

Zpráva o činnosti národní korespondentky, její zástupkyně a členů týmu pro boj proti obchodování s lidmi, zneužívání žen a dětí, nelegální migraci a zaměstnávání, genderové, domácí a sexuálně motivované násilí a pro ochranu práv obětí trestných činů za rok 2021

JUDr. Jana Zezulová, Ph.D.

V Brně dne 15. února 2022
1 SPR 51/2022

I. Obchodování s lidmi

JUDr. Jana Zezulová, Ph.D.

I. 1 Obecně

„Obchodování s lidmi představuje obzvláště závažný trestný čin, který Listina základních práv EU zakazuje jako hrubé porušení základních práv“¹

Zpráva z jednání u kulatého stolu se zástupci Expertní skupiny pro potírání obchodu s lidmi – GRETA o opatřeních navazujících na zprávu GRETA a doporučení Výboru smluvních stran o provádění Úmluvy Rady Evropy o opatřeních proti obchodování s lidmi Českou republikou²

Dne 11. února 2020 byla zveřejněna první hodnotící zpráva GRETA o provádění Úmluvy Rady Evropy o opatřeních proti obchodování s lidmi Českou republikou.³ Po prvním hodnocení GRETA ohledně provádění Úmluvy o opatřeních proti obchodování s lidmi Českou republikou mají české orgány do června 2022 podat zprávu o provádění doporučení GRETA a Výboru smluvních stran. V roce 2023 se pravděpodobně uskuteční 2. kolo hodnocení České republiky se zaměřením na obchodování s dětmi za účelem pracovního vykořisťování a obchodování s lidmi za účelem odebrání orgánů.

Dne 8. listopadu 2021 se uskutečnila follow-up hodnotící návštěva zástupců Výboru GRETA v rámci prvního kola hodnocení provádění Úmluvy Rady Evropy o opatřeních proti obchodování s lidmi Českou republikou. Předmětem návštěvy bylo zhodnocení pokroku České republiky v naplňování doporučení, která Výbor GRETA uložil České republice v prvním kole hodnocení. Jednání se zúčastnila JUDr. Jana Zezulová, Ph.D. a JUDr. Milan Šimek, státní zástupce KSZ Hradec Králové.

Na setkání byla mimo jiné řešena *doporučení*, která GRETA považuje za „naléhavá“.

- Oddělit poskytování pomoci obětem trestného činu obchodování s lidmi od prováděného vyšetřování této trestné činnosti.
- Zajistit, aby se lhůta na zotavení a na rozmyšlenou vztahovala na všechny pravděpodobné oběti obchodování s lidmi bez ohledu na to, zda souhlasí se zařazením do programu na podporu a ochranu obětí obchodování s lidmi, včetně těch, na něž se vztahuje Dublinské nařízení.
- Přijmout kroky ke zlepšení/posílení identifikace obětí obchodování s lidmi.
- Přijmout opatření k zajištění principu o netrestání – *non-punishment* – pro oběti obchodování s lidmi za jejich zapojení do nelegálních aktivit v tom rozsahu, v jakém k tomu byli donuceny (článku 26 Úmluvy). Opatření by měla zahrnovat přijetí samostatného ustanovení a/nebo vypracování pokynů či příručky pro policisty a státní zástupce o rozsahu ustanovení o netrestání.
- Zajistit, aby obchodování s dětmi bylo bráno jako přitěžující okolnost při určování trestu.

¹ Viz čl. 83 odst. 2 Smlouvy o fungování EU a čl. 5 odst. 3 Listiny základních práv EU.

² Report on the roundtable meeting on the follow-up to be given to GRETA's report and the Committee of Parties recommendations on the implementation of the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings by the Czech Republic. Prague, 8 November 2021.

³ GRETA: Report concerning the implementation of the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings by the Czech Republic.

<https://rm.coe.int/report-concerning-the-implementation-of-the-council-of-europe-conventi/16809c3a2a>

- Přijmout opatření k usnadnění přístupu obětí obchodování s lidmi k odškodnění.

Situace v oblasti obchodování s lidmi, vliv pandemie COVID-19

Českou republiku lze i nadále považovat především za zemi *cílovou a tranzitní*, stále však také za zemi *zdrojovou*.

Ve vztahu ke zjištěným formám obchodování se v prostředí České republiky nadále jedná o obchodování s lidmi za účelem *sexuálního vykořisťování a pracovního vykořisťování*. Pozornost je věnována případům, kdy dochází k propojení těchto forem, včetně nucených sňatků, resp. „*sňatků s výhodou*“, které představují nebezpečný trend vykořisťování obětí. Sňatky jsou organizovány zejména na území Velké Británie a Irska, kdy potenciální manželé pocházejí nejčastěji z Bangladéše, Afghánistánu a Pákistánu (viz též vylákání žen do ciziny pod záminkou uzavření sňatku a problematika pobytu a pohybu osob třetích zemí ve státech EU).⁴

Pozornost je věnována i nucení obětí obchodování s lidmi k trestné činnosti a žebrání.

Jednání a chování pachatelů působí *sofistikovanějším* dojmem, což potvrzovalo i využívání *převážně lsti, zneužití závislosti nebo omylu*, avšak u určitých sociálních skupin byly též zaznamenány násilné projevy jako prostředek k dosažení požadavků pachatelů nebo poslušnosti obětí.

Pachatelé cílí zejména na osoby ze *sociálně a vzdělanostně slabšího prostředí* ČR. Osoby jsou pachateli často vylákány do zahraničí (zejména do Velké Británie), kde jsou muži nuceni vykonávat fyzicky náročnou práci. Pachatelé odebírají poškozeným při výplatě všichni nebo drtivou část vydělané mzdy, mnohdy prostřednictvím platebních karet, které pachatelé poškozeným spolu s účty zařídili v tamních bankovních ústavech. V některých případech navíc poškozené zadluží úvěry na pořízené účty. Ženy jsou nuceny k prostituci, nebo jsou nuceny k uzavření sňatku s občany ze zemí mimo EU. Vzhledem k tomu, že mezi komunity, z nichž byla směřována „poptávka“ po ženách z ČR, patřili zejména státní příslušníci Bangladéše, Pákistánu a Afghánistánu a Nigérie⁵, souvisí tento trend v obchodování s lidmi úzce i s problematikou pohybu a pobytu osob ze třetích zemí, které jsou v současné době rizikové i z hlediska terorismu, ve státech EU. K organizování tohoto jednání docházelo zejména na území Velké Británie, podíleli se na něm rovněž státní příslušníci ČR, kteří se ve Velké Británii dlouhodobě zdržují. V této oblasti nelegálních aktivit a trestné činnosti se angažovala především romská komunita z ČR a SR.⁶

Pozornost je věnována i problematice *včasné identifikace obětí* obchodování s lidmi (domácích i zahraničních obětí), protože jenom tehdy, pokud je oběť identifikována, může profitovat ze statusu, který jí náleží, a plně prosazovat svá práva. Identifikace dětských obětí a pomoc jim v přístupu k jejich právům bez ohledu na jejich zemi původu je nezbytná.

Dbát je třeba na dodržení požadavku, aby orgány činné v trestním řízení provedly *účinné vyšetřování* a dostály tak své *pozitivní povinnosti ochrany základních práv obětí*

⁴ Zpráva o stavu obchodování s lidmi v České republice za rok 2018. MV ČR, Odbor prevence kriminality, Praha 2019, s. 4.

⁵ Srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 11. 2021 sp. zn. 8 Tdo 1127/2021 a sp. zn. 1 NZO 778/2021.

⁶ MINISTERSTVO VNITRA: Zpráva o situaci v oblasti migrace a integrace cizinců na území České republiky, 2019.

obchodování s lidmi. I nadále je třeba věnovat pozornost interpretaci pojmů otroctví, nucená práce a jiné formy vykořisťování a *sledovat judikaturu Evropského soudu pro lidská práva k článku 4 (zákaz otroctví, nevolnictví a nucené práce) Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.*

I za mimořádné situace, jakou je pandemie COVID-19, je nezbytné *analyzovat výskyt nových trendů v kriminalitě* spáchaných za tohoto stavu, zaměřit pozornost na *účinný postih pachatelů* trestného činu obchodování s lidmi, jakož i na *poskytnutí ochrany obětem* obchodování s lidmi.

Z pozice národní korespondentky pro oblast boje proti obchodování s lidmi sleduji *informace evropských institucí a organizací týkající se vlivu COVID-19 na obchodování s lidmi* a s materiály pracuji. Informace a materiály publikuji na Extranetu státního zastupitelství. Publikováno na Extranetu státního zastupitelství bylo např. sdělení GRETA – „*Ve stavu nouze musí být dodržována práva a bezpečnost obětí obchodování s lidmi*“.

Zpráva o situaci v oblasti obchodování s lidmi za rok 2021 - podklady za 2. odd. Odboru obchodu s lidmi a nelegální migrace NCOZ SKPV⁷

Zpráva byla poskytnuta *plk. Mgr. Vítězslavem Bolfem*, vedoucím odboru obchodování s lidmi a nelegální migrace a *pplk. Mgr. Liborem Honešem* s laskavým svolením zařazení informací ze zprávy do Zprávy národní korespondentky pro boj proti obchodování s lidmi za rok 2021.

Ze zprávy kolegů z odboru obchodu s lidmi a nelegální migrace NCOZ SKPV si dovoluji poukázat zejména na následující poznatky.

- Situace v oblasti obchodování s lidmi je *srovnatelná s předchozím rokem*. Stav, struktura a dynamika trestné činnosti obchodování s lidmi se v průběhu posledních let *nemění*. Situace byla ovlivňována opatřeními v souvislosti s pandemií COVID-19. Po uvolnění restrikcí došlo *částečně k návratu zahraničních dělníků do ČR*. Dále byla obnovena letecká doprava a uvolněny státní hranice, což umožnilo podezřelým osobám znovu *dopravovat potencionální oběti do cílových zahraničních destinací*, kde dochází k následnému vykořisťování českých občanů.
- Problematika obchodování s lidmi *nezaznamenala* v roce 2021 ve srovnání s předchozím rokem *žádné zásadní změny* ve zjištěných formách obchodování s lidmi, ani ve způsobech jednání pachatelů této trestné činnosti (jednalo se nejčastěji o formu užití obětí obchodování s lidmi k jiným formám vykořisťování, dále pak užití k prostituci a k nuceným pracím anebo kořistění z takového jednání. V jednom případě byla také zaznamenána forma „*otroctví a nevolnictví*“.
- Lze konstatovat, že problematika obchodování s lidmi, tak jak byla zjišťována na území ČR, *je obdobná* jako v ostatních členských státech EU a koreluje s aktuálními „evropskými“ trendy tohoto typu organizovaného zločinu. Tento závěr vyplývá mimo jiné zejména z informací získávaných v průběhu expertních jednání v rámci projektu Europolu EMPACT THB.
- Vedená trestní řízení, zjištěné poznatky ze zájmového prostředí a mezinárodní policejní spolupráce v průběhu roku 2021 potvrdily stávající trend případů, v nichž na území ČR došlo k *cílenému vyhledávání mužů a žen ze sociálně a vzdělanostně slabšího prostředí, s následným vylákáním do zahraničí, zejména do Velké*

⁷ Zpráva o situaci v oblasti obchodování s lidmi za rok 2021, podklady za 2. odd. Odboru obchodu s lidmi a nelegální migrace NCOZ SKPV.

Británie, kde muži jsou nuceni vykonávat fyzicky náročnou práci. Pracovním prostředím pro takové osoby byly např. myčky automobilů, třídírny ovoce a zeleniny, drůbežárny, restaurace, stavby a různé výrobní podniky. Pachatelé poškozeným při výplatě odebírají všechnu nebo větší část vydělané mzdy, mnohdy prostřednictvím platebních karet, které pachatelé poškozeným spolu s účty zřídili v tamních bankovních ústavech, v některých případech navíc poškozené zadlužili úvěry na pořízené účty. Ženy jsou nuceny k prostituci. V případech organizování tzv. „sňatků s výhodou“ (marriages of convenience), na kterých se podíleli státní příslušníci ČR, především z romské komunity, došlo vystoupením Velké Británie z EU ke snížení „poptávky“ po ženách z ČR.

- V případech s podezřením na obchodování s lidmi za účelem užití k nuceným pracím nebo k jiným formám vykořisťování, byl na území ČR typickým způsobem páchání model z předchozích let. Stále bylo významným činitelem tzv. „agenturní zaměstnávání“, případně se v této oblasti projevíly *aktivity právnických osob*, které mají povolení ze strany Ministerstva práce a sociálních věcí ČR ke *zprostředkování práce*. Jako země původu zájemců o pracovní uplatnění, byly v roce 2021 nejčastěji zastoupeny státy z balkánského regionu, zejména Rumunsko, Bulharsko, ale též Filipíny, Mongolsko a Nepál. Dále u zaměstnanců z Ukrajiny se velmi často jednalo o držitele polských turistických víz. Rovněž byl zaznamenán trend zaměstnávání moldavských státních příslušníků na padělané rumunské doklady, a to z důvodu snadnějšího přístupu na pracovní trh pro občany členských států EU.
- Po uvolnění restrikcí v souvislosti s pandemií COVID-19 došlo *částečně k obnovení provozu nočních erotických klubů*. Nejčastěji jsou však poskytovány sexuální služby v tzv. „privátech“, popř. eskortní servis. Pouliční prostituce je *dlouhodobě na ústupu* a lze ji zaznamenat jen v menší míře a v konkrétních lokalitách (nejčastěji zejména v Ústeckém a Jihočeském kraji).
- Jedná se téměř ve všech případech o *prostituci dobrovolnou*. Z prováděných šetření je zřejmé, že prostituci se věnuje *široká škála osob* ve smyslu sociálních, věkových a vzdělanostních vrstev. V uplynulém roce byly v rámci prováděných kontrolních akcí zjišťovány jako prostitutky převážně ženy z České republiky, dále ze Slovenska, Rumunska a států bývalého SSSR.
- *Podíl cizinců* na páchání této trestné činnosti se prakticky *nezměnil*. Nejčastěji se jednalo o *státní příslušníky České republiky*. V případech, kdy byli pachatelé předmětných trestných činů cizí státní příslušníci, se často jednalo o v České republice *etablované cizince*, kteří trestnou činnost *páchali společně s občany České republiky*. Lze konstatovat, že *státní příslušnost, respektive země původu pachatelů, je do značné míry shodná se státní příslušností obětí obchodování s lidmi*.

Vyjádření organizace La Strada ČR k problematice obchodování s lidmi – paní Markéta Hronková, ředitelka/národní koordinátorka

Českou republiku lze ve vztahu k obchodování s lidmi nadále považovat za zemi cílovou, tranzitní i zdrojovou, což dokazují i příběhy osob, kterým La Strada v roce 2021 poskytla své služby. Setkali jsme se se závažnými případy vykořisťování cizinců (rumunské, ukrajinské, mongolské, slovenské, kyrgyzské a filipínské národnosti) na území České republiky, stejně jako s případy Čechů a Češek obchodovaných do zahraničí (Velká Británie). Zaznamenali jsme i případy ryze vnitrostátní.

Tzv. komplexové služby, tj. nejužší možnou formu spolupráce mezi La Stradou a našimi klientkami a klienty, jsme poskytli celkem 60 osobám, z nichž 38 byli cizinci. Nejčastěji

se jednalo o obchodování s lidmi za účelem nucené práce a pracovního vykořisťování. Objevily se však i případy nucené prostituce.

Naše praxe dokazuje, že pachatelé trestného činu obchodování s lidmi se čím dál více zaměřují na osoby, u nichž pozorují určitou přidanou zranitelnost. Tou může být například nepříznivá sociální či ekonomická situace (čemuž v mnohých případech současná pandemie COVID-19 nahrává), špatný zdravotní stav včetně psychiatrických diagnóz, chybějící rodinné zázemí, nízká úroveň vzdělání, závislost na návykových látkách, velmi submisivní vzorce chování aj. Další hledisko, které pachatele uvedeného trestného činu „přitahuje“, je případná kriminální minulost potenciálních obětí. Část naší současné klientely má za sebou drobnou trestní minulost a předpokládáme, že tento trend bude mít vzestupnou tendenci. Osoby s trestní historií jsou zpravidla méně úspěšné v hledání zaměstnání a je tedy větší pravděpodobnost, že s vidinou výdělku přijmou nabídku práce od pachatelů. Dalším faktorem je skutečnost, že u těchto osob je menší pravděpodobnost, že budou chtít kontaktovat policii. Tíživé životní situace těchto osob zneužívají pachatelé i tím, že jim umožňuje užívat i další nenásilné a na první pohled nepřiliš závažné metody donucení. Například ústní sliby o možných vysokých finančních výdělcích, možnostech ubytování apod. Ty se následně pochopitelně hůře prokazují, což může mít dopad na průběh a délku trestního řízení, resp. i na jeho výsledek.

I nadále je potřeba klást důraz na důsledné dodržování aplikování tzv. principu non-punishment, tedy principu nezahájení trestního stíhání a neukládání trestů obchodovaným osobám, které byly nuceny do kriminálních aktivit. V minulosti se typicky jednalo o trestný čin nedovolené výroby a jiného nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy apod. podle § 283 trestního zákoníku. Toto je obzvláště důležité v případech, ve kterých jsou oběťmi osoby s kriminální minulostí. Měla by existovat jasná výkladová pravidla, podle kterých bude zřejmé, v jakém momentu dojde k zastavení trestního stíhání (ideálně pochopitelně již k jeho nezahájení). Obavy, že k aplikaci tohoto principu nedojde, popř. dojde příliš pozdě, přetrvávají zejména v případech s cizinci, kdy jazyková či kulturní bariéra může mít negativní dopad na průběh trestního stíhání. Právě příliš dlouhou délku trvání trestních řízení, zejména u stadia vyšetřování, které mnohdy trvá v řádech let, vidíme jako problém.

To má za následek mimo jiné to, že řada osob v postavení poškozený svědek postupně ztrácí motivaci spolupracovat s orgány činnými v trestním řízení. Cizinci se po nějaké době chtějí vrátit zpět do své země. Nejen u nich, ale i u osob české národnosti je pak poměrně běžný jev, že svou nepříjemnou zkušenost už nechtějí dále rozebírat a svá traumata několikrát dokola opakovat. Přitom právě opakované výsledky jsou jedním z důvodů táhlých řízení. Ty, spolu s dlouhým čekáním na meritorní soudní rozhodnutí, vystavují oběti obchodu s lidmi nadměrnému stresu. Ničím neobvyklým nejsou ani posttraumatické stresové poruchy. To vše může mít za následek ztížení znovu začlenění se do společnosti.

Tím, že výpovědi jsou podávány i mnoho měsíců i let poté, co byla daná osoba v obchodovací situaci, je zcela přirozené a pochopitelné, že se z jejich podání vytrácejí mnohdy velmi podstatné detaily či se s jinými, dříve podanými výpověďmi, v některých dílčích bodech liší. To v rámci obhajoby velmi nahrává pachatelům. Řešením by mohlo být pravidlo, podle kterého by se svědecké výpovědi podané v přípravném řízení měly použít i pro účely řízení před soudem bez dalšího. Jsme toho názoru, že takto nastavený systém by měl pozitivní efekt nejen na délku řízení, ale i na nebezpečí sekundární viktimizace. Na druhou stranu si plně uvědomujeme nezbytnost procesní opatrnosti a rozumíme tomu, že je důležité nashromáždit množství důkazů, aby mohla být obžaloba dostatečně podepřena.

Jednoznačně kvitujeme, že se někteří státní zástupci na obchod s lidmi přímo specializují. Díky tomu dochází ke sjednocování pohledů na tuto problematiku. Specializaci si proto dovedeme představit také u soudců. Judikatura ve věcech obchodování s lidmi ve smyslu § 168 současného trestního zákoníku není konstantní a bohužel není ani snadné ji dopředu předvídat.

Systémové nedostatky vnímáme v tématu odškodňování a náhrady škody. V případě, že oběti obchodování s lidmi je po několika letech trestního řízení soudním rozsudkem přiznán nárok na náhradu škody vůči pachateli, je běžnou praxí, že zkrátka není „kde brát“. V jiných případech jsou pak poškození odkázáni na řízení civilní, což má za následek další průtahy a opět velmi nejistou vidinu toho, že daná osoba finanční kompenzaci skutečně někdy obdrží.

Ve vztahu k náhradě škody máme zpětnou vazbu od advokátů – zmocněnců našich klientů a klientek. Uvádějí, že není vždy jasné, jakým způsobem má být vypočítána finanční škoda. Konkrétně čím její výši podložit a jaký důkazní materiál může být použit. Zejména v případech pracovního vykořisťování, kdy obchodované osoby nedisponují ani pracovní smlouvou, ve které by byla výše mzdy jednoznačně dohodnuta. V některých případech se za tímto účelem využívají statistiky zobrazující průměrné mzdy v dané zemi. Takto ostatně při vyčíslování škody postupují policejní orgány. Toto však minimálně v jednom případě bylo napadnuto obhájci pachatelů, kteří prosazovali názor, že se jedná o výpočet OČTŘ a nikoliv skutečná škoda, kterou by vyčísliła daná oběť obchodování s lidmi. Příklad je stále předmětem soudního řízení, tudíž není dosud jasné, jak na tento argument bude reagovat soud.

Skutečnost je však taková, že neexistuje příliš jiných možností, jak výši škody vyčíslit. Započítávání nákladů na bydlení, jídlo atd. stejným způsobem, tedy dle průměrných životních nákladů v daném městě či zemi, je dle našeho názoru naprosto neodpovídající realitě. Vzhledem k podmínkám ubytování (spaní na matraci či dokonce na zemi není výjimkou) nebo kvalitě a četnosti stravování (zkušenosti naší klientely jsou mnohdy takové, že jídlo bylo dostupné pouze dvakrát denně, a to ještě v případě, že pachatelům nějaké jídlo zůstalo) není možné srovnávat průměrné životní náklady s těmi, které mají obchodované osoby.

S ohledem na množství případů s přeshraničním prvkem je jednoznačně pozitivním trendem zájem Policie České republiky, v tomto kontextu konkrétně Národní centrály proti organizovanému zločinu SKPV, o rozvoj spolupráce se zahraničními partnery. Využití společných vyšetřovacích týmů v rámci mezinárodní spolupráce lze rozhodně kvitovat.

Obchodování s lidmi – Program podpory a ochrany obětí obchodování s lidmi Mgr. Pavla Zahradníková, Odbor prevence kriminality, Ministerstvo vnitra ČR

Za rok 2021 bylo do Programu podpory a ochrany obětí obchodování s lidmi (dále jen „Program“) zařazeno celkem 11 *pravděpodobných obětí* obchodování s lidmi (6 mužů a 5 žen). Národnostně se jednalo o občany České republiky a Mongolska. Tyto osoby byly *identifikovány pracovníky nestátních neziskových organizací nebo specialisty Policie ČR*. U pěti z nově identifikovaných osob, občanů České republiky, docházelo k vykořisťování na území *Velké Británie*. Co se týče forem vykořisťování, byly tyto osoby vykořisťovány v 8 případech *pracovně* a ve 3 případech docházelo ke *kombinaci pracovního i sexuálního vykořisťování*.

Celkem je v Programu v současné době zařazeno 29 *pravděpodobných obětí obchodování s lidmi*.

Obecně o Programu

Program funguje již od roku 2003 a jeho cílem je poskytnout oběti trestného činu obchodování s lidmi *podporu, zabezpečit ochranu* jejích lidských práv a *důstojnosti a motivovat ji ke spolupráci s orgány činnými v trestním řízení*. Do Programu mohou vstoupit osoby, které byly identifikovány spolupracující NNO nebo Policií ČR, ať už občané ČR identifikováni v ČR nebo v zahraničí, ale také cizinci identifikováni na území ČR.

Pokud jsou pravděpodobné oběti zařazeny do NNO, mají *60denní lhůtu na rozmyšlenou*, zda chtějí spolupracovat s policií či nikoliv. Po dvou měsících je vyžádáno stanovisko Policie ČR, která případ prověří a uvede, zda byly prověřováním zjištěny skutečnosti, že se jedná o oběť obchodování s lidmi.

Pokud se prověřováním zjistí, že se nejedná o případ obchodování s lidmi, je oběť vyřazena z Programu.

V rámci Programu mohou oběti využívat nabízených služeb jako je: bezpečné azylové ubytování; zdravotní a psychologická péče; hrazení nezbytných osobních výdajů; právní poradenství; tlumočení; rekvalifikační kurzy a pomoc při dobrovolném bezplatném návratu do země původu.

I. 2 Analytická a legislativní činnost NK – výběr

- *Stanovisko analytického a legislativního odboru NSZ k trestnému činu obchodování s lidmi – vylákání ženy do ciziny pod záminkou uzavření sňatku za účelem obchodu (viz 1 SL 703/2016 k žádosti ředitele ÚOOZ, nyní NCOZ)*

Stanovisko dospělo k těmto závěrům:

1. Vylákání ženy do ciziny pod záminkou uzavření sňatku s výhodou může vykazovat prvky obchodování s lidmi.

2. Případům sňatků s výhodou by měla být ze strany orgánů činných v trestním řízení věnována mimořádná pozornost.

3. Sjednání osoby starší 18 let pro sňatek s výhodou či nucený sňatek by bylo možné kvalifikovat jako trestný čin obchodování s lidmi podle § 168 trestního zákoníku, z hlediska samotného účelu vykořisťování by uvedené jednání pachatele naplňovalo znak jiné formy vykořisťování podle § 168 odst. 2 písm. e) trestního zákoníku.

Srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 11. 2021 sp. zn. 8 Tdo 1127/2021

- *Společné stanovisko (OBP MV, NCOZ, NSZ) k výkladu pojmů souvisejících s pracovním vykořisťováním (stanovisko bylo publikováno na Extranetu státního zastupitelství – Národní korespondenti – Jana Zezulová – materiály k agendě národního korespondenta)*

- *Problematika nucených sňatků (forced marriage) v návaznosti na připravovanou ratifikaci Istanbulské úmluvy*

Pod č. 287/2018 Sb., byl publikován zákon, kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony (účinnost od 1. 2. 2019). Citovaný zákon novelizoval ustanovení § 172 trestního zákoníku takto:

V § 172 odst. 1 se slova "do ciziny" nahrazují slovy "do České republiky nebo do jiného státu" a slova "z ciziny" se nahrazují slovy "z České republiky nebo z jiného státu".

- *K rozdílu mezi trestným činem obchodování s lidmi podle § 168 trestního zákoníku a trestným činem kuplířství podle § 189 trestního zákoníku⁸*

Závěrečná zpráva Výboru GRETA z prvního kola hodnocení České republiky v naplňování Úmluvy Rady Evropy o opatřeních proti obchodování s lidmi⁹

„Přijmout opatření k zajištění dodržování ustanovení o netrestání obětí obchodování s lidmi za jejich zapojení do nezákonných činností v tom rozsahu, ve kterém k němu byly donuceny v souladu s článkem 26 Úmluvy“

Obecně k principu netrestání (nestíhání) osob se statusem obětí obchodování s lidmi – princip non-punishment¹⁰

Princip *non-punishment* spočívá v netrestání, resp. nestíhání osob, které se staly oběťmi obchodování s lidmi, v důsledku čehož se dopustily trestné činnosti.

Základem a odůvodněním principu *non-punishment* je skutečnost, že oběti obchodování s lidmi nejednají při páchání trestného činu v přímé souvislosti se svým postavením autonomně. Chybí vůle jednat, nebo je tato vůle omezena, a to v důsledku kontroly ze strany obchodníků nebo jejich metod. S ohledem na to by neměly být oběti obchodování s lidmi odpovědné za své jednání a neměly by být trestně odpovědné za spáchaný trestný čin.

Trestání obětí obchodování s lidmi s sebou nese dva základní problémy. Prvním je, že de facto znamená, že oběti obchodování s lidmi *nebyly řádně identifikovány*, čímž se ještě zhoršuje jejich situace. V důsledku zacházení s oběťmi obchodování s lidmi jako s pachateli trestných činů potom dále dochází k jejich *odrazování od oznamování této trestné činnosti a znemožnění následného potrestání skutečných pachatelů*.¹¹

Princip *non-punishment* má základy jak v mezinárodním právu, kde je upraven v rámci celosvětových i regionálních mezinárodních smluv, tak v unijním právu. Tento princip

⁸ V podrobnostech viz Zpráva NK za rok 2020 s. 15–17.

⁹ <https://rm.coe.int/report-concerning-the-implementation-of-the-council-of-europeconventi/16809c3a2a>

¹⁰ Tato část je zpracována na podkladě materiálu – Netrestání (nestíhání) osob se statusem obětí obchodování s lidmi - Princip non-punishment ze dne 10. ledna 2020, zpracovaný Mgr. Martinem Homolou. Materiál byl vytvořen pro potřeby národní korespondentky pro boj proti obchodování s lidmi, zneužívání žen a dětí, nelegální migraci a zaměstnávání, genderové, domácí a sexuálně motivované násilí a pro ochranu práv obětí trestných činů, přičemž byl aktualizován a doplněn pro potřeby certifikovaného kurzu Rady Evropy – Program HELP na téma „Obchodování s lidmi“.

¹¹ OSCE. *Policy and legislative recommendations towards the effective implementation of the non-punishment provision with regard to victims of trafficking*. Vienna: 2013, s. 10.

Ize dále odvozovat také z aplikace lidských práv a základních svobod, v neposlední řadě je také předmětem řady právních dokumentů tzv. soft-law.

Princip non-punishment v závazných mezinárodních dokumentech

Základní mezinárodněprávní nástroj boje proti obchodování s lidmi představuje *Protokol o předcházení, potlačování a trestání obchodování s lidmi, zejména se ženami a dětmi, doplňující Úmluvu Organizace spojených národů proti nadnárodnímu organizovanému zločinu*¹² (dále jen „Palermský protokol“). Tato mezinárodní smlouva doplňuje Úmluvu OSN proti nadnárodnímu organizovanému zločinu.¹³

Přestože Palermský protokol neobsahuje výslovnou úpravu principu *non-punishment*, na jeho základě vznikly četné nezávazné metodiky a doporučení, vedoucí státy k ochraně obětí obchodování s lidmi před trestáním a trestním stíháním. Tyto nástroje sice nejsou právně závazné (jde o tzv. soft-law dokumenty), díky svému politickému významu je však lze považovat za jeden z pramenů pro postihování této trestné činnosti.

Ve vztahu k principu non-punishment je východiskem čl. 2 písm. b) Palermského protokolu, který stanoví, že účelem Palermského protokolu je (mimo jiné) „*chránit oběti obchodování s lidmi a pomáhat jim s plným respektem k jejich lidským právům*“.

V návaznosti na citovaný článek vypracovala Pracovní skupina obchodování s lidmi, která je poradním a asistenčním orgánem Konference smluvních států Úmluvy OSN proti nadnárodnímu organizovanému zločinu, v roce 2009 toto doporučení¹⁴: „*S ohledem na zajištění netrestání a nestíhání obětí obchodování s lidmi, by měly Státy: (a) Stanovit vhodné postupy pro identifikaci obětí obchodování s lidmi a pro poskytnutí podpory těmto obětem; (b) Zvážit, s ohledem na příslušnou vnitrostátní právní úpravu, netrestání a nestíhání obětí obchodování s lidmi za trestné činy spáchané jimi buď v přímém důsledku jejich postavení jako obětí obchodování s lidmi nebo pokud byly donuceny k trestné činnosti [...]*“.

V evropském prostoru je princip *non-punishment* výslovně zakotven v *Úmluvě Rady Evropy o opatřeních proti obchodování s lidmi*¹⁵ (dále také jako „Úmluva“), která v čl. 26 stanoví: „*Každá smluvní strana zavede, v souladu se základními zásadami svého právního řádu, ustanovení umožňující neuložení trestu obětem za jejich zapojení do nezákonných činností v tom rozsahu, ve kterém k němu byly donuceny.*“

Citované ustanovení ukládá smluvním státům *povinnost* zakotvit možnost neuložení trestu v případě splnění zákonných podmínek. Povinnost podle čl. 26 Úmluvy mohou státy splnit prostřednictvím ustanovení trestního práva hmotného nebo procesního nebo jakýmkoliv jiným opatřením.¹⁶ Některé smluvní státy na základě tohoto ustanovení přistoupily k novelizacím svých trestních kodexů, kam vkládají nová zvláštní ustanovení, jiné aplikují

¹² Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 18/2015 Sb. m. s., o sjednání Protokolu o předcházení, potlačování a trestání obchodování s lidmi, zejména se ženami a dětmi.

¹³ Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 75/2013 Sb. m. s., o Úmluvě Organizace spojených národů proti nadnárodnímu organizovanému zločinu, ve znění pozdějších sdělení.

¹⁴ WORKING GROUP ON TRAFFICKING IN PERSONS. *Report on the meeting of the Working Group on Trafficking in Persons held in Vienna on 14 and 15 April 2009*. Vídeň: 2009, s. 3.

¹⁵ Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 33/2017 Sb. m. s., o sjednání Úmluvy Rady Evropy o opatřeních proti obchodování s lidmi.

¹⁶ COUNCIL OF EUROPE COMMITTEE OF MINISTERS. *Explanatory Report to the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings*. Varšava: 2005, odst. 274.

princip *non-punishment* prostřednictvím obecných ustanovení, zejména upravujících okolnosti vylučující protiprávnost, nebo prostřednictvím polehčujících okolností.

Monitorovací orgán Úmluvy proti obchodování s lidmi – GRETA interpretuje čl. 26 Úmluvy následovně: „Článek 26 Úmluvy Rady Evropy o opatřeních proti obchodování s lidmi, vykládán v souvislosti s Vysvětlující zprávou, zakotvuje vůči členským státům **pozitivní povinnost přijmout opatření, která se budou specificky zabývat trestní odpovědností obětí obchodování s lidmi** [...] Kriminalizace obětí obchodování s lidmi nejen že odporuje povinnosti smluvních států poskytnout obětem podporu a pomoc, ale také odrazuje oběti od odhalování a spolupráce s policejními orgány, čímž také dochází k porušení povinností uložené státům, a to vyšetřovat a stíhat osoby dopověděné za obchodování s lidmi.¹⁷

V roce 2011 se stal princip *non-punishment* součástí unijního práva, a to v souvislosti s přijetím **směrnice 2011/36/EU**.¹⁸ Tato směrnice v čl. 8 stanoví: „Členské státy v souladu se základními zásadami svého právního systému přijmou opatření nezbytná k zajištění toho, aby příslušné vnitrostátní orgány měly pravomoc trestně nestíhat oběti obchodování s lidmi nebo jim neukládat tresty za jejich účast na trestné činnosti, kterou byly přinuceny spáchat v přímém důsledku toho, že byly oběťmi kteréhokoli z jednání uvedených v článku 2 [trestné činy související s obchodováním s lidmi]“. Jde o nejširší pozitivně-právní úpravu tohoto principu. Oproti Úmluvě proti obchodování je již z textu směrnice 2011/36/EU patrné, že se princip vztahuje na trestání i trestní stíhání obětí obchodování s lidmi.

Z **preambule směrnice 2011/36/EU** je dále vhodné poukázat i na **odst. 14**, který uvádí, že „obětem obchodování s lidmi by měla být v souladu se základními zásadami právních systémů příslušných členských států poskytnuta ochrana před trestním stíháním nebo trestem za trestnou činnost, jako je **používání falešných dokladů či trestné činy podle právních předpisů týkajících se prostituce či přistěhovalectví, kterou byly tyto osoby přinuceny spáchat v přímém důsledku toho, že byly oběťmi obchodování s lidmi**. Cílem takové ochrany je zabezpečit lidská práva obětí, zabránit další viktimizaci obětí a podporovat oběti v tom, aby se účastnily trestního řízení proti pachatelům jako svědci. Toto zabezpečení nevyklučuje trestní stíhání a trest za trestné činy, které osoba dobrovolně spáchala nebo se jich účastnila“.

Protokol k Úmluvě Mezinárodní organizace práce o nucené práci (2014)¹⁹ uznává spojitost mezi nucenou prací a obchodováním s lidmi a obsahuje ustanovení o nepotrestání – čl. 4 (2) 2014 Protokolu stanoví: „**Každý členský stát přijme, v souladu se základními zásadami svého právního systému, opatření nezbytná k zajištění toho, že příslušné orgány budou mít právo nezahajovat trestní stíhání obětí nucené nebo povinné práce, či neukládat těmto obětem sankce za zapojení do nezákonných aktivit, jež byly donuceny spáchat v přímém důsledku toho, že byly oběťmi nucené nebo povinné práce**“.

Princip *non-punishment* lze odvozovat také z aplikace lidských práv a základních svobod.

¹⁷ COMMITTEE OF THE PARTIES OF COUNCIL OF EUROPE CONVENTION ON ACTION AGAINST TRAFFICKING IN HUMAN BEINGS. *7th meeting of the Committee of the Parties*. Štrasburk: 2011, s. 12.

¹⁸ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/36/EU o prevenci obchodování s lidmi, boji proti němu a ochraně obětí, kterou se nahrazuje rámcové rozhodnutí Rady 2002/629/SVV.

¹⁹ Sdělení MZV č. 32/2017 Sb. m. s. o Protokolu z roku 2014 k Úmluvě o nucené práci z roku 1930.

Evropský soud pro lidská práva (dále jen „ESLP“) v rozsudku ve věci *Rantsev proti Kypru a Rusku*²⁰ uvedl, že z čl. 4 EÚLP²¹ plyne povinnost přijmout odpovídající právní rámec, přičemž záruky stanovené ve vnitrostátní právní úpravě musí být schopny ***zajistit praktickou a efektivní ochranu obětí nebo potenciálních obětí obchodování s lidmi***. Dále ESLP v tomto rozsudku uvedl, že již v rozsudku *Siliadin proti Francii*²² potvrdil, že čl. 4 EÚLP obsahuje zvláštní ***pozitivní závazek*** vůči členským státům účinně stíhat a trestat jakoukoliv činnost vykazující znaky otroctví, nevolnictví nebo nucených prací. Aby členské státy tuto povinnost splnily, jsou povinny přijmout právní a administrativní rámec zakazující a trestající obchodování s lidmi.

Rozsudek ESLP ve věci V. C. L. a A. N. proti Spojenému království (16. 2. 2021) - Neposkytnutí dostatečné ochrany dvěma dětským potenciálním obětem obchodování s lidmi a podmínky přijatelnosti stížnosti, čl. 26 Úmluvy o boji proti obchodování s lidmi (tzv. „non-punishment“) – viz bod 1. 6 Rozhodovací činnost Evropského soudu pro lidská práva.

Rozsah principu non-punishment

Princip zahrnuje **netrestání** obětí obchodování s lidmi, jakož i jejich **nestíhání**, a to za **činy související s jejich postavením obchodovaných osob**. Čl. 26 Úmluvy v této souvislosti hovoří o neuložení trestu obětem za jejich zapojení do nezákonných činností v tom rozsahu, ve kterém k němu byly donuceny. Směrnice 2011/36/EU stanoví nestíhání obětí obchodování s lidmi nebo neukládání trestů za jejich účast na trestné činnosti, kterou byly přinuceny spáchat v přímém důsledku toho, že byly oběťmi kteréhokoli z jednání uvedených v článku 2 této směrnice (trestné činy související s obchodováním s lidmi). S ohledem na uvedené je tedy třeba interpretovat činy související s postavením obchodovaných osob.

Ve vztahu k **dětským obětem obchodování s lidmi** je konečně nutné také zdůraznit, že při aplikaci principu *non-punishment*, musí státy aplikovat podmínku *donucení* uvedenou v čl. 26, resp. *přinucení* uvedenou v čl. 8 směrnice 2011/36/EU, v *širším slova smyslu*. ***Žádné násilí nebo jiné prostředky totiž nejsou ve vztahu k dětem (osoby mladší osmnácti let) vyžadovány, aby byly ustanoveny oběťmi obchodování s lidmi*** [k tomu srov. čl. 2 odst. 5 a 6 směrnice 2011/36/EU a čl. 4 písm. c) a d) Palermského protokolu]. Takové širší pojetí by mělo zahrnovat úvahu o tom, zda trestný čin spáchaný dítětem souvisel s obchodováním s lidmi.

Předpoklady uplatnění principu non-punishment

Z výše uvedených závazných mezinárodních smluv, jakožto i soft-law dokumentů a judikatury ESLP, plynou tyto ***dva základní předpoklady funkčního uplatnění principu non-punishment***:

- a) zakotvení zásady non-punishment do vnitrostátního práva;***
- b) identifikace obětí obchodování s lidmi.***

²⁰ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva (první senát) ze dne 7. 1. 2010 ve věci *Rantsev proti Kypru a Rusku*, č. 25965/04.

²¹ Sdělení federální ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb., o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících, ve znění pozdějších sdělení.

²² Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva (druhá sekce) ze dne 26. 7. 2005 ve věci *Siliadin proti Francii*, č. 73316/01.

Smluvní státy příslušných mezinárodních smluv, resp. členské státy Evropské unie, tedy mají *povinnost* přizpůsobit svou vnitrostátní právní úpravu tak, aby bylo možné chránit oběti trestných činů ve smyslu principu *non-punishment*, je však na nich, jakými opatřeními této povinnosti dosáhnout.

Lze uvažovat zejména o *dvou možnostech úpravy netrestání (nestíhání) obětí obchodování s lidmi*, které se dopustí trestné činnosti v přímé souvislosti nebo v důsledku obchodování.

- Tou první jsou obecná ustanovení trestních kodexů o okolnostech *vykládajících protiprávnost*, resp. obecná ustanovení s obdobnými následky. Nestíhání obětí obchodování s lidmi by potom korespondovalo s důvodem zastavení trestního stíhání, protože dané jednání není trestným činem.
- Druhou možností je zakotvení *zvláštních ustanovení* upravujících podrobně tento princip, a to jak *pro právo hmotné, tak procesní*.

Česká republika a princip *non-punishment*

Česká republika nemá v trestním zákoníku, nebo jiném relevantním právním předpise, *zvláštní ustanovení zakotvující princip non-punishment*. Naplňování požadavků plynoucích z tohoto principu by se tak mělo stát zejména na základě ustanovení trestního zákoníku upravujících *krajní nouzi*. V této souvislosti lze odkázat na Předkládací zprávu pro Parlament ČR k Úmluvě proti obchodování, která závěr o souladu českého trestního práva s požadavky, které na ně Úmluva proti obchodování článkem 26 klade, opírá o existenci ustanovení o *nepřímém pachatelství a okolnostech vykládajících protiprávnost, konkrétně krajní nouzi*.

Rovněž dotazník GRETA, vyplněný českou vládou v rámci prvního hodnotícího kola²³, spojuje princip *non-punishment* s ustanovením o *krajní nouzi*, a dále také s možností *upustit od potrestání podle § 46 a § 47 trestního zákoníku*.

V tomto ohledu je však třeba upozornit na to, že v případech, ve kterých nebudou naplněny podmínky krajní nouze (§ 28 trestního zákoníku), bude založena trestní odpovědnost obětí obchodování s lidmi, které spáchají trestný čin v souvislosti nebo v důsledku obchodování. K takovým případům v praxi dochází (viz např. případy vietnamských pěstitelů konopí). Trestní odpovědnost donuceného tedy v takových případech vzniká, nicméně v otázce ukládání trestu soud přihlídně k nastalým okolnostem jako k okolnostem polehčujícím [§ 41 písm. d), g) trestního zákoníku] a následně může obviněnému snížit trest odnětí svobody pod dolní hranici trestní sazby dle § 58 odst. 7 trestního zákoníku, kdy soud není vázán dolními limity trestní sazby uvedenými v § 58 odst. 4 trestního zákoníku.

Je však třeba připomenout, že dokumenty soft-law vykládající Palermský protokol a Úmluvu proti obchodování uvádějí, že princip *non-punishment* musí být vykládán tak, že ukládá, jak povinnost zavést možnost *neuložení trestu*, tak možnost *zastavení trestního stíhání*. Směrnice 2011/36/EU tento požadavek dokonce stanoví výslovně v čl. 8.

²³ GRETA. *Reply to the Questionnaire from the Czech Republic*. Štrasburk. 2019, str. 34 až 36.

Pokud by v dané věci byly naplněny podmínky krajní nouze, bylo by již v průběhu prověřování možné věc odložit podle § 159a odst. 1 trestního řádu, popřípadě by po zahájení trestního stíhání bylo možné zastavit jej podle § 172 odst. 1 písm. b) trestního řádu. Pokud by však podmínky krajní nouze splněny nebyly, v zásadě jedinou procesní možností, jak zastavit trestní stíhání, by bylo jeho zastavení z důvodu oportunity podle § 172 odst. 2 písm. c) trestního řádu.

„Zvážit zavedení zákonného ustanovení kriminalizujícího využívání služeb, které jsou předmětem vykořisťování (čl. 4 EÚLP), s vědomím, že daná osoba je obětí obchodování s lidmi“

Závěrečná zpráva Výboru GRETA z prvního kola hodnocení České republiky v naplňování Úmluvy Rady Evropy o opatřeních proti obchodování s lidmi Českou republiku mimo jiné vyzvala ke zvážení zavedení zákonného ustanovení kriminalizujícího využívání služeb, které jsou předmětem vykořisťování (čl. 4 EÚLP), s vědomím, že daná osoba je obětí obchodování s lidmi.

O zaslání zahraničních úprav a případně též příkladů dobré praxe jsem požádala zástupce Expertní skupiny pro potírání obchodu s lidmi – GRETA v rámci kulatého stolu k naplňování Úmluvy Rady Evropy v roce 2020, který se uskutečnil 8. 11. 2021 v Praze.

S obdobnou iniciativou přichází i Evropská komise v rámci evaluace směrnice 2011/36/EU.

ZPRÁVA KOMISE EVROPSKÉMU PARLAMENTU A RADĚ ze dne 2. 12. 2016, která v souladu s čl. 23 odst. 2 směrnice 2011/36/EU hodnotí účinky stávajících vnitrostátních právních předpisů, které stanoví jako trestný čin využívání služeb, jež jsou předmětem vykořisťování v rámci obchodování s lidmi, na prevenci obchodování s lidmi.²⁴

- Článek 18 odst. 1 a 4 směrnice 2011/36/EU

„Členské státy přijmou vhodná odrazující opatření zaměřená na snížení poptávky, která podporuje všechny formy vykořisťování spojené s obchodováním s lidmi; tato opatření mohou mít například podobu vzdělávání a odborné přípravy,

S cílem zvýšit účinnost prevence obchodování s lidmi a boje proti němu prostřednictvím odrazujících opatření zaměřených na snížení poptávky členské státy zváží, zda přijmou opatření, jejichž cílem je zařadit mezi trestné činy využívání služeb, které jsou předmětem vykořisťování podle článku 2, s vědomím, že dotčená osoba je obětí trestného činu uvedeného v článku 2“.

Z analýzy odpovědí členských států vyplývá, že v době vypracování této zprávy:

- deset členských států stanovilo využívání služeb, které jsou předmětem všech forem vykořisťování obětí obchodování s lidmi, jako trestný čin a
- patnáct členských států kriminalizovalo využívání služeb obětí obchodování s lidmi pouze omezeně a selektivně.

Do první skupiny patří např. Bulharsko, Chorvatsko, Litva, Rumunsko.

²⁴ REPORT FROM THE COMMISSION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT AND THE COUNCIL assessing the impact of existing national law, establishing as a criminal offence the use of services which are the objects of exploitation of trafficking in human beings, on the prevention of trafficking in human beings, in accordance with Article 23 (2) of the Directive 2011/36/EU Brussels, 2. 12. 2016 COM(2016) 719 final.

Bulharsko uvedlo, že podle bulharského trestního zákoníku (čl. 159c)²⁵ každý, kdo využívá jinou osobu, jež je obětí obchodování s lidmi, ke smilstvu, nucené práci nebo žebrání, odebrání lidských orgánů, tkání, buněk nebo tělních tekutin či ji udržuje v násilné podřízenosti bez ohledu na její souhlas, bude potrestán odnětím svobody v délce tří až deseti let a pokutou ve výši 10 000 až 20 000 leva.

Bulharsko má speciální multidisciplinární zákon o prevenci/potírání obchodování s lidmi, který není trestním zákonem.²⁶ Soudy se stále zaměřují na to, kdo získal nějaké finanční prostředky, což je obchodník, nikoliv klient, uspokojení potřeb klienta se nepovažuje za získanou výhodu.

Chorvatsko má podobné ustanovení jako Bulharsko, ale zákonnou úpravou jde ještě dále, neboť ukládá stejné sankce každému, kdo vědomě využívá oběť nebo její služby spolu s osobami, jež jsou obviněny ze spáchání trestného činu obchodování s lidmi.

Jedním z důvodů malého počtu případů trestného činu obchodování s lidmi je skutečnost, že znaky trestného činu obchodování s lidmi podle čl. 106 trestního zákoníku se překrývají se znaky jiných trestných činů, a to se znaky otroctví podle čl. 105 trestního zákoníku a prostituce podle čl. 157 trestního zákoníku.

Shoda základních znaků trestných činů je patrná zejména při srovnání trestného činu obchodování s lidmi podle čl. 106 trestního zákoníku s kvalifikovanou formou prostituce podle čl. 157 odst. 2 trestního zákoníku. Rozdíl mezi těmito trestnými činy je shledávám v tom, že u trestného činu obchodování s lidmi je důraz kladen právě na "*obchodování*" a u kvalifikované formy trestného činu prostituce na "*donucení*" nebo "*přiměnění osoby k poskytování sexuálních služeb za účelem zisku*".

V případě trestného činu obchodování s lidmi je důležité určit okolnosti, které mají omezující účinek na svobodu oběti tohoto trestného činu, a určit takový úmysl pachatele. Vzhledem k překrývání podstatných znaků těchto trestných činů zůstává část trestných činů obchodování s lidmi neviditelná nebo nerozpoznána při podřazení určitého jednání pod znaky trestného činu prostituce. Tento překryv je přítomen i při postihu uživatelů sexuálních služeb, kde je trestný čin uživatele *zúžen*, neboť předpokládá *existenci přímého úmyslu, tj. jeho vědomí, že osoba poskytující službu je obětí obchodování s lidmi, což se obtížněji prokazuje*.

Důvodem, proč v praxi existuje malý počet obvinění pro trestný čin obchodování s lidmi, spočívá právě v obtížnosti dokazování některých znaků skutkové podstaty trestného činu obchodování s lidmi a v překrývání podstatných znaků tohoto trestného činu s jinými trestnými činy.²⁷

Litva uvedla, že podle čl. 147-2 trestního zákoníku každá osoba, která využije služeb poskytovaných obětmi obchodování s lidmi a která věděla nebo měla vědět, že jsou tyto osoby obětmi, bude potrestána pokutou nebo opatřeními omezujícími svobodu. Zároveň platí, že osoba, která spáchá takový čin a následně dobrovolně informuje donucovací orgány a aktivně spolupracuje dříve, než je z jeho spáchání podezírána, může být

²⁵ Článek 159c zákona č. 27/2009 Sb., ve znění zákona č. 84/2013 Sb.

²⁶ <https://www.lex.bg/laws/ldoc/2135467374>.

²⁷ Na můj dotaz ohledně kriminalizace využívání služeb, které jsou předmětem vykořisťování (čl. 4 EÚLP), s vědomím, že daná osoba je obětí obchodování s lidmi odpovídal pan Josip Čule, Deputy Attorney General of the Republic of Croatia a National Member at EUROJUST for Croatia.

zproštěna trestněprávní odpovědnosti. Odpovědnost za takové jednání také nesou právnické osoby.

Rumunsko uvedlo, že podle článku 216 rumunského trestního zákoníku bude kromě organizátora obchodování s lidmi trestně stíhána každá osoba, která využívá služeb uvedených v článku 182 trestního zákoníku (o vykořisťování) a která si je vědoma, že jsou tyto služby poskytovány obětí obchodování s lidmi.

Do druhé skupiny patří např. Finsko, Irsko, Švédsko, Itálie, Rakousko, Maďarsko, Polsko, Česká republika.

Finsko a Irsko uvedly, že stávající vnitrostátní právní předpisy jsou zaměřeny pouze na využívání obětí obchodování s lidmi za účelem sexuálního vykořisťování.

Švédsko oznámilo, že nemá žádné zvláštní ustanovení, kterým se mezi trestné činy řadí využívání služeb obětí obchodování s lidmi, ale že aplikuje ustanovení podle *zákona o zákazu nákupu sexuálních služeb*, která mohou pokrýt využívání služeb poskytovaných obětmi obchodování s lidmi za účelem sexuálního vykořisťování.

Itálie sice nemá žádná taková výslovná ustanovení, avšak uvedla, že zavedla obecně jako trestný čin podle článku 603a italského trestního zákoníku *nezákonné zprostředkování a vykořisťování práce*.

Rakousko nemá žádné výslovné ustanovení o obětech obchodování s lidmi, ale nedávno přijalo ustanovení o pohlavním styku s osobami proti jejich vůli, zneužitím tíživé situace nebo po předchozím zastrašování.

Některé členské státy navíc uvádějí, že mají zavedena opatření, která transponují a provádějí směrnici *EP a R 2009/52/ES ze dne 18. června 2009 o minimálních normách pro sankce a opatření vůči zaměstnavatelům neoprávněně pobývajících státních příslušníků třetích zemí*. Členské státy obecně kriminalizovaly *nelegální zaměstnávání* za všech okolností popsanych v článku 9 směrnice, včetně případů, kdy *zaměstnavatel ví, že pracovník je obětí obchodu s lidmi*.²⁸

Všechny členské státy, které mají taková ustanovení, vyžadují, aby uživatel předem věděl, že osoba, jejichž služeb využívá, je obětí obchodování s lidmi, resp. *je komplikované dokázat, že využití služeb obchodovaných osob bylo vědomé*. V těchto případech jsou hlášeny obecné problémy se shromažďováním důkazů.

²⁸ Čl. 9 odst. 1 písm. d) „porušení se dopustí zaměstnavatel, který, i když nebyl obviněn z trestného činu podle rámcového rozhodnutí 2002/629/SVV ani nebyl za takový čin odsouzen, využívá práce nebo služeb neoprávněně pobývajícího státního příslušníka třetí země, o kterém je mu známo, že je obětí obchodování s lidmi“.

Dále srov. (22) „Pro zajištění úplné účinnosti všeobecného zákazu je proto zejména třeba více odrazujících sankcí v závažných případech, jakými jsou opakované porušování předpisů, neoprávněné zaměstnávání velkého počtu státních příslušníků třetích zemí, obzvláště vykořisťující pracovní podmínky, případy, kdy je zaměstnavateli známa skutečnost, že pracovník je obětí obchodování s lidmi, a neoprávněné zaměstnávání nezletilých. Tato směrnice ukládá členským státům povinnost stanovit ve svých vnitrostátních právních předpisech za tato závažná porušení tresty. Neukládá povinnosti, pokud jde o uplatnění těchto trestů nebo jiného dostupného systému vymáhání práva v konkrétních případech.

(23) „Ve všech případech, které jsou v souladu s touto směrnicí pokládány za závažné, by se porušení předpisů mělo v celém Společenství považovat za trestný čin, pokud bylo spácháno úmyslně. Ustanoveními této směrnice týkajícími se trestných činů by nemělo být dotčeno uplatňování rámcového rozhodnutí Rady 2002/629/SVV ze dne 19. července 2002 o boji proti obchodování s lidmi.“

V tomto ohledu se v *důvodové zprávě k Úmluvě Rady Evropy o opatřeních proti obchodování s lidmi* uvádí, že „[...] prokázání vědomosti o něčem může představovat pro orgány činné v trestním řízení obtížnou otázku. Podobné potíže vznikají u různých jiných typů ustanovení předpisů v trestněprávní oblasti, která vyžadují dokázání určité složky trestného činu, která není materiální povahy. Potíže s nalezením důkazu ale *nepředstavují nutně přesvědčivý argument*, aby se s daným typem chování nezacházelo jako s trestným činem“. V této souvislosti nesmí potíže se shromážděním důkazů vést k tomu, aby se určité chování nepovažovalo za trestný čin. Nedostatečná trestnost využívání služeb obchodované osoby, zejména s vědomím, že je obětí obchodování s lidmi, snižuje celkovou účinnost boje proti obchodování s lidmi a brání dosažení cíle směrnice.

Touto problematikou jsem se dále zabývala na základě žádosti OPK MV o připomínky a návrhy na změnu směrnice EU 2011/36/EU, konkrétně pak na možnost zavedení využívání služeb poskytovaných oběťmi obchodování s lidmi jako trestného činu.

Uvedla jsem, že podle § 168 trestního zákoníku je trestně postižitelná nejen osoba, která se obchodování s lidmi dopustila, ale také osoba, která má z takového jednání prospěch. Pokud osoba využívající takové služby ví, že osoba poskytující služby je obětí obchodování s lidmi, což znamená, že osoba využívající takové služby se věrohodně dozvěděla, že byl spáchán trestný čin obchodování s lidmi, je taková osoba povinna oznámit spáchání trestného činu státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu, ledaže by takové oznámení vystavilo ohlašující osobu nebo někoho s ní úzce spojeného riziku smrti, ublížení na zdraví, jiné závažné újmy nebo trestnímu stíhání, jinak se dopustí trestného činu neoznámení trestného činu v souladu s § 368 trestního zákoníku ("neoznámení trestného činu"), který se konkrétně týká obchodování s lidmi. Oznamovací povinnost se nevztahuje na advokáty, kteří se dozvědí o spáchání trestného činu v souvislosti s výkonem advokacie nebo právní praxe, a na duchovní, kteří takové informace získají při zpovědi. Povinnost oznámit trestný čin obchodování s lidmi se dále nevztahuje na osoby poskytující pomoc obětem trestných činů. České orgány se v tomto ohledu odvolávaly i na § 367 trestního zákoníku ("nepřekážení trestného činu").

V současné chvíli se tak k zavedení samostatné skutkové podstaty trestání osob, které vědomě využily ve svůj prospěch práce nebo služeb oběti obchodování s lidmi, stavím zcela neutrálně. Zavedení předmětné samostatné skutkové podstaty by podle mého názoru mohl být přínosný zejména ve vztahu k pracovnímu vykořisťování. Lze předpokládat, že by tak byl kladen větší tlak na obchodní korporace či živnostníky, aby si ověřovali, za jakých podmínek jim agentury práce či jiní zprostředkované dodávají osoby, zejména pak zahraniční pracovníky a dále na podmínky zaměstnávání pracovníků (zda a co za vykonanou práci skutečně dostanou, zda pracují dobrovolně apod.).

Pro jednoznačnější postoj k návrhu na změnu směrnice ve výše uvedeném smyslu, je podle mého názoru potřebné se seznámit s konkrétním zněním legislativního návrhu předmětného článku směrnice. K legislativnímu návrhu by bylo též žádoucí uvést modelový příklad, ze kterého bude komplexně vyplývat využití předmětné skutkové podstaty, a vítány by byly jistě též příklady dobré praxe. Poté by měla následovat analýza našich trestněprávních předpisů.²⁹

²⁹ Podle mých informací se Ministerstvo spravedlnosti rozhodlo ponechat iniciativu Komise bez vyjádření a počkat na další kroky, případně další dokumenty či podklady k tématu.

O zaslání zahraničních úprav a případně též příkladů dobré praxe jsem požádala zástupce Expertní skupiny pro potírání obchodu s lidmi – GRETA v rámci kulatého stolu k naplňování Úmluvy Rady Evropy v roce 2020, který se uskutečnil 8. 11. 2021 v Praze.

I. 3 Další materiály k problematice obchodování s lidmi

asistentka Mgr. Žaneta Vašíčková

Zpráva TIP 2021³⁰

Ministerstvo zahraničí USA vydalo na začátku července každoroční hodnotící zprávu zahraničních zemí v oblasti boje proti obchodování s lidmi (dále též „zpráva TIP 2021“). Letošní zpráva TIP 2021 se zaměřuje na dopad pandemie COVID-19 na vývoj obchodování s lidmi a boje proti obchodování s lidmi po celém světě. Popisuje, jak pandemie COVID-19 zhoršila situaci obchodování s lidmi a významně zvýšila počet lidí na celém světě ohrožených obchodováním, a také to, jak obchodníci s lidmi přizpůsobili své metody tak, aby těchto mimořádných okolností využili.

Česká republika byla v letošním roce při hodnocení boje proti obchodování s lidmi opět zařazena do 1. (nejlepší) skupiny států. Podle hodnotící zprávy ČR ve sledovaném období nadále prokazovala vytrvalé úsilí v boji proti obchodování s lidmi – i s ohledem na dopad pandemie COVID-19, ČR naplňuje minimální standardy pro eliminaci obchodování s lidmi, a dokonce byla uvedena jako příklad dobré praxe na setkání konaném při příležitosti vydání Zprávy o obchodování s lidmi (TIP 2021) dne 1. července 2021.³¹ Vláda totiž v srpnu 2020 kvůli pandemii přijala legislativní opatření, která držitelům pracovních povolení, jež vypršela v období od března do listopadu 2020, umožnila zůstat v zemi, pokud si zajistí nové zaměstnání nebo si prodlouží smlouvu na stávajícím pracovním místě. Tato opatření snížila počet zahraničních pracovníků, kteří se kvůli pandemii ocitli v potenciálně zranitelných situacích.

Podklady a informace pro hodnocení České republiky byly dodány Nejvyšším státním zastupitelstvím prostřednictvím americké ambasády v Praze.

Zpráva za rok 2020 o stavu vyřizování stížností podaných proti České republice k mezinárodním orgánům ochrany lidských práv³²

Výbor OSN pro odstranění diskriminace žen (CEDAW)

Před CEDAW dosud probíhalo řízení o oznámeních na porušení Úmluvy OSN o odstranění všech forem diskriminace žen, konkrétně se Vláda České republiky v roce 2020 vyjadřovala k přijatelnosti a odůvodněnosti oznámení ve věci *S. I. proti České republice* (č. 152/2019). Oznamovatelka spatřuje porušení článku 6 Úmluvy³³ (povinnost

³⁰ U.S. Department of State: 2021 Trafficking in Persons Report, dostupné na: <https://www.state.gov/reports/2021-trafficking-in-persons-report/>.

³¹ Zápis ze setkání dostupný zde: <https://www.state.gov/briefing-with-senior-state-department-official-on-the-release-of-the-2021-trafficking-in-persons-tip-report/>.

³² Ministerstvo spravedlnosti: Zpráva za rok 2020 o stavu vyřizování stížností podaných proti České republice k mezinárodním orgánům ochrany lidských práv, dostupné na: https://justice.cz/documents/12681/722987/Zpr%C3%A1va_2020_web.pdf/a52dc767-9d1e-4545-b7ca-81f3cf66afad.

³³ Protokol č. 57/2001 Sb. m. s., Sdělení Ministerstva zahraničních věcí o přijetí Opčního protokolu k Úmluvě o odstranění všech forem diskriminace žen.

přijímat opatření k potlačování obchodování se ženami a jejich vykořisťování (ve formě nucené prostituce) v tom, že k ní vnitrostátní orgány *nepřístupovaly se zvláštní péčí jako ke zranitelné osobě*, která se stala obětí obchodování s lidmi. V rámci rozhodování o jejím zajištění a při uložení správního vyhoštění tak údajně nevzaly v potaz, že byla *v zemi původu nucena k prostituci*. Dále namítá, že v průběhu zajištění *neměla přístup ke specializované zdravotní péči* a že rozhodování o prodloužení pobytu v zařízení pro zajištění cizinců nezohledňovalo její zdravotní stav (duševní obtíže a porucha příjmu potravy). Po výměně úvodních stanovisek s oznamovatelkou bylo přistoupeno ke zpracování doplňujícího stanoviska.

UNODC – Global Report on Trafficking in Persons, 2020³⁴

„Podíl dětí mezi oběťmi obchodování s lidmi se zvyšuje, podíl chlapců vzrostl pětinasobně“

Zpráva Úřadu OSN pro drogy a kriminalitu (UNODC) uvádí, že během pandemie COVID-19 došlo ve vztahu k obchodování s lidmi ke zhoršení situace

Počet dětí mezi odhalenými oběťmi obchodování s lidmi se za posledních 15 let *ztrojnásobil*, přičemž *podíl chlapců vzrostl pětkrát*. Podle Globální zprávy o obchodování s lidmi, kterou představil Úřad OSN pro drogy a kriminalitu (UNODC), jsou dívky obchodovány především za účelem *sexuálního vykořisťování*, zatímco chlapci jsou využíváni k *nucené práci*.

V roce 2018 bylo v 148 zemích nahlášeno a odhaleno přibližně *50 000 obětí* obchodování s lidmi. Vzhledem ke skryté povaze této trestné činnosti je však skutečný počet obětí obchodování s lidmi *mnohem vyšší*. Zpráva ukazuje, že obchodníci s lidmi se zaměřují zejména na nejzranitelnější osoby, jako jsou *migranti a lidé bez práce*. Je pravděpodobné, že recese vyvolaná pandemií COVID-19 vystaví riziku obchodování s lidmi ještě více lidí.

„Miliony žen, dětí a mužů na celém světě jsou v pokračující krizi způsobené COVID-19 bez práce, bez školy a bez sociální podpory, což je vystavuje většímu riziku obchodování s lidmi. Potřebujeme cílená opatření, abychom zabránili obchodníkům s lidmi využívat pandemii k vykořisťování zranitelných osob,“
 uvedla výkonná ředitelka UNODC Ghada Waly

Globální zpráva UNODC o obchodování s lidmi spolu s technickou pomocí, kterou UNODC poskytuje prostřednictvím svých globálních programů a terénní sítě, má za cíl informovat vlády o opatřeních proti obchodování s lidmi, ukončit beztrestnost a podpořit oběti v rámci integrovaného úsilí o překonání pandemie.

Profil obětí

Oběťmi obchodování s lidmi jsou i nadále především *ženy*. Na každých 10 obětí zjištěných v roce 2018 na celém světě připadalo přibližně pět dospělých žen a dvě mladé dívky. Přibližně 20 % obětí obchodování s lidmi byli dospělí muži a 15 % mladí chlapci.

Za posledních 15 let se počet odhalených obětí zvýšil, zatímco jejich *profil se změnil*. Podíl dospělých žen mezi odhalenými oběťmi klesl z více než 70 % na méně než 50 %

³⁴ UNODC – GLOBAL REPORT ON TRAFFICKING IN PERSONS, 2020, dostupné na: https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/tip/2021/GLOTIP_2020_15jan_web.pdf.

v roce 2018, zatímco podíl odhalených dětí se zvýšil, a to z přibližně 10 % na více než 30 %. Ve stejném období se podíl dospělých mužů téměř zdvojnásobil, z přibližně 10 % na 20 %.

Celkově bylo 50 % zjištěných obětí obchodováno za účelem sexuálního vykořisťování, 38 % bylo zneužíváno k nucené práci, 6 % bylo nuceno k trestné činnosti, zatímco 1 % bylo nuceno k žebrání a méně než 1 % k nuceným sňatkům či k odebírání orgánů.

Profily obětí se liší podle *formy vykořisťování*. V roce 2018 byla většina odhalených žen a dívek obchodována za účelem sexuálního vykořisťování, zatímco muži a chlapci byli obchodováni především za účelem nucené práce.

Podíl odhalených obětí obchodovaných za účelem nucené práce se již více než deset let neustále zvyšuje. Oběti jsou vykořisťovány v široké škále hospodářských odvětví, zejména v těch, kde je práce vykonávána v izolovaných podmínkách, včetně zemědělství, stavebnictví, rybolovu, těžby a domácích prací.

FIG. 3 Share of detected trafficking victims, by form of exploitation, 2018 (or most recent)

Source: UNODC elaboration of national data.

Profil pachatelů

V celosvětovém měřítku je většina osob stíhaných a odsouzených za obchodování s lidmi stále *mužského pohlaví*, a to přibližně 62 %–64 %. Pachatelé jsou jak členové organizovaných zločineckých skupin, které obchodují s většinou obětí, tak jednotlivci působící samostatně nebo v malých skupinách.

Obchodníci s lidmi považují své oběti za zboží bez ohledu na lidskou důstojnost a práva. Prodávají své bližní za cenu, která se může pohybovat od desítek amerických dolarů až po desetitisíce, přičemž nejvyšší příjmy mají velké zločinecké organizace.

Obchodníci s lidmi začlenili do svého obchodního modelu technologie, a to v každé fázi procesu, od nábory až po vykořisťování obětí. Mnoho dětí je obchodníky s lidmi osloveno prostřednictvím sociálních médií a jsou pro ně snadným cílem. UNODC identifikoval dva typy strategií: tzv. „*hunting*“, kdy pachatel aktivně vyhledává oběť, obvykle na sociálních sítích, a „*fishing*“, kdy pachatelé zveřejňují inzeráty s nabídkou práce a čekají na reakci potenciálních obětí. Internet umožňuje obchodníkům s lidmi živě vysílat

vykořisťování svých obětí, což umožňuje současné zneužívání jedné oběti mnoha uživateli po celém světě.

Toky obchodování s lidmi

Na základě údajů získaných ze 148 zemí byl UNODC schopen zaznamenat 534 různých toků obchodování s lidmi po celém světě, ačkoli oběti jsou obvykle obchodovány v rámci geograficky blízkých oblastí. Typickým příkladem jsou dívky rekrutované v příměstské oblasti a vykořisťované v blízkých motelech nebo barech. V celosvětovém měřítku je většina obětí zachráněna v zemi původu.

Zpráva Europolu: Falešná láska: ve Španělsku a Rumunsku dopadli muži, kteří lákali mladé ženy k prostituci³⁵

Členové zločinecké sítě "Lover boys" v minulých letech zmanipulovali k prostituci nejméně deset žen

Takzvaná metoda "lover boy" (mileneček) spočívá v náboru oběti na základě navázání *falešného milostného vztahu mezi jedním z členů zločinecké sítě a cílovou potenciální obětí obchodování s lidmi*. Jakmile se oběť zamiluje, je její oklamání a zároveň zapojení do trestné činnosti mnohem snazší. Pokud jsou oběťmi obchodování s lidmi mladé dívky, mladší obchodníci s lidmi jsou většinou muži a k náboru obětí používají právě tuto metodu.

V rámci prioritní operace podporované Europolem byla ve Španělsku, Rumunsku a České republice rozbita rozsáhlá síť zneužívající mladé Rumunky. Na vyšetřování se podílely orgány činné v trestním řízení z České republiky, Rumunska, Španělska a dalších evropských zemí.

Výsledkem operace bylo zatčení 14 podezřelých osob (7 v Rumunsku a 7 ve Španělsku), zajištění 10 obětí a zabavení hotovosti, šperků, luxusních automobilů a digitálního vybavení. Během koordinované operace bylo provedeno 16 domovních prohlídek v České republice, Rumunsku a Španělsku.

Rumunští členové zločinecké sítě pomocí metody "lover boy" sváděli mladé ženy a vytvořením závislého manipulativního vztahu mezi obětí a vykořisťovatelem je nutili k prostituci. Jakmile se oběti dostaly pod jejich vliv, byly často zstrašovány, zneužívány a prodávány mezi členy sítě až za 6 000 EUR za osobu. Ženy byly také pravidelně přesouvány z jednoho místa na druhé a z jedné země do druhé, což byla strategie, jak minimalizovat riziko odhalení ze strany orgánů činných v trestním řízení. Vyšetřování stále probíhá v dalších evropských zemích, kde tato síť pravděpodobně spolupracovala s jinou zločineckou sítí. Více než 40 dalších žen již bylo identifikováno jako oběti sexuálního vykořisťování těchto zločineckých sítí.

Zločinecká síť pak peníze prala prostřednictvím nákupu nemovitostí, drahých šperků a vozidel. Zisky ze sexuálního vykořisťování byly rovněž využívány k zakládání aktivních běžných účtů pro užívání drog a hazardní hry.

Europol usnadňoval výměnu informací mezi zúčastněnými zeměmi, poskytoval koordinační podporu a analyzoval operativní informace na základě databází Europolu,

³⁵ Europol: Fake love: devious men luring young women into prostitution busted in Spain and Romania', 11 March 2020, dostupné na: <https://www.europol.europa.eu/media-press/newsroom/news/fake-love-deviuous-men-luring-young-women-prostitution-busted-in-spain-and-romania>.

aby vyšetřovatelům poskytli vodítka. Na základě poskytnutých informací provedl Europol finanční analýzu, která poukázala na rozšíření trestné činnosti skupiny a na přítomnost a tok nezákonných zisků do jiných jurisdikcí.

Europol rovněž poskytl operativní podporu přímo na místě, a to vysláním analytiků do Španělska a Rumunska, aby poskytli analytickou podporu v reálném čase během fáze pátrání a zatýkání.

Eurojust: Zpráva Eurojustu o obchodování s lidmi³⁶

Přeshraniční případy obchodování s lidmi jsou složité a obtížně se vyšetřují a stíhají. Ukazují významnou úlohu organizovaných zločineckých skupin. Objevili-li se nedostatky v justiční spolupráci, trpí tím oběti obchodování s lidmi.

„Obchodování s lidmi není vždy příliš viditelné, ale přesto je jedním z nejděsivějších zločinů. Ve většině případů zneužívá lidi, kteří již žijí v obtížných podmínkách a je jim odebrána důstojnost. Společně musíme zvýšit úsilí v boji proti tomuto strašlivému druhu vykořisťování a v Eurojustu jsme připraveni koordinovat účinná vyšetřování na ochranu obětí, které jsou v době globální pandemie ještě zranitelnější.“³⁷

Filippo Spiezia, předseda a národní člen Eurojustu za Itálii a Ivanka Kotorova, místopředsedkyně a národní členka za Bulharsko

V říjnu 2020 Evropská komise ve své Zprávě o pokroku v oblasti obchodování s lidmi konstatovala, že justiční orgány v členských státech vyjádřily *vážné obavy v souvislosti s problémy v oblasti justiční spolupráce*. Tuto zprávu vypracovala Agentura Evropské unie pro justiční spolupráci v trestních věcech (Eurojust) s cílem reagovat na tyto obavy. Zpráva představuje řešení, jež agentura používá při poskytování pomoci ve složitých případech obchodování s lidmi, které vyžadují justiční koordinaci. Cílem zprávy je rovněž poskytnout informace pro chystanou strategii EU proti obchodování s lidmi. Snahou zprávy je pomoci postavit obchodníky s lidmi úspěšně před soud a současně chránit oběti.

Zpráva je rozdělena do dvou hlavních částí. První část se týká *koordinace vyšetřování* a druhá *práv obětí*. Zpráva vychází z praktických zkušeností získaných v souvislosti s podporou Eurojustu při vyšetřování obchodování s lidmi v letech 2017 až 2020. Celkem bylo pro analýzu týmu Eurojustu pro boj proti obchodování s lidmi vybráno *91 případů* obchodování s lidmi, z nichž je *31 doloženo v této zprávě*. Každý případ poukazuje na různé právní a praktické problémy, které se objevují, a uvádí příklady osvědčených postupů, po nichž následují cílená doporučení. Celkem bylo předloženo *18 doporučení*, která doplňují doporučení obsažená v předchozích zprávách Eurojustu o obchodování s lidmi. Tato doporučení jsou určena zejména státním zástupcům, soudcům a donucovacím orgánům.

³⁶ Eurojust: Eurojust Report on Trafficking in Human Beings, Best practice and issues in judicial cooperation, dostupné na: <https://www.eurojust.europa.eu/publication/eurojust-report-trafficking-human-beings>.

³⁷ Eurojust: More cross-border cooperation necessary to help victims of trafficking in human beings, dostupné na: <https://www.eurojust.europa.eu/more-cross-border-cooperation-necessary-help-victims-trafficking-human-beings>.

Doporučení Eurojustu

- V rámci povinnosti dodržovat práva všech obětí obchodování s lidmi by mělo docházet k včasné spolupráci a koordinaci mezi všemi zeměmi a všemi zúčastněnými subjekty.
- Před předložením případu obchodování s lidmi Eurojustu by mělo dojít nejprve k výměně informací na policejní úrovni a údaje by měly být porovnány s databází Agentury Evropské unie pro spolupráci v oblasti prosazování práva (Europol). To pomůže určit spojitost s jinými zeměmi, zahájit trestní řízení v těchto zemích a identifikovat podezřelé osoby, oběti a místa, kde se nacházejí, před tím, než budou řešeny otázky justiční spolupráce.
- Kdykoli vnitrostátní orgány sdílejí příslušné informace s Europolem, měla by podpora ze strany Europolu jít ruku v ruce se zapojením Eurojustu; v některých případech může Eurojust v závislosti na příslušném vnitrostátním systému prosazování práva dokonce usnadnit první výměnu s Europolem. Jakmile Europol obdrží informace o případu obchodování s lidmi, může Eurojust pomoci zahájit soudní řízení, které představuje z právního hlediska nejlepší „zastřešující“ řízení, v jehož rámci je zahájeno rovněž řízení na ochranu obětí.
- Přeshraniční vyšetřování obchodování s lidmi by mělo být zahájeno u Eurojustu s cílem zjistit, zda v jiných zemích EU i mimo ni probíhá souběžné trestní řízení. Eurojust může poskytovat pomoc při koordinaci těchto řízení nebo lze řízení zahájit s podporou Eurojustu.
- Jakmile je odhalena aktivní zločinecká skupina, měly by všechny zúčastněné země reagovat a zavázat se k aktivnímu přispívání ke shromažďování důkazů a k rozbití skupiny, pokud možno prostřednictvím vyšetřování v každé jurisdikci s cílem zjistit trestné činy spáchané v každé zemi. Je-li omezena na vydávání evropských vyšetřovacích příkazů, hrozí riziko, že pachatelé uniknou spravedlnosti.
- Ve složitých případech obchodování s lidmi, které vyžadují úzkou koordinaci nebo obtížné a náročné vyšetřování s vazbami na jednu nebo více zemí, by měla být vždy projednána vhodnost společných vyšetřovacích týmů (dále jen „SVT“). Využívání SVT v případech obchodování s lidmi umožňuje dynamickou a úzkou spolupráci, stanovení společných vyšetřovacích cílů a flexibilitu a rychlost při přizpůsobování vyšetřovacích opatření změnám okolností daného případu. Podpora SVT ze strany Eurojustu je dostupná všem odborníkům v praxi.
- Od samého počátku by v rámci SVT měla být zavedena přímá aktivní komunikace. Jedním z osvědčených postupů je určení kontaktních míst pro komunikaci v rámci SVT.
- Jestliže se předpokládá, že důkazy shromážděné v rámci SVT v jedné zemi budou použity v jiné zemi, doporučuje se, aby byla přípustnost důkazů projednána v Eurojustu během koordinační schůzky. Je velmi užitečné připojit k dohodám o SVT přílohy obsahující právní ustanovení týkající se shromažďování důkazů.

- V případech obchodování s lidmi zahrnujících náročné a obtížné vyšetřování, mnoho obětí a velké zločinecké skupiny, lze požádat operační oddělení Eurojustu o pomoc při analýze shromážděných informací a důkazů s cílem určit ve vyšetřováních možné společné a/nebo protichůdné prvky.
- Všechny strany SVT by měly na samém počátku projednat okolnosti, za nichž SVT ukončí svou činnost, a to v souladu se svými vnitrostátními právními předpisy.
- Za účelem konfiskace by mělo být zahájeno finanční vyšetřování.
- Případy obchodování s lidmi, které mají vazby na třetí země, by mohly být postoupeny Eurojustu v zájmu poskytnutí pomoci.
- V případě možných kompetenčních sporů může být Eurojust vnitrostátním orgánům nápomocen prostřednictvím svých poznámek k případu a společných doporučení pro předávání řízení.
- Při rozhodování o soudní příslušnosti pro stíhání by měla být značná váha přikládána zájmům a ochraně obětí.
- V případech obchodování s lidmi by se měla více využívat koordinační centra Eurojustu, aby bylo možné využívat koordinaci společných akcí v různých zemích (zatčení, zadržení a prohlídky).
- Justiční a donucovací orgány by měly vždy jednat předem a přijmout opatření k zajištění zájmů a ochrany obětí obchodování s lidmi během dnů společné akce i po jejím provedení. Eurojust je schopen pomoci s organizací dnů společné akce a koordinací v reálném čase.
- Pro lepší identifikaci obětí by se měl v rané fázi vyšetřování zapojit Europol a Eurojust; měly by být aktivně sledovány internetové stránky pro dospělé; za účelem identifikace jmen potenciálních obětí a míst, kde se nacházejí, měly by být požadovány informace o peněžních tocích a měly by být získány údaje jmenné evidence cestujících (PNR) o podezřelých a potenciálních obětech. Větší důraz na oběti vede k většímu úspěchu při stíhání případů obchodování s lidmi.
- Všechny strany SVT by měly projednat možnost vyslání specializovaných pracovníků k výslechu potenciálních obětí obchodování s lidmi a zohlednit specifika dětských obětí obchodování s lidmi.

Eurojust: Podpora justičních orgánů v boji proti obchodování s lidmi³⁸

Eurojust umožňuje státním zástupcům, soudcům a dalším pracovníkům justice v členských státech EU spolupracovat při řešení závažné přeshraniční trestné činnosti, včetně obchodování s lidmi. Jelikož má každý členský stát v Eurojustu svého národního

³⁸ Eurojust: Supporting judicial authorities in the fight against trafficking in human beings, dostupné na: <https://www.eurojust.europa.eu/supporting-judicial-authorities-fight-against-trafficking-human-beings-doc>.

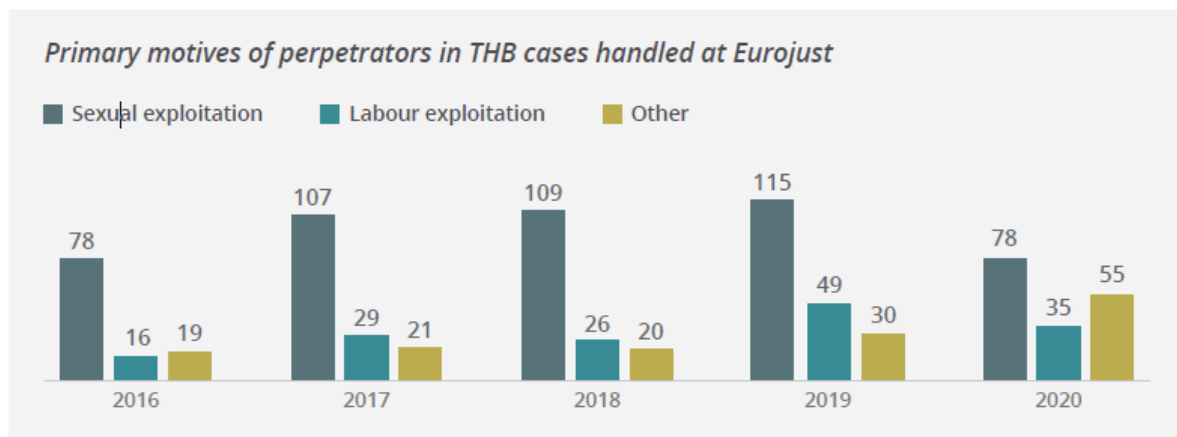
člena, tak tato jedinečná struktura umožňuje Eurojustu účinně koordinovat souběžná vyšetřování v několika zemích, kde dochází k náboru, vykořisťování a převozu či přesunu obětí.

Obchodování s lidmi se stalo jednou z *pěti hlavních oblastí* trestné činnosti, v nichž je Eurojust žádán o pomoc. V roce 2020 se Eurojust zabýval *163 novými případy přeshraničního obchodování s lidmi*, kromě 234 probíhajících případů z předchozích let. Přitom počet nových případů se mezi lety 2016 a 2020 *zvýšil o 52 %*.

Sexuální zneužívání jako hlavní motiv

Ačkoli k trestným činům obchodování s lidmi dochází z mnoha důvodů, v posledních letech se obzvláště rozšířily trestné činy obchodování s lidmi za účelem sexuálního vykořisťování a nucené prostituce.

Sexuální vykořisťování je *nejčastější* formou obchodování s lidmi řešených Eurojustem. *Druhou nejčastější formou je pracovní vykořisťování*, jinak známé jako novodobé otroctví.

Zdroj: Eurojust: *Supporting judicial authorities in the fight against trafficking in human beings*

I. 4 Rozhodovací činnost obecných soudů – výběr³⁹

I. 5 Rozhodovací činnost Ústavního soudu⁴⁰

I. 6 Rozhodovací činnost Evropského soudu pro lidská práva

„Přehled rozhodnutí ESLP vztahujících se k problematice obchodování s lidmi, ale také k problematice otroctví, nevolnictví a nucených nebo povinných prací,“ který zpracovává nejvýznamnější rozhodnutí tohoto soudu ve vztahu k dané problematice je zavěšen na Extranetu státního zastupitelství (NK-Jana Zezulová-materiály k agendě NK).

Podkladem tohoto materiálu jsou, kromě úplných znění daných rozhodnutí, tzv. Factsheets vydávaná ESLP - <http://www.echr.coe.int/>. Díky těmto

³⁹ Viz zpráva NK za rok 2020, s. 17–21.

⁴⁰ Viz zpráva NK za rok 2020, s. 21–22.

sumarizujícím dokumentům lze poměrně přehledně sledovat vývoj judikatury tohoto soudu ve vztahu k problematice obchodování s lidmi a zákazu otroctví a nucených prací.

Zpráva národní korespondentky předkládá některá rozhodnutí v oblasti obchodování s lidmi vydaná v průběhu roku 2021.

- **Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva (čtvrtá sekce) ze dne 16. 2. 2021 ve věci V. C. L. a A. N. proti Spojenému království, č. 74603/12 a č. 77587/12**

Neposkytnutí dostatečné ochrany dvěma dětským potenciálním obětem obchodování s lidmi a podmínky přijatelnosti stížnosti, čl. 26 Úmluvy o boji proti obchodování s lidmi (tzv. „non-punishment“)

Trestní stíhání obětí nebo potenciálních obětí obchodování s lidmi nemusí nutně porušovat článek 4 Úmluvy. Nicméně státní zastupitelství musí uvést jasné důvody (v souladu s definicí obchodování s lidmi), na základě kterých nesouhlasí s příslušným orgánem ohledně jeho posouzení dotčených osob jako obětí obchodování s lidmi. Děti mohou být označeny za oběť THB i při neexistenci prvku donucení/nátlaku.

I. Okolnosti dané věci

Stěžovatelé jsou dva (v době spáchání činu) nezletilí Vietnamci, které policisté objevili při práci na konopných farmách. Byli zatčeni a obviněni z drogových trestných činů. Následně bylo zjištěno, že vietnamské děti jsou obzvláště náchylné k obchodování s lidmi ve Velké Británii a dochází k jejich vykořisťování v podobných továrnách na výrobu konopí. Přesto stěžovatelé nebyli posuzováni jako potenciální oběti obchodování s lidmi, ačkoliv příslušný orgán později rozhodl, že oba stěžovatele jako oběti obchodování s lidmi uznává. Korunní prokuratura (CPS) s tímto hodnocením nesouhlasila a pokračovala ve stíhání stěžovatelů. Oba stěžovatelé se nakonec ke skutkům přiznali a byli odsouzeni. Po usvědčení byli převezeni do ústavu pro mladistvé pachatele.

Později se oba stěžovatelé neúspěšně odvolali. Argumentovali mimo jiné tím, že jako oběti obchodování s lidmi neměli být stíháni. Odvolací soud shledal, že oběti obchodování s lidmi nezískávají imunitu z trestního stíhání. *Závazku Spojeného království podle mezinárodního práva stanovit možnost nepotrestat oběti obchodování s lidmi lze dostát tím, že státní zástupci využijí diskreční pravomoc nestíhat pachatele v konkrétních případech.* To by vyžadovalo rozhodnutí státního zástupce na základě všech dostupných důkazů. Odvolání stěžovatelů bylo zamítnuto, protože soud shledal, že rozhodnutí o stíhání bylo dostatečně odůvodněné a nejednalo se o zneužití procesu. Oběma stěžovatelům však byl původní trest o něco snížen.

S odvoláním na článek 4 (zákaz nucené práce) a článek 6 (právo na spravedlivý proces) Úmluvy stěžovatelé poukazovali především na to, že příslušné orgány je neochránily před následky obchodování s lidmi, neprovedly adekvátní vyšetřování jejich případu obchodování s lidmi a nedodržely zásadu spravedlivého procesu.

II. Hodnocení Soudu

V tomto případě Soud poprvé posuzoval vztah mezi článkem 4 Úmluvy a stíháním obětí a potenciálních obětí obchodování s lidmi. Dospěl k závěru, že stíhání obětí nebo potenciálních obětí obchodování s lidmi nemusí nutně porušovat článek 4 Úmluvy.

Nicméně Soud konstatoval, že státní zastupitelství musí uvést jasné důvody (v souladu s definicí obchodování s lidmi), na základě kterých nesouhlasí s příslušným orgánem, co se týče jeho posouzení stěžovatelů jako obětí obchodování s lidmi. To se v tomto případě zjevně nestalo.

S ohledem na povinnost přijmout operativní opatření na ochranu obětí obchodování s lidmi Soud rozhodl, že *jakmile se orgány dozvědí o věrohodném podezření, že se jednotlivec stal obětí obchodování s lidmi, měla by tato skutečnost být posouzena (resp. potvrzena) kvalifikovanou osobou. Každé rozhodnutí o zahájení trestního stíhání by mělo následovat po takovémto posouzení. Přestože toto posouzení kvalifikovanou osobou nemusí být pro státního zástupce nutně závazné, státní zástupce musí uvést jasné důvody, proč dospěl k odlišnému závěru.*

V případě obou stěžovatelů V. C. L. a A. N. Soud shledal, že navzdory existenci věrohodného podezření, že s nimi bylo obchodováno, ani policie ani státní zastupitelství s těmito osobami nejednalo jako s oběťmi obchodování s lidmi. Při následném přezkumu státní zastupitelství stále trvalo na svém nesouhlasu se závěrem příslušného orgánu, že se jedná o oběti obchodování s lidmi, a to bez uvedení jasných důvodů, které by mohly závěry příslušného orgánu věrohodně zpochybnit. Odvolací soud se následně omezil pouze na řešení otázky, zda rozhodnutí o stíhání nebylo zneužitím procesu. Soud proto shledal, že v případě obou stěžovatelů došlo k porušení článku 4 Úmluvy.

Soud poznamenal, že doposud neměl příležitost posuzovat případ potenciální oběti obchodování s lidmi, která byla následně stíhána. Uvedl, že příslušné mezinárodní smlouvy neposkytují imunitu před trestním stíháním, ačkoliv by státy měly v rámci svého oprávnění nestíhat osoby, které byly zjevně donuceny k trestné činnosti a měly by identifikovat tyto osoby, pokud možno co nejdříve. Soud se nicméně domnívá, že stíhání potenciálních obětí obchodování s lidmi může být v rozporu s povinností státu přijmout operativní opatření na jejich ochranu, pokud existuje věrohodné podezření, že osoba byla obchodována. *Jakmile se orgány dozvědí o takovém podezření, měla by být tato osoba řádně posouzena kvalifikovanou osobou. Rozhodnutí o zahájení trestního stíhání by mělo následovat až po takovém posouzení, zejména pokud se jedná o nezletilou osobu, v rámci kterého státní zástupce uvede jasné důvody – v souladu s mezinárodním právem – které dostatečně odůvodňují jeho nesouhlas s posouzením osoby jako oběti obchodování s lidmi.*

Soud shledal, že nedostatek posouzení, zda stěžovatelé byli oběťmi obchodování s lidmi, jim následně zabránil v zajištění důkazů, které by mohly pomoci jejich obhajobě. Soud dále nesouhlasil s názorem, že tato „nespravedlnost“ byla v odvolacím řízení napravena, protože přezkum odvolacího soudu se omezil toliko na posouzení toho, zda trestní stíhání stěžovatelů nebylo zneužitím procesu. Vycházel přitom z faktorů, které se netýkaly jádra mezinárodně uznávané definice obchodování s lidmi. *Soud proto konstatoval, že řízení jako takové nebylo spravedlivé, což vedlo k porušení článku 6 Úmluvy.*

III. Podrobněji

První stěžovatel byl objeven policií v květnu 2009 během domovní prohlídky ve čtyřpokojevém rodinném domě přeměněném na sofistikovanou továrnu na výrobu konopí, kde bylo nalezeno rovněž 420 rostlin marihuany v tržní hodnotě 130.000 £. Při výslechu první stěžovatel uvedl, že je mu 15 let a do Spojeného království byl z Vietnamu propašován svým adoptivním otcem. Nevěděl, že pěstování konopí je nelegální. Sociální služby následně stěžovatele označily jako *možnou oběť obchodování s lidmi*, a to na základě následujících faktorů: *byl nalezen v továrně na konopí, nebyl zapsán na žádnou školu a nebylo mu dovoleno opustit nemovitost. Korunní prokuratura (CPS) došla k závěru, že zde není důvod, proč by stěžovatel neměl být trestně stíhán a zároveň zde existuje dostatek důkazů, že stěžovatel nebyl*

obětí obchodování s lidmi – stěžovatel měl k dispozici mobilní telefon a peníze, neměl dluhy, nebylo vyhrožováno jeho rodině ve Vietnamu, nebyl zastrašován a nebylo proti němu užito násilí. Stěžovatel byl proto odsouzen ke dvaceti měsícům odnětí svobody v zařízení pro mladistvé.

Druhý stěžovatel byl zatčen v dubnu 2009 poté, co policie prověřovala nahlášené vloupání do obytných prostor, kde byla objevena velmi sofistikovaná továrna na výrobu konopí. Druhý stěžovatel byl nalezen, jak se společně s větším počtem mužů vietnamské národnosti skrývá poblíž této nemovitosti. Při výslechu druhý stěžovatel tvrdil, že se narodil v roce 1972, proto s ním nejdříve bylo zacházeno jako s dospělým. Později bylo zjištěno, že stěžovatel je ročník 1992. Stěžovatel uvedl, že z Vietnamu cestoval do Spojeného království přes Českou republiku. V cílové zemi mu muž vietnamské národnosti (jménem „H“) poskytl ubytování, oblečení a jídlo a řekl mu, že „pro něj bude lepší, když nebude chodit ven“, nicméně nebyl pryč v nemovitosti držen proti své vůli. Po týdnu byl převezen do továrny na konopí, která měla *zazděná okna, a jediné dveře byly zamčené zvenčí. Jeho úkolem bylo zalévat konopí a připravovat jídlo. V této továrně pracoval, jedl i spal a za práci nedostával žádnou mzdu. Následně mu bylo umožněno továrnu na několik dní opustit, ale když telefonicky projevil přání nevrátit se, H. mu vyhrožoval, že jej zabije, pokud nebude pokračovat ve své práci.* Vzhledem k tomu, že druhý stěžovatel připustil, že mohl během těchto pár dní uprchnout, jeho právní zástupce mu řekl, že se nejednalo o nepřipustný nátlak. Proto stěžovatel přiznal svoji vinu a byl odsouzen k tresu odnětí svobody v délce 18 měsíců. Až po odsouzení a díky aktivitě nového právního zástupce stěžovatele sociální pracovník uznal, že zde existovaly důvody považovat druhého stěžovatele za dětskou oběť obchodování s lidmi. *Korunní prokuratura (CPS) při revizi případu nicméně došla k opačnému závěru – stěžovatel byl ve věku blízkém zletilosti, jeho výpovědi nebyly konzistentní, vlastnil mobilní telefon, kterým si mohl zavolat pomoc, v továrně nebyl držen proti svojí vůli, a dokonce mu bylo umožněno ji opustit, neměl žádná fyzická zranění a v době zatčení měl u sebe finanční obnos, to vše svědčilo o tom, že nebyl obětí obchodování s lidmi a jeho stíhání bylo ve veřejném zájmu.*

Oba stěžovatelé následně žádali o povolení odvolat se proti odsuzujícímu rozsudku po uplynutí zákonné lhůty, čemuž bylo vyhověno. *Odvolací soud v roce 2012 konstatoval, že článek 26 Úmluvy o boji proti obchodování s lidmi (tzv. „non-punishment“) nelze vykládat tak, že automaticky vytváří imunitu obětem obchodování s lidmi, které se podílely na trestné činnosti, obě odvolání proti rozsudkům o vině stěžovatelů proto zamítl, nicméně oběma stěžovatelům udělené tresty snížil na 12 měsíců u prvního stěžovatele, resp. na 4 měsíce u druhého stěžovatele.* Stěžovatelům nebylo umožněno odvolat se k Nejvyššímu soudu.

Vláda Spojeného království v říjnu 2009 vydala „manuál“ k boji proti obchodování s lidmi. V tomto manuálu byla zvláštní pozornost věnována opatřením pro ochranu obětí obchodování, včetně „možnosti netrestat oběti obchodování za jejich nezákonné jednání, pokud tak činily z donucení“. Korunní prokuratura (CPS) vydala již v prosinci 2007 Průvodce trestním stíháním mladistvých pachatelů, kteří se mohli stát obětí obchodování s lidmi. Zde bylo zdůrazněno, že trestný čin pěstování konopí bývá často páchan právé dětskými oběťmi obchodování s lidmi. Státní zástupci by v takových případech měli zvážit, zda mladistvý pachatel není obětí obchodování s lidmi a nebyl k činu donucen. Pokud by bylo zjištěno, že k činu donucen byl, případ by měl být uzavřen. Pokud by okolnosti donucení nebyly zcela jasné, měly by být vyšetřujícími orgány zjištěny další detaily a měl by být pečlivě zvážen veřejný zájem na stíhání tohoto mladistvého pachatele. V dubnu 2009 v souvislosti s nástupem účinnosti Úmluvy o boji proti obchodování s lidmi vláda vytvořila Národní doporučující mechanismus (NRM), který poskytuje základní rámec pro identifikaci potenciálních obětí obchodování s lidmi, aby jim byla zajištěna adekvátní podpora. Aby byla potenciální oběti obchodování s lidmi poskytnuta podpora dle NRM, musí být nejprve předána jednomu ze dvou příslušných orgánů Spojeného království, které jsou odpovědné za konečné rozhodnutí o tom, zda byla osoba obchodována za účelem vykořisťování. Příslušnými orgány jsou Centrum proti obchodování s lidmi Spojeného království (United Kingdom Human Trafficking Centre) a ministerstvo vnitra.

První stěžovatel ve své stížnosti namítá, že *Korunní prokuratura (CPS) mu neposkytla dostatečnou ochranu poté, co se stal obětí obchodování. Během trestního řízení policejní orgány a prokuratura neprovedly dostatečné vyšetřování, zda se první stěžovatel stal obětí obchodování s lidmi, a nebyla učiněna žádná opatření k jeho ochraně.* Druhý stěžovatel namítal, že jej policejní orgány, *prokuratura a soudy neidentifikovaly před jeho odsouzením jako oběť obchodování s lidmi a nebyla mu tak poskytnuta dostatečná ochrana, což následně znemožnilo jeho ochranu a možnost vidět, jak jsou jeho obchodníci postaveni před soud a odsouzení.* Oba stěžovatelé své stížnosti opírali o článek 26 Úmluvy o boji proti obchodování s lidmi, který stanoví, že *právní řády smluvních států musí poskytovat možnost*

netrestat oběti obchodování s lidmi za jejich zapojení do nezákonné činnosti v rozsahu, v jakém k tomu byly donuceny (non-punishment provision). Korunní prokuratura (CPS) a vnitrostátní soudy zejména mylně hledaly důkazy pro existenci donucení/nátlaku, přestože Úmluva o boji proti obchodování s lidmi a směrnice jasně stanoví, že *děti mohou být označeny za oběť obchodování s lidmi i při neexistenci prvku donucení/nátlaku*. Dalším problémem je to, že Korunní prokuratura (CPS) se při rozhodování o tom, zda stěžovatele stíhat, či nestíhat, neřídila závěry příslušných orgánů posuzujících, zda se stěžovatelé stali oběťmi obchodování. *Závěry prokuratury o tom, že stěžovatelé nebyli oběťmi obchodování, následně převzaly i vnitrostátní soudy.*

ESLP došel k závěru, že neexistuje obecná povinnost nestíhat oběti obchodování s lidmi. Smluvní státy mají ve smyslu článku 26 Úmluvy o boji proti obchodování s lidmi pouze možnost tuto oběť nestíhat. Přestože existence prvku donucení / nátlaku není u dětských obětí obchodování s lidmi nezbytná, ani to neznamená, že by bylo zapovězeno trestně stíhat dětské oběti obchodování s lidmi za jakýchkoliv okolností. Soud se nicméně domnívá, že stíhání obětí nebo potenciálních obětí obchodování s lidmi může být za určitých okolností v rozporu s povinností státu přijmout operativní opatření na ochranu obětí obchodování s lidmi ve smyslu článku 4 Úmluvy. Povinnost přijmout taková opatření zahrnuje dva aspekty – chránit oběť obchodování s lidmi a usnadnit její zotavení. Je zřejmé, že trestní stíhání obětí obchodování může narušit jejich fyzické, psychické a sociální zotavení a mohlo by je ponechat zranitelnými vůči opětovnému obchodování v budoucnu nebo vytvořit překážku pro jejich následné zařazení do společnosti.

Vzhledem k tomu, že označení jednotlivce jako oběti obchodování s lidmi může ovlivnit, zda existují dostatečné důvody pro trestní stíhání a zda je to ve veřejném zájmu, mělo by se (je-li to možné) jakékoli rozhodnutí o tom, zda potenciální oběť obchodování s lidmi stíhat, či nikoli, provádět až poté, co potenciální oběť obchodování posoudí kvalifikovaná osoba. To je obzvláště důležité, jedná-li se o děti. Jakmile posouzení potenciální oběti provede kvalifikovaná osoba, jakékoli následné rozhodnutí státního zástupce bude muset toto posouzení zohlednit. Ačkoli státní zástupce není vázán zjištěními této kvalifikované osoby, měl by následně uvést jasné důvody (v souladu s definicí obchodování s lidmi obsaženou v Palermském protokolu a v Úmluvě o boji proti obchodování s lidmi), proč s posouzením kvalifikované osoby potenciální oběti obchodování nesouhlasí.

Přestože u prvního stěžovatele neexistovaly pochybnosti, že je nezletilý, ani policejní orgány ani prokuratura jej nepředaly k posouzení příslušným orgánům k posouzení a stěžovatel byl odsouzen. A to i přes skutečnost, že v rámci později provedeného posouzení kompetentním orgánem byly v případě *stěžovatele shledány oba prvky obchodování s dětmi – tedy jednání a účel. Prvek donucení není u mladistvých nezbytným, neboť mladiství nemohou dát informovaný souhlas*. Fakt, že první stěžovatel měl u sebe hotovost, mobilní telefon, byly mu poskytovány potraviny a nebyl v továrně na konopí uvězněn, nemůže sám o sobě vyvrátit závěr, že byl obětí obchodování. *ESLP má za to, že stát z výše uvedených důvodů nesplnil svou povinnost podle článku 4 Úmluvy přijmout operativní opatření na ochranu prvního stěžovatele, a to jak na začátku trestního řízení (jako potenciální oběti obchodování s lidmi), tak následně (jako osoba již označená příslušným orgánem jako oběť obchodování s lidmi). Proto ESLP uzavřel, že v případě prvního stěžovatele došlo k porušení článku 4 Úmluvy.*

Druhý stěžovatel při svém zadržení uvedl, že je mu 37 let (ačkoliv mu bylo pouze 17 let a lze tedy pochybovat, *nakolik mohlo být jeho tehdejší tvrzení považováno za věrohodné*), bylo s ním proto zacházeno jako s dospělou osobou. I kdyby však policejní orgány neměly důvod pochybovat o stěžovatelově zletilosti, měly zpozornět při *výsledku stěžovatele*, kdy uvedl, že dveře továrny byly zamčeny zvenčí, věřil, že továrna je zvenku hlídána, za svou práci nedostal odměnu a bylo mu vyhrožováno, že by mohl být zabit, kdyby přestal v továrně pracovat. I přes tyto informace nebyl druhý stěžovatel předán k posouzení kompetentnímu orgánu. Korunní prokuratura dospěla k závěru, že stěžovatel nebyl obětí obchodování s lidmi, protože měl několik příležitostí uprchnout, měl u sebe peníze a neměl fyzická zranění. Ačkoliv kompetentní orgán později dospěl k opačnému závěru než prokuratura, *CPS při následné revizi svého rozhodnutí nevysvětlila, proč se její závěry liší od závěrů kompetentního orgánu*. ESLP konstatoval, že od okamžiku, kdy byl druhý stěžovatel nalezen v blízkosti

továrny na konopí, měly určité aspekty jeho situace vzbuzovat obavy, že mohl být obětí obchodování s lidmi. Tyto obavy měly ještě zesílit, když vyšlo najevo, že je nezletilý. Nejpozději od tohoto okamžiku měl stát povinnost přijmout operativní opatření na jeho ochranu. ESLP má za to, že stát z výše uvedených důvodů nesplnil svou povinnost podle článku 4 Úmluvy přijmout operativní opatření na ochranu druhého stěžovatele, a to jak na začátku trestního řízení (jako potenciální oběť obchodování s lidmi), tak následně (jako osoba již označená příslušným orgánem jako oběť obchodování s lidmi). Proto ESLP uzavřel, že rovněž v případě druhého stěžovatele došlo k porušení článku 4 Úmluvy.

Jak již bylo uvedeno výše, ačkoli oběti obchodování s lidmi nejsou imunní vůči trestnímu stíhání, označení jednotlivce jako oběti obchodování s lidmi může ovlivnit, zda existují dostatečné důkazy pro jejich stíhání a zda je jejich stíhání ve veřejném zájmu. Důkazy týkající se označení obviněného jako oběti obchodování s lidmi jsou proto základním aspektem jeho obhajoby před soudem. Je pravda, že oba stěžovatelé měli své obhájce, kteří sami mohli předat své klienty k posouzení kompetentnímu orgánu, zda se nestali oběťmi obchodování s lidmi. ESLP obecně považuje právní zastoupení během trestního řízení za jeden z faktorů zajišťujících spravedlivý proces. Nicméně ani jeden z obhájců svého klienta nepovažoval za oběť obchodování s lidmi, proto takový krok neučinil.

Přestože by sami obhájci stěžovatelů měli nepochybně analyzovat indikátory, že jejich klienti se stali oběťmi obchodování s lidmi, jejich neschopnost tyto ukazatele rozeznat nebo podle nich jednat nemůže sama o sobě zbavit stát odpovědnosti, aby tak učinil on sám. Absence včasného posouzení stěžovatelů jako obětí obchodování s lidmi zabránila orgánům činným v trestním řízení včas zajistit důkazy, které mohly posloužit při jejich obhajobě, tím došlo zároveň k porušení jejich práva na spravedlivý proces ve smyslu článku 6 Úmluvy.

ESLP přiznal každému stěžovateli 25 000 EUR jako náhradu nemajetkové újmy a každému 20 000 EUR jako náhradu nákladů a výdajů.

- **Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva (první sekce) ze dne 1. 4. 2021 ve věci A. I. proti Itálii, č. 70896/17**

„Kontakt obětí obchodování s lidmi s vlastními dětmi“

Soud zejména zdůraznil, že stěžovatelka byla obětí obchodování s lidmi a nacházela se ve zranitelné pozici. Příslušné orgány stěžovatelce sice poskytly zdravotní a sociální péči, naproti tomu ale soudy nezohlednily její zranitelné postavení při hodnocení jejích rodičovských dovedností a při posuzování její žádosti o udržování kontaktu se svými nezletilými dětmi. V případě zranitelných osob jsou orgány povinny zachovat mimořádnou bdělost a poskytnout těmto osobám zvýšenou ochranu. S ohledem na závažnost dotčených zájmů však příslušné orgány měly v průběhu dotčeného řízení provést podrobnější posouzení zranitelného postavení stěžovatelky. V této souvislosti Soud upozornil na článek 12 odst. 7 Úmluvy Rady Evropy o opatřeních proti obchodování s lidmi, který stanoví, že je třeba zohlednit zvláštní potřeby osob ve zranitelném postavení.

ESLP rozhodl, že z výše uvedených důvodů došlo k porušení článku 8 Úmluvy (právo na respektování rodinného života), neboť nebyl kladen dostatečný důraz na důležitost rodinného života stěžovatelky a jejích dětí, což vyústilo v úplný zákaz kontaktu mezi nimi.

- **Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva (pátá sekce) ze dne 7. 10. 2021 ve věci Zoletic a další proti Ázerbájdžánu, č. 20116/12**

„K neprovedení účinného vyšetřování sporných tvrzení migrujících pracovníků o přeshraničním obchodování s lidmi a nucené práci“

Bylo-li stěžovateli dostatečně a opakovaně upozorňováno na jejich sporné tvrzení, že byli vystaveni přeshraničnímu obchodování s lidmi a nuceným pracím na území Ázerbájdžánu, měl stát podle čl. 4 Úmluvy povinnost vést účinné vyšetřování podezření z obchodování s lidmi.

I. Okolnosti dané věci

Stěžovatelé, 33 státních příslušníků Bosny a Hercegoviny, byli najati a nuceni k práci v Ázerbájdžánu jako zahraniční stavební dělníci pro stavební společnost Serbaz Design and Construction LLC („Serbaz“, společnost registrovaná v Ázerbájdžánu). V Ázerbájdžánu stěžovatelé pobývali po dobu nejméně šesti měsíců. Stěžovatelé mimo jiné tvrdili, že se během tohoto období stali *oběťmi nucené práce a obchodování s lidmi, pracovali bez smluv a pracovních povolení, zaměstnavatel jim odebral doklady a omezil jim svobodu pohybu a od května 2009 až do odjezdu z Ázerbájdžánu jim nebyla vyplácena mzda.*

Občanskoprávní nárok stěžovatelů s žádostí o nevyplacené mzdy a nemajetkovou újmu za údajné „porušení jejich práv a svobod“, který podali proti společnosti Serbaz u ázerbájdžánských soudů po jejich návratu do Bosny a Hercegoviny, byl neúspěšný. Zamítnuto bylo rovněž jejich odvolání a stejně tak i kasační opravný prostředek.

V návaznosti na vyšetřování vznesených obvinění z nucené práce a obchodování s lidmi ze strany vedení a zaměstnanců společnosti Serbaz bylo zahájeno trestní stíhání, které vedlo státní zastupitelství Bosny a Hercegoviny, a to proti třinácti státním příslušníkům Bosny a Hercegoviny. V souvislosti s tímto řízením podaly orgány Bosny a Hercegoviny ázerbájdžánským orgánům tři žádosti o právní pomoc s odkazem na tvrzení týkající se situace ve společnosti Serbaz.

Stěžovatelé vytýkali žalovanému státu, že nesplnil svou procesní povinnost prošetřit jejich žádosti.

II. Hodnocení Soudu

Článek 4 odst. 2 Úmluvy

Soud konstatoval, že souhrn argumentů a tvrzení stěžovatelů jak u vnitrostátních soudů v jejich občanskoprávní žalobě, tak u Soudu, že byli vystaveni přeshraničnímu obchodování s lidmi a nuceným pracím na území Ázerbájdžánu, mimo jiné některými údajnými pachateli, kteří měli v Ázerbájdžánu bydliště, představoval „sporné tvrzení“⁴¹.

Konkrétně:

Zaprvé, ze spisu vyplynulo, že období, během něhož stěžovatelé pracovali v Ázerbájdžánu, se zcela nebo alespoň částečně shodovalo s obdobím, pro které byly vzneseny stížnosti na situaci ve společnosti Serbaz, a sice období květen až listopad roku 2009.

Zadruhé, Soud vzal v úvahu popis pracovních a životních podmínek uvedený v občanskoprávní žalobě stěžovatelů, jakož i další důkazní materiály, o které se opírali jak před vnitrostátními soudy, tak před Soudem. Konkrétně se stěžovatelé odvolávali na zprávu „ASTRA“ ze dne 27. listopadu 2009, kterou vypracovaly tři nevládní organizace ze Srbska, Bosny a Hercegoviny a Chorvatska ve spolupráci s Ázerbájdžánským

⁴¹ Tzv. „*arguable claim*“.

migračním centrem. Tato zpráva podrobněji popisovala obvinění týkající se zacházení s pracovníky ze strany společnosti Serbaz a obsahovala další informace o situaci týkající se nucené práce a obchodování s lidmi. Na existenci a obsah této zprávy byly dostatečně upozorněny vnitrostátní soudy. Ačkoli by zpráva nevládní organizace (vzhledem k oblasti její působnosti, totiž pomoci migrujícím pracovníkům a boji proti obchodování s lidmi), sama o sobě bez dalšího šetření neměla významnou důkazní hodnotu, představovaly v ní uvedené informace materiál potvrzující tvrzení stěžovatelů. Dále existovaly další potvrzující informace týkající se pracovníků, kteří se údajně ve stejném nebo podobném období nacházeli ve srovnatelné situaci jako stěžovatelé, na které se stěžovatelé odvolávali a na které byly vnitrostátní soudy a jiné orgány upozorněny.

Obvinění týkající se fyzických a jiných forem trestů, zadržování dokladů a omezování pohybu zdůvodňované hrozbami možného zatčení stěžovatelů místní policií z důvodu jejich neregulérního pobytu v Ázerbájdžánu svědčily o možném fyzickém a psychickém nátlaku a na práci vynucenou pod hrozbou trestu.

Tvrzení o neplacení mzdy a pokutách ve formě srážek ze mzdy ve spojení s absencí pracovních povolení a povolení k pobytu odhalily možnou zvláštní zranitelnost stěžovatelů jako nelegálních migrantů bez prostředků. Tato tvrzení naznačovala, že i za předpokladu, že se stěžovatelé v době svého náboru nabídli k práci dobrovolně a v dobré víře věřili, že dostanou mzdu, se situace mohla následně změnit v důsledku jednání jejich zaměstnavatele. V této souvislosti byla relevantní i tvrzení stěžovatelů o nucených, příliš dlouhých pracovních směnách, nedostatku řádné stravy a lékařské péče a celkový obraz nátlakové a zastrašující atmosféry ve společnosti Serbaz. Soud měl za to, že všechna výše uvedená tvrzení ve svém souhrnu představovala „sporné tvrzení“, že stěžovatelé byli podrobena práci nebo službě, která po nich byla vymáhána pod hrozbou trestu a pro kterou se nenabídlí dobrovolně.

Kromě toho byly v daném případě přítomny i základní prvky obchodování s lidmi, a sice: skutečnost, že žadatelé byli najati v Bosně a Hercegovině, ve skupinách dopraveni soukromou společností do Ázerbájdžánu a hromadně ubytováni v určených ubytovacích zařízeních, která údajně nemohli opustit bez povolení zaměstnavatele, mohla představovat „nábor, přepravu, transfer, ukrývání nebo přijímání osob“; informace ve zprávě ASTRA týkající se okolností náboru odhalily situaci, která mohla představovat „nábor pomocí podvodu nebo klamání“ a závěr, k němuž se dospělo, pokud jde o tvrzení stěžovatelů o „nucené nebo povinné práci“, odhalil rovněž možný účel vykořisťování v podobě nucené práce.

Soud zkoumal:

I. Zda v daném případě vznikla povinnost vést vyšetřování

Soud dospěl k závěru, že povinnost vést vyšetřování vznikla, i když sami stěžovatelé nepodalí formální trestní oznámení, neboť měl za to, že na jejich sporné tvrzení bylo dostatečně a opakovaně upozorňováno příslušnými vnitrostátními orgány různými způsoby, jako například stížnostními dopisy Ázerbájdžánského migračního centra orgánům činným v trestním řízení a jeho upozorňováním na nečinnost orgánů před vnitrostátními soudy nebo občanskoprávním nárokem stěžovatelů či žádostí o právní pomoc.

Ve vztahu k uvedenému Soud poznamenal, že v souvislosti s pozitivními závazky státu podle článku 3 Úmluvy⁴², které jsou podobné závazkům podle článku 4 Úmluvy, mohou dostatečně podrobné informace obsažené v žádosti o právní pomoc mezi státy týkající se údajných trestných činů, které mohly být spáchány na území státu, jenž žádost obdržel, představovat „*sporné tvrzení*“ vznesené před orgány tohoto státu, což *zakládá jeho povinnost tato tvrzení dále prošetřit*.

Ázerbájdžánské orgány si byly rovněž vědomy zprávy Evropské komise proti rasismu a nesnášenlivosti z roku 2011 o Ázerbájdžánu, podle níž se mnoho zaměstnavatelů, kteří v Ázerbájdžánu zaměstnávají migrující pracovníky, a to i v odvětví stavebnictví, uchýlilo k nezákonným praktikám při zaměstnávání, v důsledku čehož byli nelegálně zaměstnaní migranti často vystaveni závažným formám zneužívání.

Zjištění z této zprávy byla později rozpracována ve Zprávě skupiny expertů na boj proti obchodování s lidmi, týkající se hodnocení realizace Úmluvy Rady Evropy o opatřeních proti obchodování s lidmi ze strany Ázerbájdžánu. V této zprávě se uvádí, že donucovací orgány v Ázerbájdžánu údajně mají tendenci považovat potenciální případy obchodování s lidmi za účelem pracovního vykořisťování jako *pouhé pracovní spory mezi pracovníkem a zaměstnavatelem a zdá se, že dochází k záměně mezi případy obchodování s lidmi a pracovními spory týkajícími se mezd a dalších aspektů pracovních podmínek*. Ačkoli obecné souvislosti popsané v těchto zprávách nejsou zdaleka rozhodující, byly relevantní pro posouzení skutkových okolností tohoto případu.

Vzhledem ke všem výše uvedeným skutečnostem byly orgány povinny jednat z vlastního podnětu a vést účinné vyšetřování.

II. Zda došlo k účinnému vyšetřování

Vláda nepředložila žádné informace ani vyjádření o jakémkoli vyšetřování vedeném vnitrostátními orgány činnými v trestním řízení, a neprokázala tak, že by tvrzení stěžovatelů byla účinně vyšetřena. Ani ze spisu, včetně dokumentů předložených třetí stranou, nevyplývalo, že by takové vyšetřování proběhlo. Tyto dokumenty mimo jiné neobsahovaly žádné informace o pokusech identifikovat a vyslechnout potenciální nebo již identifikované údajné oběti, včetně stěžovatelů. Pokud odbor boje proti obchodování s lidmi Ministerstva vnitra věděl, že mnoho údajných obětí bylo posláno zpět do Bosny a Hercegoviny, a byl informován o tamním trestním řízení, mohl zaslat orgánům této země formální žádost o právní pomoc podle Úmluvy o vzájemné pomoci⁴³ a požádat je o identifikaci a výslech těchto potenciálních obětí a o poskytnutí kopií jejich výpovědí ázerbájdžánským orgánům činným v trestním řízení. Kromě toho nebylo prokázáno, že by byl učiněn jakýkoliv pokus o to identifikovat a vyslechnout některou z osob údajně zapletených v dané věci, které jsou státními příslušníky Ázerbájdžánu nebo osobami s trvalým pobytem v Ázerbájdžánu.

Žalovaný stát tak nesplnil svou procesní povinnost zahájit a provést účinné vyšetřování tvrzení stěžovatelů (žalobců), týkajících se údajně nucené práce a obchodování s lidmi.

⁴² Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb., o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících, ve znění pozdějších sdělení (dále jen jako „Úmluva“).

⁴³ Sdělení č. 550/1992 Sb., o sjednání Evropské úmluvy o vzájemné pomoci ve věcech trestních.

Soud jednomyslně dospěl k závěru, že došlo k porušení článku 4 odst. 2 Úmluvy v jeho procesní části.

Článek 41: Každému ze stěžovatelů bylo z titulu nemajetkové újmy přiznáno 5 000 EUR; nárok na náhradu majetkové újmy byl zamítnut.

I. 7 Účast v pracovních komisích, přednášky a konference

- Národní korespondentka je členkou *Mezirezortní koordinační skupiny pro oblast boje proti obchodování s lidmi*, který na národní úrovni odpovídá za koordinaci aktivit, mezinárodní spolupráci, sledování a zavádění dobré praxe. MKS je svolávána minimálně dvakrát ročně. MKS monitoruje plnění úkolů stanovených v Národní strategii boje proti obchodování s lidmi a rovněž v rámci každoročně zpracovávaných zpráv o stavu obchodování s lidmi v ČR. Tyto zprávy podrobně popisují situaci na území ČR a rovněž v zahraničí, existují-li vazby na ČR za daný rok. Jsou zveřejňovány v českém i anglickém znění na webových stránkách Ministerstva vnitra ČR zde: <http://www.mvcr.cz/clanek/obchod-s-lidmi-dokumenty-982041.aspx>.
- *Národní korespondentka se podílí na vypracování podkladů pro zprávu o stavu obchodování s lidmi v ČR za příslušný uplynulý kalendářní rok.* Zprávy jsou věnovány problematice obchodování s lidmi jako trestnému činu a doprovodným jevům, které s obchodováním s lidmi úzce souvisejí. Zprávy podrobně popisují situaci na území ČR a rovněž v zahraničí, existují-li vazby na ČR za daný rok. Zpráva je dále zaměřena na zhodnocení plnění priorit v oblasti potírání trestné činnosti obchodování s lidmi, přičemž jsou zde stanoveny nové oblasti zájmu pro rok nadcházející, a to v souladu s *Národní strategií boje proti obchodování s lidmi v ČR pro období 2020–2023*.
- *Národní korespondentka a JUDr. Milan Šimek (KSZ Hradec Králové) se dne 8. listopadu 2021 zúčastnili follow-up hodnotící návštěvy zástupců Výboru GRETA v rámci prvního kola hodnocení provádění Úmluvy Rady Evropy o opatřeních proti obchodování s lidmi Českou republikou.* Předmětem návštěvy bylo zhodnocení pokroku České republiky v naplňování doporučení, která Výbor GRETA uložil České republice v prvním kole hodnocení.
- *Národní korespondentka se zúčastnila jako lektorka semináře Justiční akademie k problematice obchodování s lidmi, který se uskutečnil 23. 2. 2021.*
- *Národní korespondentka zpracovala dotazník obdrženy z Ministerstva vnitra (4 NZN 614/2021) – Identifikace a ochrana obětí obchodování s lidmi z třetích zemí (Common template for EMN study on Third-Country National Victims of Trafficking in Human Beings: Detection, Identification and Protection)*
- *Národní korespondentka zpracovala podklady pro výroční zprávu o obchodování s lidmi, kterou vydává Ministerstvo zahraničí USA (4 NZN 617/2021) - 2022 TRAFFICKING IN PERSONS REPORT (TIP REPORT) ASSESSMENT QUESTIONS*

Konference

- **Videokonference UNODC - 30. zasedání Komise OSN pro prevenci kriminality a trestní spravedlnost** (17.–21. 5. 2021, 4 NZN 613/2021)

30. zasedání Komise pro prevenci kriminality a trestní soudnictví nabídlo ve vztahu k problematice obchodování s lidmi přínosné tematické semináře, a to zejména na téma:

- *Hlavní dopad a inovace: Odpovědi obětem obchodování s lidmi (ženám a dívkám) v období COVID-19;*
- *Kritická úloha soudců v boji proti obchodování s lidmi;*
- *Řešení komplexit obchodování s dětmi ve střední a západní Africe.*

Představeny byly projekty zaměřené na pomoc obětem obchodování s lidmi, a to projekt pro oběti obchodování s lidmi financovaný UN Voluntary Trust Fund, *projekt Blue Dragon*, *projekt Love Justice International* či *projekt Preda Foundation*.

Klíčové poznatky ze seminářů:

- nutnost zajištění adekvátního odškodnění obětí a od pachatelů zajištění výnosů z trestné činnosti,
- 50 % případů obchodování s lidmi tvoří *modus operandi* tzv. „loverboy“,
- v případech pracovního vykořisťování je v některých situacích obtížné stanovit, kdy už se jedná o obchodování s lidmi a kdy „pouze“ o zaměstnavatele porušující pracovněprávní předpisy,
- 50 % obětí obchodování s lidmi je mladší 25 let, 25 % obětí je mladší 23 let,
- v průměru jedna z osmi migrujících osob je osoba nezletilá, převažují chlapci ve věku 15–17 let, od nichž se očekává, že již budou rodině finančně přispívat, což na ně vyvíjí velký tlak a stávají se tak zranitelnějšími vůči pracovnímu vykořisťování,
- při posuzování rozdílu mezi obchodováním s lidmi a pašováním lidí je velmi tenká hranice, která se často překrývá a nelze proto tyto dva problémy od sebe navzájem oddělovat,
- přetrvává problematika identifikace obětí obchodování s lidmi, kdy s obětí je nutné zacházet jako s obětí, a nikoliv jako s podezřelou osobou, neboť tato osoba potřebuje ochranu a zvláštní přístup.

- **Konference Rady Evropy na téma konec obchodu s dětmi** (4. 5. – 5. 5. 2021, 4 NZN 612/2021)

„Společně k budoucnosti bez obchodování s dětmi v Evropě“

Konferenci s názvem „Konec obchodování s dětmi a mládeží“ pořádal projekt THB LIBERI a skupina odborníků Rady Evropy pro boj proti obchodování s lidmi (GRETA) v rámci německého předsednictví Výboru ministrů Rady Evropy.

Úmluva Rady Evropy o opatřeních proti obchodování s lidmi vyžaduje, aby státy, které jsou stranami Úmluvy, přijaly zvláštní opatření ke snížení zranitelnosti dětí vůči obchodování

s lidmi, a to zejména vytvořením ochranného prostředí. Skupina odborníků GRETA při sledování Úmluvy věnovala zvláštní pozornost rozvoji preventivních opatření zaměřených na děti v nejzranitelnějších situacích, jakož i ochraně práv dětských obětí obchodování s lidmi.

Cílem konference bylo sdílet zkušenosti a podpořit diskusi o různých aspektech prevence a boje proti obchodování s dětmi a mládeží s důrazem na komplexní přístup založený na lidských právech a mezinárodním partnerství.

Projekt THB LIBERI, probíhající v letech 2018–2021, je financován Fondem pro vnitřní bezpečnost (ISF) Evropské unie a realizován německým federálním úřadem kriminální policie, sedmi německými spolkovými policejními odděleními a rakouským federálním úřadem kriminální policie. Projekt zahrnuje tři hlavní témata:

- vykořisťování dětí a mládeže prostřednictvím internetu,
- vykořisťování skrze rodinné vazby,
- posilování svědectví dětí a mládeže.

Klíčové poznatky:

- využívání technologií na podporu identifikace oběti
- sběr informací a znalostí o možnostech prevence ve vztahu k *modus operandi* nazývaný „loverboy“ (milénec) – problematika silného citového vztahu oběti k pachateli
- dopad COVID-19 na vykořisťování dětí online – podpora tísňových linek a spolupráce se soukromým sektorem
- ve vztahu ke shromažďování svědectví dětských obětí obchodování s lidmi je nutná dlouhodobá ochrana a bezpečnost obětí obchodování s lidmi
- používání audiovizuálních prostředků pro výslech obětí
- podpora trestního vyšetřování a soudních řízení, která jsou vstřícná k dětem v návaznosti na pokyny Rady Evropy týkající se justice vstřícné k dětem a zajištění nejlepšího zájmu dítěte
- citlivý výslech dítěte
- posílení právního rámce pro vyšetřování sexuálního zneužívání dětí online a vzdělávání a poradenství pro vyšetřovatele

- **Virtuální konference koordinační skupiny pro boj proti obchodování s lidmi (ICAT) - globální strategie (7. 4. 2021, 4 NZN 607/2021)**

Virtuální konference meziagenturní koordinační skupiny pro boj proti obchodování s lidmi (ICAT)⁴⁴ o jejím novém analytickém přezkumu snah v oblasti boje proti obchodování

⁴⁴ The Inter-Agency Coordination Group against Trafficking in Persons, dostupné na: <https://icat.un.org/>.

s lidmi se konala k příležitosti výročí 20. let od přijetí Protokolu o prevenci, potlačování a trestání obchodování s lidmi, zvláště se ženami a dětmi (tzv. „Palermký protokol“)⁴⁵.

Skupina ICAT byla formálně zřízena v březnu 2007 na základě rezoluce generálního shromáždění OSN 61/180⁴⁶. Hlavním záměrem bylo posílení spolupráce a koordinace mezi mezinárodním společenstvím s cílem usnadnit celostní a komplexní přístup k prevenci a boji proti obchodování s lidmi.

Hlavním předmětem videokonference bylo představení analytického dokumentu s názvem: „*20th Anniversary of the Trafficking in Persons Protocol; An analytical review*“⁴⁷ a akčního plánu s názvem: „*Plan of Action*“⁴⁸.

Cílem analytického přehledu je sloužit jako plán širšího společenství pro boj proti obchodování s lidmi, který pomůže identifikovat klíčové úspěchy a hlavní nedostatky v reakci v boji proti obchodování s lidmi. Analýza vymezuje šest prioritních oblastí, které ICAT doporučuje jako základní pilíře pro zlepšení celosvětového úsilí zaměřeného proti obchodování s lidmi:

1. Budování důkazní základny
2. Řešení hlavních hnacích mechanismů
3. Zajištění přístupu založeného na právech
4. Provádění stávajících opatření a vyvozování odpovědnosti obchodníků s lidmi
5. Odrazování od poptávky, která podporuje obchodování s lidmi
6. Systematizace spolupráce a partnerství zúčastněných stran

Akční plán představuje první víceletý strategický plán ICAT a je založen na základě šesti priorit stanovených ve společném analytickém přezkumu snah v oblasti boje proti obchodování s lidmi do roku 2020, tak jak jsou vymezeny v analytickém dokumentu. Akční plán obsahuje následná konkrétní opatření na podporu výše uvedených šesti priorit, které jsou v dokumentu blíže rozebrány.

- **Konference organizace OPU k představení projektu TRIPS, zaměřeného na identifikaci a zajištění speciálních potřeb obchodovaných držitelů mezinárodní ochrany (1. 12. 2021, 1 SL 147/2021)**

Organizace pro pomoc uprchlíkům⁴⁹ je partnerem nového evropského projektu TRIPS: *Identification of Trafficked International Protection beneficiaries' Special needs* (neboli identifikace zvláštních potřeb obchodovaných držitelů mezinárodní ochrany), který byl podpořen z Azylového, migračního a integračního fondu Evropské unie.

⁴⁵ Protokol o prevenci, potlačování a trestání obchodování s lidmi, zvláště se ženami a dětmi z roku 2000 (tzv. Palermký protokol), který doplňuje Úmluvu OSN proti nadnárodnímu organizovanému zločinu.

⁴⁶ United Nations General Assembly Resolution 61/180.

⁴⁷ Dostupné na: https://icat.un.org/sites/g/files/tmzbd1461/files/publications/analytical_review_paper_fin_al-2.pdf.

⁴⁸ Dostupné na: https://icat.un.org/sites/g/files/tmzbd1461/files/publications/icat_action_plan_final.pdf.

⁴⁹ Dále jen jako „OPU“, dostupné na: <https://www.opu.cz/cs/>.

TRIPS je dvouletý projekt zaměřený na identifikaci a lepší řešení specifických potřeb držitelů mezinárodní ochrany, kteří byli obětmi obchodování v rámci procesu integrace, a to jak na evropské, tak na národní úrovni. Cílem projektu je zajištění podpory přizpůsobené obchodovaným držitelům mezinárodní ochrany v jejich integračním procesu, kdy jsou zohledněny jejich specifické potřeby a zranitelnost, která po získání ochrany nemizí.

Projekt TRIPS se zaměřil na analýzu současného stavu ve všech zúčastněných zemích (Francie, Itálie, Belgie a ČR), na zmapování a analýzu právní úpravy, a to ve spojení s uskutečněním rozhovorů s obchodovanými držitelkami mezinárodní ochrany a rozhovorů s odborníky z praxe (v ČR: La Strada, Charita, SUZ⁵⁰, OAMP⁵¹, OPU, InBáze, SIMI⁵²).

Výstupy projektu byly evropské (European report, European Summary report, European toolbox) a české (Národní shrnující zpráva⁵³, Příručka⁵⁴ a školení pro pracovníky a pracovnice z praxe).

Práva a záruky pro obchodované osoby

- V rámci systému mezinárodní ochrany mají státy stanovené minimum, které je třeba zajistit pro zranitelné žadatele (včetně obchodovaných) o mezinárodní ochranu, či o žadatele se speciálními potřebami (např. podmínky vedení pohovoru a délky azylového řízení).
- Záruky pro držitele mezinárodní ochrany plynoucí z Kvalifikační směrnice⁵⁵:

Čl. 20 odst. 3: *„Při provádění této kapitoly členské státy zohlední zvláštní situaci zranitelných osob, například nezletilých osob, nezletilých osob bez doprovodu, zdravotně postižených osob, starých osob, těhotných žen, osamělých rodičů s nezletilými dětmi, obětí obchodování s lidmi, osob s duševními poruchami a osob, které byly podrobeny mučení, znásilnění nebo jiným formám hrubého psychického, fyzického nebo sexuálního násilí.“*

Čl. 20 odst. 4: *„Odstavec 3 se vztahuje pouze na osoby, u kterých byly zvláštní potřeby zjištěny po individuálním zhodnocení jejich situace.“*

- Po udělení mezinárodní ochrany již není znovu posouzena možná zranitelnost držitele mezinárodní ochrany.
- Evaluační zpráva o aplikaci Kvalifikační směrnice, Evropská komise, 2019:

⁵⁰ Správa uprchlických zařízení (dále jako „SUZ“).

⁵¹ Odbor azylové a migrační politiky Ministerstva vnitra (dále jako „OAMP“).

⁵² Sdružení pro integraci a migraci (dále jako „SIMI“).

⁵³ Dostupné na: <https://www.opu.cz/wp-content/uploads/2020/01/TRIPS-NARODNI-SHRNUJICI-ZPRAVA.pdf>.

⁵⁴ Dostupné na: <https://www.opu.cz/wp-content/uploads/2020/01/TRIPS-PRIRUCKA-K-IDENTIFIKACI-A-ZAJISTENI-POTREB.pdf>.

⁵⁵ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/95/EU ze dne 13. prosince 2011 o normách, které musí splňovat státní příslušníci třetích zemí nebo osoby bez státní příslušnosti, aby mohli požívat mezinárodní ochrany, o jednotném statusu pro uprchlíky nebo osoby, které mají nárok na doplňkovou ochranu, a o obsahu poskytnuté ochrany (přepracované znění), 32011L0095.

„Naprostá většina členských států se spoléhala na posouzení zranitelnosti provedeného během azylového řízení a neposuzovaly zvláštní potřeby zranitelných osob znovu po udělení mezinárodní ochrany.“

- Čl. 12 Úmluvy Rady Evropy o opatřeních proti obchodování s lidmi⁵⁶ stanoví povinnost zajistit obchodovaným osobám nezbytnou pomoc při jejich zotavení.
- Zajištění služeb v rámci Programu podpory a ochrany obětí obchodování s lidmi.

Hlavní zjištění projektu byla nedostatečná identifikace obchodovaných osob, a to jak ve fázi azylového řízení, tak ve fázi po udělení mezinárodní ochrany, v rámci integrace.

I. 8 Trestný čin obchodování s lidmi v dovolacím řízení

JUDr. Ingrid Záhorová Nedbálková

V roce 2021 byly na odboru mimořádných opravných prostředků evidovány pouze **čtyři věci**, v nichž obvinění podali dovolání, jejichž cílem bylo zpochybnění pravomocných soudních rozhodnutí, jimiž byli uznáni vinnými trestným činem obchodování s lidmi podle § 168 trestního zákoníku. **Nejvyšší státní zástupce neinicioval podání žádného dovolání, jímž by nárokoval užití uvedené právní kvalifikace.** Oproti minulému roku tedy dovolacím řízením prošla pouze jedna trestní věc, v níž byli obvinění uznáni vinnými trestným činem obchodování s lidmi podle § 168 trestního zákoníku, více. Je však třeba vyzdvihnout, že odbor mimořádných opravných prostředků se specializuje především na dovolací agendu, kdy dovolání je mimořádným opravným prostředkem, a proto s tímto opakovaně nízkým početním údajem nelze jakkoliv generalizovat, že by se množství trestních věcí, v nichž byli pachatelé odsouzeni pro trestný čin obchodování s lidmi podle § 168 trestního zákoníku, snižovalo v čase. Možnou příčinu je možné vidět v tom, že judikatura k předmětnému trestnému činu je již jasná a konstantní a orgány činné v trestním řízení s touto skutkovou podstatou umějí pracovat, což se v počátku jejího zavedení do katalogu trestných činů zvláštní části trestního zákoníku nedařilo a aplikační praxe proto byla velmi různorodá.

- **sp. zn. 1 NZO 273/2021**

Obvinění Š. R. a M. K. podali dovolání proti usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 1. 12. 2020 sp. zn. 2 To 85/2020. Tímto usnesením bylo podle § 256 trestního řádu zamítnuto odvolání jmenovaných obviněných proti rozsudku Krajského soudu v Ostravě – pobočka v Olomouci ze dne 15. 9. 2020, jímž byli oba obvinění uznáni vinnými jednak **zločinem obchodování s lidmi** podle § 168 odst. 1 písm. a), odst. 3 písm. d) trestního zákoníku a jednak **přečinem ohrožování výchovy dítěte** podle § 201 odst. 1 písm. a) trestního zákoníku, jichž se dopustili ve formě spolupachatelství podle § 23 trestního zákoníku. Za to jim byly uloženy úhrnné tresty odnětí svobody, a to obviněné Š. R. v trvání sedmi let a obviněnému M. K. v trvání osmi let. Současně byla oběma obviněným uložena

⁵⁶ Sdělení č. 33/2017 Sb. m. s., Ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy Rady Evropy o opatřeních proti obchodování s lidmi.

podle § 228 odst. 1 trestního řádu povinnost společně a nerozdílně nahradit poškozené K. T. K. nemajetkovou újmu ve výši 300.000 Kč s úrokem z prodlení ve výši 10 % ročně.

Po skutkové stránce jde o velmi zajímavý případ, neboť *obvinění jako rodiče nezletilé poškozené K. T. K., nar. 2006 tuto po dobu téměř půl roku v roce 2018 nutili k poskytování různých sexuálních praktik spočívajících v bití, nadávkách a jiných exesivních sexuálních praktikách s neznámými muži, přičemž těchto se účastnila buď poškozená sama nebo se svou matkou. Za tyto sexuální aktivity inkasovala poškozená finanční částky, které rodičům předávala, přičemž trestná činnost vyvrcholila tím, že obvinění nezletilou prodali za 30.000 Kč za účelem společného soužití dospělému muži, přičemž takto získané zážitky, a především předčasná sexualizace, negativně ovlivnily psychosociální a psychosexuální vývoj nezletilé poškozené.*

Oba dovolatelé ve svém mimořádném opravném prostředku uplatnili dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. g) trestního řádu. Jeho prostřednictvím především zpochybnili zjištěný skutkový stav, popírali finanční motiv, tedy kořistění z prostituce nezletilé dcery, kterou dokonce označili za nevěrohodnou a její výpověď za lež.

Obviněná své výhrady zaměřila rovněž proti výroku o trestu, který označila za nepřiměřeně přísný s tím, že jí soudy měly uložit trest v režimu podle § 58 trestního zákoníku o mimořádném snížení trestu odnětí svobody.

Nejvyšší soud usnesením ze dne 20. 6. 2021 sp. zn. 8 Tdo 478/2021 dovolání obou obviněných odmítl, a to u M. K. podle § 265i odst. 1 písm. b) trestního řádu a u obviněné Š. R. podle § 265i odst. 1 písm. e) trestního řádu. Za zjevně neopodstatněné posoudil Nejvyšší soud dovolání obviněné Š. R., neboť zpochybnila subjektivní stránku zločinu obchodování s lidmi podle § 168 odst. 1 písm. a), odst. 3 písm. d) trestního zákoníku (byť podstata výhrad má především skutkovou povahu). Nejvyšší soud se ztotožnil se závěrem soudů, že obviněná jednala v úmyslu přímém podle § 15 odst. 1 písm. a) trestního zákoníku, neboť *činila zcela vědomě a záměrně, pokud poškozenou aktivně nabízela k sexuálním praktikám, nabízela ji skrze profil na erotické seznamce s dominantními ženami, a to s vědomím věku nezletilé, když se jednalo o její dceru a tuto nabídku a předání poškozené činila za úplatu.* Pokud obviněná namítla, že jí měl být uložen trest v režimu § 58 trestního zákoníku, Nejvyšší soud zdůraznil, že uvedený postup nelze prostřednictvím dovolacího důvodu podle § 265b odst. 1 písm. g) trestního řádu, avšak ani žádného jiného důvodu, nárokovat.

V posuzované trestní věci Nejvyšší soud konstatoval, že *nedošlo ani k porušení ústavního principu proporcionality trestní represe*, pokud byl obviněný jako matce nezletilého dítěte uložen *trest odnětí svobody s přímým výkonem*. V této souvislosti je třeba připomenout nálezn Ústavního soudu ze dne 14. 4. 2020 *sp. zn. IV. 950/19*, který se týká *zohlednění nejlepšího zájmu dítěte při ukládání nepodmíněného trestu odnětí svobody*. V posuzované trestní věci však byl *veřejný zájem na ochraně společnosti tak význačný, že jednoznačně převážil nad zájmem nezletilé poškozené, aby její rodiče, respektive matka, zůstali na svobodě*. Bylo totiž mj. prokázáno, že obvinění se snažili dokonce v průběhu trestního řízení s poškozenou manipulovat. Pro tento případ tedy nic nesvědčilo tomu, že by bylo v zájmu nezletilé poškozené, aby vyrůstala se svojí matkou, nehledě na to,

že v pěstounské rodině, kam byla mezitím umístěna, byly její výchovné potřeby plně saturovány a ani sami nezletilá poškozená neměla zájem na soužití se svými rodiči.

Srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. 6. 2021 sp. zn. 8 Tdo 478/2021.

- **sp. zn. 1 NZO 400/2021**

Obviněný J. H. a obviněná M. B. podali dovolání proti rozsudku Vrchního soudu v Praze ze dne 17. 12. 2020 sp. zn. 2 To 105/2020, kterým rozhodoval jako soud odvolací ve věci Krajského soudu v Hradci Králové – pobočka v Pardubicích sp. zn. 63 T 108/2020.

Rozsudkem Krajského soudu v Hradci Králové – pobočka v Pardubicích ze dne 25. 8. 2020 sp. zn. 63 T 10/2020 byl obviněný J. H. pod bodem 1 výroku o vině uznán vinným *zločinem pohlavního zneužití* podle § 187 odst. 1, 2 trestního zákoníku pod bodem 2 výroku o vině *zločinem znásilnění* podle § 185 odst. 1, 3 písm. a) trestního zákoníku, pod body 3 a 4 výroku o vině *dvěma zločiny znásilnění* podle § 185 odst. 1, 2 písm. a), odst. 3 písm. a) trestního zákoníku, pod bodem 5 výroku o vině *přípravou zločinu znásilnění* podle § 20 odst. 1 k § 185 odst. 1, 2 písm. a), odst. 3 písm. a) trestního zákoníku.

Obviněná M. B. byla pod bodem 6 výroku o vině uznána vinnou *návodem ke zločinu obchodování s lidmi* podle § 24 odst. 1 písm. b) k § 168 odst. 1 písm. a) trestního zákoníku a *pomocí ke zločinu znásilnění* podle § 24 odst. 1 písm. c) k § 185 odst. 1, 2 písm. a), odst. 3 písm. a) trestního zákoníku, pod bodem 7 výroku o vině *přečinem zneužití dítěte k výrobě pornografie* podle § 193 odst. 1 trestního zákoníku a *přečinem ohrožování výchovy dítěte* podle § 201 odst. 1 písm. d), odst. 3 písm. a), b) trestního zákoníku.

Za tyto trestné činy byl obviněnému J, H, uložen trest odnětí svobody v trvání devíti let. Současně mu bylo uloženo ochranné léčení sexuologické v ústavní formě. Obviněné M. B. byl uložen úhrnný trest odnětí svobody v trvání šesti let. Výroky podle § 228 odst. 1 a § 229 odst. 2 trestního řádu bylo rozhodnuto o nárocích poškozené na náhradu nemajetkové újmy.

Odvolání obviněných J. H. a M. B. byla podle § 256 trestního řádu zamítnuta jako nedůvodná rozsudkem Vrchního soudu v Praze ze dne 17. 12. 2020 sp. zn. 2 To 105/2020. Na základě odvolání některých poškozených rozhodl odvolací soud tak, že zrušil část výroku z rozsudku soudu prvního stupně o náhradě škody. Současně sám podle § 259 odst. 3 trestního řádu rozhodl podle § 228 odst. 1 a § 229 odst. 2 trestního řádu o náhradách nemajetkové újmy za duševní útrapy některých poškozených.

Dovolání obvinění podali s odkazem na dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. g) trestního řádu. Jejich dovolací námitky se trestného činu obchodování s lidmi podle § 168 trestního zákoníku vůbec nedotýkají.

S ohledem na určité zvláštnosti páchaní předmětného trestného činu je možné uvést, že obviněná M. B. se *návodem ke zločinu obchodování s lidmi* podle § 24 odst. 1 písm. b) trestního zákoníku k § 168 odst. 1 písm. a) trestního zákoníku dopustila tím, že v *průběhu druhé poloviny roku 2017 na žádost svého partnera, spoluobviněného J. H., přesvědčila jinou ženu, a to A. H., aby svoji vlastní dceru, poškozenou nezletilou V. F., nar. 27. 1. 2017, jejíž věk znala, J. H. opakovaně poskytla k realizaci různých forem pohlavního styku s ní, vědoma si, že poškozená se vzhledem ke svému nízkému věku nebude schopna J. H. účinně bránit a on s ní bude chtít provádět obdobné sexuální praktiky spočívající minimálně v olizování jejího genitálu a jeho dráždění penisem, které doma uskutečňoval*

na vlastní dceři (které v době skutku bylo od jednoho do dvou a půl let), přičemž některým pohlavním stykům J. H. s nezletilou V. F. byla následně opakovaně přítomna.

S ohledem na to, že dovolací řízení se vůbec právní kvalifikace trestného činu obchodování s lidmi podle § 168 trestního zákoníku nedotklo, je možné pouze uvést, že dovolání obou obviněných byla usnesením Nejvyššího soudu ze dne 11. 8. 2021 sp. zn. 7 Tdo 764/2021 odmítnuta, u obviněného J. H. podle § 265i odst. 1 písm. b) trestního řádu a u obviněné M. B. podle § 265i odst. 1 písm. e) trestního řádu.

Srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11. 8. 2021 sp. zn. 7 Tdo 764/2021.

- **sp. zn. 1 NZO 778/2021**

Nelegální sňatky českých občanů s osobami pocházejícími z území mimo Evropskou unii (osoby nigerijské státní příslušnosti) – případ „BRIDGE“

Obvinění J. R., K. Á. a D. R. podali dovolání proti usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 20. 5. 2021 sp. zn. 2 To 27/2021. Tímto rozhodnutím Vrchní soud v Praze podle § 256 trestního řádu zamítl mj. jejich odvolání proti rozsudku Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 6. 11. 2019 sp. zn. 1 T 2/2019. Citovaným rozsudkem uznal Krajský soud obviněného J. R. vinným *zločinem obchodování s lidmi* podle § 168 odst. 2 písm. e), odst. 3 písm. d), odst. 4 písm. a), b) trestního zákoníku, *zločinem znásilnění* podle § 185 odst. 1 alinea 1, odst. 2 písm. a), odst. 3 písm. c) trestního zákoníku, *zločinem vydírání* podle § 175 odst. 1, 2 písm. e) trestního zákoníku, *přečinem nebezpečného vyhrožování* podle § 353 odst. 1, 2 písm. d) trestního zákoníku a *přečinem dvojího manželství* podle § 194 odst. 1 trestního zákoníku.

Obviněná D. R. byla uznána vinnou *zločinem obchodování s lidmi* podle § 168 odst. 2 písm. e), odst. 3 písm. d), odst. 4 písm. b) trestního zákoníku a přečinem dvojího manželství podle § 194 odst. 2 trestního zákoníku. Obviněný K. Á. byl uznán vinným *zločinem obchodování s lidmi* podle § 168 odst. 2 písm. e), odst. 3 písm. d) trestního zákoníku. J. R. byl za přisouzenou trestnou činnost uložen úhrnný trest odnětí svobody ve výměře osmnácti let, obviněná D. R. byl uložen rovněž úhrnný trest odnětí svobody v trvání devíti let a obviněnému K. Á. byl uložen trest odnětí svobody v trvání šesti let. Výroky podle § 228 odst. 1 a § 229 odst. 2 trestního řádu bylo rozhodnuto o nárocích poškozených na vydání bezdůvodného obohacení.

Souhrnně je možné konstatovat, že *obvinění se trestné činnosti dopouštěli od května 2004 do konce roku 2016 na území Ústeckého kraje, kde pod příslibem lepšího života sjednali osoby žijící ve špatných sociálních podmínkách k odjezdu do Velké Británie, popř. je sjednali ve Velké Británii, kde je na různých místech Manchesteru ubytovali, některým z nich odebrali osobní doklady, opakovaným fyzickým napadáním, pohrůzkami fyzickým napadáním a zneužívající jejich tísně je nutili k různým pracím a prostituci, spotřebovali jim náležející sociální dávky, zneužívali je k bankovním podvodům vůči britským bankám a k nelegálním sňatkům s osobami pocházejícími z území mimo Evropskou unii, přičemž finanční prostředky získané uvedenými způsoby sami spotřebovali.*

Všichni dovolatelé podali dovolání z důvodu podle § 265b odst. 1 písm. g) trestního řádu, avšak vymezení uplatněného dovolacího důvodu z převážné části nebo vůbec nerespektovali, neboť svými dovolacími námitkami brojili výlučně proti skutkovým závěrům soudů nižších instancí. Dovolací námitky obviněných se nijak nedotýkají hmotně právního

posouzení skutku právně kvalifikovaného jako trestný čin obchodování s lidmi podle § 168 trestního zákoníku.

Nejvyšší soud usnesením ze dne 24. 11. 2021 sp. zn. 8 Tdo 1127/2021 dovolání obviněného J. R. podle § 265i odst. 1 písm. e) trestního řádu odmítl, stejně tak jako odmítl dovolání obviněných D. R. a K. Á., u nichž tak však učinil podle § 265i odst. 1 písm. b) trestního řádu.

Srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 11. 2021 sp. zn. 8 Tdo 1127/2021

- **sp. zn. 1 NZO 979/2021**

Obviněná N. H., podala dovolání proti usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 15. 7. 2021 sp. zn. 2 To 39/2021. Tímto usnesením bylo podle § 256 trestního řádu zamítnuto odvolání obviněné proti rozsudku Krajského soudu v Plzni ze dne 9. 2. 2021 sp. zn. 4 T 5/2019, jímž byla uznána vinnou *zločinem obchodování s lidmi* podle § 168 odst. 1 alinea první, písm. a) alinea druhá, odst. 3 písm. d) trestního zákoníku a *přečinem nedovolené výroby a jiného nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy* podle § 283 odst. 1 trestního zákoníku, jehož se dopustila ve formě spolupachatelství podle § 23 trestního zákoníku společně se spoluobviněnou I. Č. Za to byl obviněné N. H. uložen úhrnný trest odnětí svobody v trvání sedmi let. Poškozená byla podle § 229 odst. 1 trestního řádu odkázána s nárokem na náhradu nemajetkové újmy v penězích na řízení ve věcech občanskoprávních.

Své dovolání obviněná opřela o dovolací důvod uvedený v § 265b odst. 1 písm. g) trestního řádu. Ve svém mimořádném opravném prostředku však vznesla výlučně námitky, které uplatněnému dovolacímu důvodu, avšak ani jinému dovolacímu důvodu, neodpovídají, neboť se týkaly procesního postupu při provádění důkazů a utváření skutkových závěrů.

Po skutkové stránce bylo prokázáno, že *obviněná N. H. vzala s sebou dne 2. 8. 2018 z Rokycan do Plzně S. B., nar. 21. 8. 2002, jejíž intelektová úroveň se pohybovala v pásmu lehké mentální retardace, přičemž její mentální schopnosti odpovídaly věku osmi až devítiletého dítěte, a to pod záminkou, že spolu půjdou na zábavu, tam však spolu nešly, neboť po příjezdu do Plzně ji obviněná vzala za I. Č., která se živí prostitucí, a aplikovala jí pervitin a všechny tři až do 5. 8. 2018 poskytovaly sexuální služby za úplatu v blízkosti benzinové čerpací stanice v Plzni. Po celou dobu přítom byla poškozená pod vlivem drog. Část výtědku z prostituce poškozené obviněná převzala a obstarávala za něj pervitin.*

Nejvyšší soud o tomto dovolání *dosud nerozhodl*, v našem vyjádření však bylo navrženo, aby dovolání obviněné podle § 265i odst. 1 písm. b) trestního řádu odmítl.

I. 9 Legislativa – prameny

Tuzemské

- Ministerstvo vnitra: NÁRODNÍ STRATEGIE BOJE PROTI OBCHODOVÁNÍ S LIDMI V ČESKÉ REPUBLICE NA OBDOBÍ 2020–2023
<https://www.mvcr.cz/clanek/obchod-s-lidmi-dokumenty-924305.aspx>

- Zpráva o stavu obchodování s lidmi v České republice za rok 2020
<https://www.mvcr.cz/clanek/obchod-s-lidmi-dokumenty-924305.aspx>
- ZPRÁVA ZA ROK 2020 O STAVU VYŘIZOVÁNÍ STÍŽNOSTÍ PODANÝCH PROTI ČESKÉ REPUBLICĚ K MEZINÁRODNÍM ORGÁNŮM OCHRANY LIDSKÝCH PRÁV
https://justice.cz/documents/12681/722987/Zpr%C3%A1va_2020_web.pdf/a52dc767-9d1e-4545-b7ca-81f3cf66afad

Zahraniční

- Evropská komise: COMMUNICATION FROM THE COMMISSION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT, THE COUNCIL, THE EUROPEAN ECONOMIC AND SOCIAL COMMITTEE AND THE COMMITTEE OF THE REGIONS on the EU Strategy on Combatting Trafficking in Human Beings 2021–2025
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52021DC0171>
- UNODC – GLOBAL REPORT ON TRAFFICKING IN PERSONS, 2020
https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/tip/2021/GLOTiP_2020_15jan_web.pdf
- Europol: Fake love: devious men luring young women into prostitution busted in Spain and Romania', 11 March 2020
<https://www.europol.europa.eu/media-press/newsroom/news/fake-love-devious-men-luring-young-women-prostitution-busted-in-spain-and-romania>
- U.S. Department of State: 2021 Trafficking in Persons Report
<https://www.state.gov/reports/2021-trafficking-in-persons-report/>
- Eurojust: Supporting judicial authorities in the fight against trafficking in human beings
<https://www.eurojust.europa.eu/supporting-judicial-authorities-fight-against-trafficking-human-beings-doc>
- Eurojust: Eurojust Report on Trafficking in Human Beings, Best practice and issues in judicial cooperation
<https://www.eurojust.europa.eu/publication/eurojust-report-trafficking-human-beings>

I. 10 Statistika

**§ 168 zákon č. 40/2009 Sb.
(§ 232a zákon č. 140/1961 Sb.)**

	stíháno	obžalováno	odsouzeno	zproštěno	zastaveno
2010	26	26	11	9	0
2011	33	31	21	7	0
2012	33	31	13	6	0
2013	30	30	22	0	0
2014	25	25	6	0	0
2015	19	18	22	5	0
2016	19	19	8	4	0
2017	16	16	15	4	0
2018	18	18	16	2	0
2019	21	21	12	0	1
2020	10	9	8	8	0
2021	22	21	21	3	0

II. Nelegální migrace

JUDr. Jana Zezulová, Ph.D.
asistentka Mgr. Žaneta Vašíčková

II. 1 Obecně

Nelegální migrace na území České republiky

Podle zprávy Ministerstva vnitra o nelegální migraci za období od 1. 1. 2021 do 31. 12. 2021⁵⁷ bylo na území České republiky při nelegální migraci zjištěno celkem 11 170 osob.⁵⁸

Z celkového počtu bylo 10 835 osob odhaleno při nelegálním pobytu a 335 osob bylo zjištěno při nelegální migraci přes vnější schengenskou hranici České republiky.

Z pohledu státní příslušnosti se nelegální migrace dopouštějí nejčastěji občané Ukrajiny (5 844 osob), Moldavska (1 548 osob), Afghánistánu (529 osob), Sýrie (428 osob) a Vietnamu (309 osob).

Největší počet nelegálně pobývajících cizinců byl odhalen v Praze, kde bylo celkem zjištěno 3 663 osob při nelegálním pobytu.

Nelegální migrace s neregulérními cestovními doklady

Neregulérním cestovním dokladem se při nelegálním pobytu prokázalo celkem 292 osob, což je o 189 osob více, než ve shodném období roku 2020. Nejčastěji se jednalo o občany Sýrie, Moldavska a Ukrajiny.

Přes vnější schengenskou hranici České republiky bylo při nelegální migraci zjištěno 335 osob. V porovnání se stejným obdobím loňského roku je vykázáno mírné snížení, a to o 113 osob.⁵⁹

Tranzitní nelegální migrace

Při tranzitní nelegální migraci přes území České republiky bylo odhaleno celkem 1 330 osob, kdy v meziročním porovnání shodných období došlo k vysokému nárůstu, a to o 844 osob. V souvislosti s pozemní hranicí bylo zjištěno 1 168 osob a 162 osob bylo zjištěno v souvislosti se vzdušnou hranicí.

Z hlediska směru na pozemní hranici převažoval vstup ze Slovenska (922 osob). U naprosté většiny osob bylo jako cíl cesty uvedeno Německo. Osoby využily

⁵⁷ Policie ČR: Nelegální migrace v ČR v období od 1. 1. 2021 do 31. 12. 2021, dostupné na:

<https://www.policie.cz/clanek/nelegalni-migrace-v-cr-v-obdobi-od-1-1-2021-do-31-12-2021.aspx>.

⁵⁸ V porovnání s rokem 2020 došlo k zvýšení o 4 077 osob. I v roce 2021 měla vliv na oblast nelegální migrace opatření přijatá v souvislosti s nemocí COVID-19.

⁵⁹ Na vývoj nelegální migrace přes vnější schengenskou hranici měla také vliv pandemie COVID-19 a s tím související přijatá opatření. Většina případů se týkala cizinců, kteří nespádali do výjimky umožňující vstup na území České republiky dle ochranného opatření Ministerstva zdravotnictví ČR.

k přepravě zejména nákladní automobily (789 osob). Nejvíce bylo zjištěno občanů Afghánistánu (513 osob), Sýrie (394 osob) a Maroka (133 osob).

Z pravidelné souhrnné zprávy Ministerstva vnitra o migraci za III. čtvrtletí⁶⁰ roku 2021 vyplývá, že ve třetím čtvrtletí roku 2021 přicestovalo do Evropy nelegálně celkem 43 164 migrantů⁶¹, z toho 41 403 po moři (Španělsko, Itálie, Řecko, Malta a Kypr) a 1 761 po zemi. Od počátku roku 2021 přicestovalo do Evropy nelegálně celkem 82 367 osob (z toho 77 665 osob připlulo po moři a 4 702 osob přicestovalo po zemi).

Ze statistických údajů Evropské komise o migraci do Evropy⁶² vyplývá, že v roce 2021 došlo k meziročnímu nárůstu (v období leden až říjen)⁶³ počtu překročení hranic na trase přes centrální Středomoří (+95 %, 56 100), na trase přes západní Středomoří (+30 %, 33 500) a na trase přes východní hranice (+1 465 %, 7 300). Hlášen je také 22 % nárůst počtu úmrtí na moři, kdy od ledna do listopadu 2021 bylo na třech hlavních trasách nahlášeno 2 598 zesnulých nebo pohřešovaných osob, ve srovnání s 2 128 osobami ve stejném období roku 2020.

Zdroj: OAMP; Nelegální migrace na hlavních migračních trasách za období od 1. 1. 2021 do 30. 9. 2021

Zpráva Ministerstva vnitra o migraci za III. čtvrtletí roku 2021

⁶⁰ Ministerstvo vnitra: Čtvrtletní zpráva o migraci – III. 2021, dostupné na: <https://www.mvcr.cz/migrace/clanek/ctvrtletni-zpravy-o-situaci-v-oblasti-migrace.aspx>.

⁶¹ V třetím čtvrtletí roku 2020 se jednalo o 30 711 migrantů a v roce 2019 se jednalo o 44 081 migrantů.

⁶² Evropská komise: Statistics on migration to Europe, dostupné na: https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/promoting-our-european-way-life/statistics-migration-europe_en.

⁶³ Údaje se vztahují na období od ledna do července 2021.

Česká republika

Policisty inspektorátu cizinecké policie, Ředitelství služby cizinecké policie byla na vnitřní schengenské hranici provedena pobytová kontrola, při které bylo zjištěno celkem 8 cizinců (národnosti turecké, íránské a syrské), kteří přicestovali na území České republiky prostřednictvím *padělaných dokladů* nízké kvality zpracování nebo *zneužili doklad jiné osoby*.

Výše popsaná situace představovala v měsíci srpnu 2021 již druhý případ. První případ se týkal občana Sýrie, který se při pobytové kontrole prokázal policistům padělaným průkazem totožnosti občana Řecké republiky. Se všemi cizinci bylo zahájeno správní řízení za účelem správního vyhoštění.

Všech 9 cizinců rovněž přicestovalo na území České republiky *v rozporu s ochranným opatřením Ministerstva zdravotnictví*, kdy neplnili povinnost před vstupem na území vyplnit příjezdový formulář. Dalším šetřením bylo zjištěno, že zároveň letecká společnost zřejmě porušila ochranné opatření Ministerstva zdravotnictví. To ukládá dopravcům provádějícím mezinárodní přepravu osob, kteří dopravují osoby do České republiky, neumožnit přepravu cestujícím, kteří nejsou oprávněni vstoupit na území České republiky podle ochranného opatření, nebo pokud nepředloží doklad o vyplnění příjezdového formuláře. Věcí se dále bude zabývat krajská hygienická stanice, která je příslušná k projednání přestupku na úseku ochrany veřejného zdraví.⁶⁴

Situace v oblasti nelegální migrace a vliv pandemie COVID-19

Z pozice národní korespondentky pro oblast boje proti nelegální migraci sleduji *informace evropských institucí a organizací týkající se nelegální migrace a vlivu COVID-19* a s materiály pracuji. Informace a materiály jsou průběžně publikovány na Extranetu státního zastupitelství.

Do zprávy zahrnuji následující materiály.

⁶⁴ Policie České republiky, Služba cizinecké policie: Policisté zajistili 9 cizinců na letišti Praha – Ruzyně, dostupné na: <https://www.policie.cz/clanek/policiste-zajistili-9-cizincu-na-letisti-praha-ruzyne.aspx>.

EUROPOL - 5. výroční zpráva o činnosti EMSC (European Migrant Smuggling Centre) - 2021⁶⁵

„Zatímco pandemie COVID-19 přinesla bezprecedentní cestovní omezení, kriminální sítě nadále prosperují a vykazují vysokou míru přizpůsobivosti. Stále častěji je požadována operativní podpora a služby Europolu, operační podpora a služby Europolu jsou stále častěji žádány, navzdory problémům s poskytováním podpory na místě.“

Podle Europolu využívá více než 90 % nelegálních migrantů, kteří se dostanou do EU, služeb převaděčů, buď během části nebo celé cesty. Dvě třetiny z nich nesplňují kritéria pro udělení mezinárodní ochrany, a nakonec budou muset být vráceni.

Pandemie COVID-19 poukázala na to, že globální krize výrazně nenarušují migrační toky. Po počátečním zpomalení během prvního tzv. „lockdownu“ v březnu a dubnu 2020 se aktivity převaděčů migrantů rychle obnovily. V první polovině roku 2021 se počet nelegálních překročení hranic zvýšil o 59 % ve srovnání se stejným obdobím roku 2020. Je zřejmé, že převaděči migrantů se novým okolnostem (nařízeným omezením pohybu osob a zesíleným hraničním kontrolám) rychle přizpůsobili. Po počátečním útlumu během března a dubna 2020 se činnost rychle obnovila.

Pašování se nezastaví na vnějších hranicích EU

Usnadnění druhotného/sekundárního pohybu nelegálních migrantů, kteří se již v EU nacházejí, legalizace pobytového statusu, společně s větším využíváním online prostředí, který působí jako silný nástroj umožňující pašování migrantů, jsou pro EU klíčovými hrozbami. Nabídka služeb usnadňující nedovolený pohyb v rámci EU je různorodá. Pašování migrantů ze země původu do destinace obvykle zahrnuje tranzit přes několik zemí (EU/SAC⁶⁶ nebo třetí země) nebo dokonce kontinenty, různé dopravní prostředky a spolupráci mezi převaděči migrantů na různých trasách.

Převaděčské sítě nadále využívají trasy vycházející z prvotních vstupních míst v EU (Španělsko, Itálie, Řecko) do cílových zemí, jako jsou Francie, Německo, Spojené království a dalších zemí a usnadňují pohyb nelegálních migrantů po zemi, pěšky nebo ve vozidlech, člunech a letadlech.

Převaděčství nelegálních migrantů ukrytých ve vozidlech je nejběžnější praktikou usnadňující nelegální přistěhovalectví na západních Balkáně a v sousedních zemích.

Běžným *modus operandi* je ukrývání v uzavřených prostorách, využívání pronajatých automobilů či průzkumných vozidel. Průzkumná vozidla se často používají ke zjištění policejních kontrol.

⁶⁵ Europol, European Migrant Smuggling Centre: 5th Annual Report 2021, dostupné na: https://www.europol.europa.eu/cms/sites/default/files/documents/emsc_5th_annual_report.pdf.

⁶⁶ Schengen Associated Countries.

V roce 2020 došlo k výraznému nárůstu používání malých lodí k nelegálnímu přistěhovaectví z kontinentální Evropy přes kanál La Manche do Spojeného království.

Digitální převaděčství

Sociální média a komunikace prostřednictvím zpráv (často zašifrované) jsou pašeráky hojně využívána ke koordinaci a komunikaci před a během pašeráckých činností. Sociální média a mobilní aplikace se stále častěji využívají k náboru, komunikaci a převodům peněz, vyzvedávání a předávání migrantů, poskytování pokynů k cestě a k nabídce padělaných dokumentů.

Obnovený akční plán EU proti převaděčství migrantů (2021–2025)⁶⁷

Obnovený akční plán EU proti převaděčství migrantů (2021–2025) je postaven na těchto hlavních pilířích činnosti:

- posílení spolupráce s partnerskými zeměmi a mezinárodními organizacemi;
- provádění právních rámců a sankcionování převaděčů působících v EU i mimo ni;
- předcházení vykořisťování a zajištění ochrany migrantů;
- posílení spolupráce a podpora činnosti donucovacích orgánů a soudnictví v reakci na nové výzvy;
- zlepšení znalostí o způsobech jednání převaděčů.

Z obsahu obnoveného akčního plánu vybírám následující:

Sankce proti převaděčům na migračních trasách:

- Protokol proti pašování přistěhovalců po zemi, po moři a letecky doplňující Úmluvu Organizace spojených národů proti nadnárodnímu organizovanému zločinu (sdělení č. 77/2013 Sb. m. s.) se týká prevence, vyšetřování a stíhání pašování a ochrany práv osob, které se staly obětí těchto trestných činů;
- Globální režim sankcí EU v oblasti lidských práv, přijatý 7. 12. 2020⁶⁸, umožňuje zaměřit se na osoby odpovědné za závažné porušování a zneužívání lidských práv na celém světě. Tento nový režim sankcí se vztahuje mimo jiné na obchodování s lidmi i na porušování lidských práv ze strany převaděčů migrantů, pokud jde toto porušování rozšířené, systematické nebo jinak vážně znepokojující;
- V rámci EU „*Facilitators package*“ definuje trestný čin napomáhání k nedovolenému vstupu, průjezdu nebo pobytu a stanoví trestní sankce. Hodnocení balíčku z roku 2017 dospělo k závěru, že jeho účinnost je částečná.

⁶⁷ COMMUNICATION FROM THE COMMISSION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT, THE COUNCIL, THE EUROPEAN ECONOMIC AND SOCIAL COMMITTEE AND THE COMMITTEE OF THE REGIONS: A renewed EU action plan against migrant smuggling (2021-2025). Brussels, 29. 9. 2021 COM (2021) 591 final. [A renewed EU action plan against migrant smuggling \(2021-2025\)-COM-2021-591 \(europa.eu\)](https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/com_m21_591)

⁶⁸ EU Global Human Rights Sanctions Regime. Council Regulation (EU) 2020/1998 (OJ L 410, 7.12.2020, p. I/1) and Council Decision (CFSP) 2020/1999 (OJ L 410, 7. 12. 2020, p. I/13).

- Směrnice⁶⁹ umožňuje členským státům vyjmout humanitární pomoc, která není nařízena zákonem, z trestní odpovědnosti. Komise poskytla pokyny, v nichž objasnila, že humanitární pomoc nařízenou zákonem (např. v rámci pátracích a záchranných akcí) nelze nikdy kriminalizovat a vyzvala členské státy, které tak dosud neučinili, aby využily možnosti rozlišovat mezi humanitární pomocí (která není nařízena zákonem) a činnostmi, jejichž cílem je usnadnit nelegální vstup nebo tranzit, a umožnila vyjmout z kriminalizace první z nich.

Prevence vykořisťování a zajištění ochrany převáděných migrantů:

- Zvláštní pozornost je třeba věnovat dětem a ženám, a to i v rámci strategií EU o právech obětí na období 2020–2025, o boji proti obchodování s lidmi na období 2021–2025, jakož i strategii EU o právech dítěte.
- Migranti, zejména ti, kteří se nacházejí ve zranitelné situaci, jako jsou děti a nezletilí bez doprovodu, jsou vystaveni násilí, vydírání, vykořisťování, znásilňování, krádežím, únosům i vraždám. Podle Mezinárodní organizace pro migraci zemřelo od roku 2014 při pokusu o překonání Středozemního moře více než 20 000 migrantů, z toho 1 369 v roce 2021.
- Migranti se během cesty pohřešují a hrozí rozdělení rodin.
- Přijímající střediska pro žadatele o azyl se stávají cílem převaděčů, které nabírají osoby ochotné zapojit se do nepovoleného pohybu v rámci EU nebo osoby, které se mohou stát obětí obchodování s lidmi a vykořisťování.
- Třetinu dětských migrantů přicházejících do EU tvoří nezletilí bez doprovodu. Jedná se o velmi zranitelnou skupinu, která čelí různým rizikům, včetně obchodování s lidmi. Řada nezletilých osob bez doprovodu se po příjezdu do EU ztratí ještě předtím, než je zaregistrují azylové orgány. Přijímající střediska využívají obchodníci s lidmi k identifikaci potencionálních obětí a k zajištění přepravy do míst určení, kde budou děti a další zranitelné osoby zneužity.
- Práva obětí se musí na oběti vztahovat nediskriminačním způsobem, nezávisle na jejich statusu bydliště.⁷⁰ Komise rovněž zahájí studii o provádění směrnice o povolení k pobytu,⁷¹ která stanoví pravidla pro povolení k pobytu vydávaná státním příslušníkům třetích zemí, kteří jsou oběťmi obchodování s lidmi nebo kteří byli pašováni a kteří spolupracují s příslušnými orgány.

⁶⁹ Směrnice Rady 2002/90/ES ze dne 28. listopadu 2002, kterou se definuje napomáhání k nepovolenému vstupu, přechodu a pobytu (Úř. věst. L 328, 5. 12. 2002, s. 17).

⁷⁰ Směrnice 2011/36/EU.

⁷¹ Směrnice rady 2004/81/ES.

Zprávy monitorovacího týmu Europolu (EPMT) – výběr za rok 2021⁷²

Zprávy EPMT⁷³ popisují pašování migrantů jako mezinárodní zločinecké podnikání.

- **Druhotné přesuny**

Druhotné přesuny přes Rumunsko a Polsko do Německa

Polské orgány vyšetřovaly případ mezinárodní zločinecké sítě zaměřující se na pašování nelegálních migrantů ze třetích zemí přes Rumunsko do Polska a dále do Německa. Vyšetřování bylo zahájeno v srpnu 2020, kdy polská stráž hraničního přechodu Bielsko-Biala na pomezí Slovenska a Česka odhalila v přívěsu nákladního vozidla na lesním parkovišti u města Kobiór v polovině cesty od pohraniční oblasti směrem na Katowice a dálnici A4/E40 vedoucí k německým hranicím 34 nelegálních migrantů. Kamion byl registrován v Polsku, přívěs byl registrován v Turecku a řidič byl turecký státní příslušník. Do Polska překročil hranici ze Slovenska na hraničním přechodu Zwardoń a nelegální migranty pustil z přívěsu v Kobióru, aby zde byli vyzvednuti pro přepravu do Německa. Nelegální migranti byli umístěni do přívěsu v západorumunském městě Lugoj nedaleko města Temešvár. Za zprostředkování cesty musel každý migrant údajně zaplatit poplatek ve výši 1 000 EUR.

Bylo rovněž zjištěno, že se řidič podílel na zprostředkování nedovoleného přistěhovalectví v případě pašování 25 nelegálních migrantů na stejné trase a v jiném případě pašování 28 nelegálních migrantů na trase přes Česko do Německa o měsíc dříve.⁷⁴

- **Pašování prostřednictvím nákladních automobilů a přívěsů**

Pašování migrantů v nákladních automobilech a přívěsech je pravidelně hlášeno na různých trasách členských států EU, ale také v sousedních zemích. V některých případech pašeráci migrantů umožňují migrantům vstup do nákladního vozidla nebo přívěsu bez vědomí řidiče, zatímco v ostatních případech se řidič aktivně podílí na zprostředkování nelegální migrace.⁷⁵

Zpráva⁷⁶ za první čtvrtletí roku 2021 ukázala, že počet nahlášených případů týkajících se pašování migrantů v ukrytých prostorách vozidel ve srovnání se stejným obdobím v roce 2020 vzrostl o 273 %. Zároveň, ve srovnání se čtvrtým čtvrtletím roku 2020 se počet zprostředkování migrace snížil (-13 %). Z hlediska národnosti byli v prvních třech měsících roku 2021 nejvíce pašováni Afghánci, následováni Syřany, Pákistánci, Iráčany a Bangladéšany.

⁷² Zprávy monitorovacího týmu Europolu (EPMT) jsou publikovány na Extranetu státního zastupitelství – NK-Jana Zezulová.

⁷³ Zprávy monitorovacího týmu Europolu (EPMT), konkrétně zpráva ze dne 16. 2. 2021 č. 468.

⁷⁴ Zpráva EPMT ze dne 4. 5. 2021 č. 479.

⁷⁵ Zpráva EPMT ze dne 2. 2. 2021 č. 466.

⁷⁶ Zpráva EPMT ze dne 18. 5. 2021 č. 481.

V 83 % všech nahlášených případů byly k pašování nelegálních migrantů do Německa používány nákladní automobily, což zdůrazňuje význam tohoto způsobu přepravy na vstupních trasách do EU, z Turecka a na balkánských trasách. Prvních pět zemí s největším počtem zadržení během prvního čtvrtletí bylo Rumunsko (177 případů), Německo (139), Česká republika (90), Slovensko (63) a Maďarsko (41). Ve srovnání se čtvrtým čtvrtletím roku 2020 byl nárůst hlášených případů zvláště patrný v Rumunsku.

- *Zjištěn byl nový modus operandi – pašování Afghánců na palubách nových vozů přepravovaných na návěsech*

Německá policie a cizinecká policie České republiky se setkaly s několika případy, které sdílely specifický způsob *modus operandi* pro pašování afghánských státních příslušníků na palubách nákladních automobilů. V každém případě nelegální migranti cestovali skrytí v nových autech přepravovaných na přívěsech s rumunskými poznávacími značkami. Po naložení vozidel v Rumunsku nelegální migranti sami nebo s pomocí převaděčů prověřili, která auta jsou nezamčená. Jakmile tato vozidla detekovali, pašeráci migranty navedli, do kterých aut si mají sednout. Většina nelegálních migrantů byli mladí afghánští státní příslušníci (s již podanými žádostmi o azyl v Rumunsku). Řidiči nákladních vozidel obvykle nevěděli o nelegálních migrantech na palubě ani o místě nástupu.⁷⁷

- *Využívání průzkumných vozidel*

Europol⁷⁸ upozorňuje na zvýšený počet případů využívání průzkumných vozidel. Průzkumná vozidla, označovaná také jako předvoj, používají pašeráci migrantů ke kontrole cesty před sebou a k varování vozidel přepravujících nelegální migranty v případě policejních kontrol. Tento jev je specifický pro region západního Balkánu, který je jedním z nejvíce postižených regionů v Evropě, pokud jde o pašování migrantů. Používání vozidel je převládajícím dopravním prostředkem používaným k pašování migrantů v tomto regionu, přičemž v zhruba 10 % případů byla použita průzkumná vozidla.

Typické průzkumné vozidlo občas zastaví u silnice s běžícím motorem, aby počkalo na následující auto, nebo sleduje dopravní situaci. Často toto vozidlo také několikrát v denní době krouží kolem oblasti, ve které lze očekávat následné vyzvednutí migrantů. Na úsecích tras v blízkosti hraničních oblastí pašeráci migrantů a organizované zločinecké skupiny často používají postranní silnice k obchvatu úseků hlavních silnic, u kterých je známo, že tam pravidelně probíhají policejní kontroly. Posádka průzkumných vozidel také kontroluje auta zaparkovaná u silnice, ve kterých by mohla být policejní hlídka, a hlásí informace o situaci zpět svým koordinátorům nebo řidičům vozidel převážejících nelegální migranty. České orgány rovněž informovaly Europol o zvláštní úloze vozidel, která jedou za transportním vozidlem a která v případě naléhavé potřeby nebo nehody mohou pomoci řidiči a spolujezdcům při útěku.

⁷⁷ Zpráva EPMT ze dne 23. 3. 2021 č. 473.

⁷⁸ Europol: Use of forerunner cars in migrant smuggling z prosince 2020 č. IN 155/2020.

Dne 17. března 2021 Europol zajistil německým orgánům podporu při *rozbití organizované zločinecké skupiny pašující migranty z Blízkého východu a z Turecka do Německa*. Zločinecká síť je odpovědná za pašování nejméně 80 nelegálních migrantů. Podezřelí propašovali migranty přes západobalkánské trasy z Turecka do Německa *přes Českou republiku* nebo Polsko pomocí nákladních automobilů a malých dodávek. Používali průzkumné vozy jako průzkumníky, aby se vyhnuli odhalení policií. Migranti za pašování platili 500 až 12 000 EUR na osobu, často v život ohrožujících podmínkách. Během akčního dne v Německu bylo provedeno šest domovních prohlídek a tři osoby byly zatčeny. Europol usnadnil výměnu informací, zajistil koordinaci a analytickou podporu a vyslal do Německa odborníka.⁷⁹

- *Padělání dokumentů*

Padělání dokumentů je i nadále klíčovým prvkem umožňující pašování migrantů. Zločinecké sítě a padělatelé využívají legální balíkové společnosti k doručování dokumentů po celé EU, aniž by byly odhaleny nebo minimalizovány možnosti jejich sledování. Zároveň je reklama na tyto dokumenty a padělatelské služby soustavně uváděna jako nástroj umožňující trestnou činnost v souvislosti s pašováním migrantů.⁸⁰

- *Falešná osvědčení o COVID-19 testování*

Europol nadále dostává příspěvky od členských států související s poskytováním nebo zabavováním padělaných osvědčení o negativním výsledku COVID-19 testování, souvisejících s pašováním migrantů a/nebo vyšetřováním. Očekává se, že tento trend bude pokračovat, dokud budou platit zavedená protikoronavirová omezení a dokud bude platit povinnost mít negativní test pro vstup do různých zemí EU.⁸¹

Dne 25. března 2021 německé orgány odhalily na hranicích mezi Českem a Německem, v oblasti hraničního přechodu Breitenau – Krásný Les, jižně od německého města Chemnitz dva rumunské občany. Obě osoby cestovaly v osobní dodávce a do Německa přijely z České republiky. Osoby předložily osvědčení o testu na SARS-CoV-2, podle něhož byly testovány v nemocnici v západorumunském městě Arad dva dny předtím. Certifikáty byly považovány za padělané kvůli použití různých druhů písma a stylů na certifikátech, kvůli stejnému vzhledu a poloze podpisu a také proto, že razítka byla na certifikátech umístěna vždy na stejném místě.⁸²

- *On-line reklama pašeráckých služeb*

Používání sociálních sítí k propagaci služeb zločineckých organizací nabízejících pašování migrantů se nadále jeví jako důležitý způsob umožňující nábor nelegálních

⁷⁹ Zpráva EPMT ze dne 23. 3. 2021 č. 473.

⁸⁰ Zpráva EPMT ze dne 2. 2. 2021 č. 466 či zpráva EPMT ze dne 23. 3. 2021 č. 473.

⁸¹ Zpráva EPMT ze dne 4. 5. 2021 č. 479 či zpráva EPMT ze dne 22. 6. 2021 č. 486.

⁸² Zpráva EPMT ze dne 4. 5. 2021 č. 479.

migrantů, ale také k získávání zprostředkovatelů a řidičů k pašování nelegálních migrantů.⁸³

České orgány odhalily účet na WhatsApp inzerující padělané úřední doklady a padělané bankovky (EUR a USD). Poskytovaná služba je pravděpodobně velmi kvalitní a náklady na padělané bankovky by měly činit 1/7 nominální částky. Službu nabízí neznámý pachatel se sídlem ve Spojeném království a padělané dokumenty či bankovky jsou k dispozici k předání pouze v této zemi.⁸⁴

- *Pašování nezletilých osob*

Zejména nezletilé osoby bez doprovodu jsou mimořádně zranitelné vůči různým formám násilí, zneužívání a vykořisťování.

Německé orgány zachytily ve vlaku jedoucím z České republiky afghánské státní příslušníky, z nichž někteří byli nezletilí, a kteří cestovali bez cestovních dokladů. Později byli odhaleni další dva nezletilí afghánští státní příslušníci bez cestovních dokladů cestující v taxíku jedoucím rovněž z České republiky. Vyšetřování ukázalo, že obě skupiny byly ubytovány v domově mládeže v České republice poté, co byly zachyceny v nákladním voze jedoucím z Rumunska.⁸⁵

Pašování nezletilých osob prostřednictvím druhotného pohybu

Slovenské orgány vyšetřují zločineckou síť, která ze Slovenska přes Českou republiku zprostředkovává nezletilým nelegálním migrantům cestu do jiných zemí EU. Zločinecká síť se zaměřuje na nezletilé osoby pobývající v přijímacím centru Dlan. Neznámá osoba prostřednictvím telefonu s afghánským číslem kontaktuje taxislužbu, aby zajistila přepravu nezletilých z Medzilaborce do České republiky. Zatím byly zjištěny tři případy týkající se stejného telefonního čísla.⁸⁶

⁸³ Zpráva EPMT ze dne 16. 3. 2021 č. 472 či zpráva EPMT ze dne 15. 6. 2021 č. 485.

⁸⁴ Zpráva EPMT ze dne 16. 3. 2021 č. 472.

⁸⁵ Zpráva EPMT ze dne 5. 10. 2021 č. 501.

⁸⁶ Zpráva EPMT ze dne 22. 6. 2021 č. 486.

UNODC⁸⁷ – COVID-19 a pašování migrantů – Výzva k ochraně práv pašovaných migrantů čelících zvýšeným rizikům a zranitelnosti⁸⁸

„V době krize se zločinu daří.“

„Situace lidí na cestách se zhoršila také proto, že mnoho vlád omezilo dostupnost běžných migračních a azylových programů, které byly omezené již před pandemií.

To také vedlo k nárůstu obchodu pro převaděče.“

Zpráva poukazuje na to, jak zločinecké sítě, které stojí za pašováním migrantů, které představuje vysoce výnosné podnikání, využívají vládních omezení zavedených za účelem omezení šíření viru, a informuje o zvýšeném zneužívání, zanedbávání, a dokonce i riziku smrti, kterému jsou migranti vystaveni.

Z výzkumu UNODC vyplývá, že opatření, jako je uzavření hranic, letišť a úřadů k vyřizování víz, znamenají, že mnoho uprchlíků a migrantů nemá jinou možnost než využít služeb převaděčů, aby mohli začít nebo pokračovat v cestě. Výsledkem je ještě více příležitostí pro zločinecké sítě k náboru lidí, zejména lidí v komunitách, které utrpěly ztrátu zaměstnání v důsledku pandemie a musí migrovat za novými pracovními příležitostmi.

Další zjištění analýzy UNODC ukazují, že pašeráci využívají vzdálenější a rizikovější trasy v drsnějších podmínkách, aby se vyhnuli přísnějším kontrolám a dohledu na vstupních místech a hraničních přechodech.

Údaje týkající se tří klíčových středomořských pašeráckých tras naznačují, že pašeráci byli aktivní navzdory zavedeným opatřením na omezení šíření viru, která vedla k omezení pohybu. Úřad UNHCR⁸⁹ zaznamenal 94 950 příchodů uprchlíků a migrantů, kteří v roce 2020 překročili Středozemní moře, ve srovnání se 123 663 příchody v roce 2019. Přestože celkový počet příchozích migrantů byl v roce 2020 nižší než v roce 2019, nedošlo k poklesu příchozích migrantů, kteří cestovali po centrální a západní středomořské trase. Odhaduje se, že na počátku roku 2021 se 90 % nelegálních vstupů do Evropské unie uskutečnilo za pomoci převaděčských služeb.⁹⁰

Za takové cesty požadují převaděči vyšší poplatky a migranti jsou ve větší míře vystaveni násilí a vykořisťování, což jsou rozšířené znaky této trestné činnosti, zejména pokud migranti nemohou zaplatit nebo pokud jim během tranzitu hrozí další poplatky.

⁸⁷ United Nations Office on Drugs and Crime (Úřad OSN pro drogy a kriminalitu).

⁸⁸ UNODC: COVID-19 and the smuggling of migrants – a call for safeguarding the rights of smuggled migrants facing increased risks and vulnerabilities, dostupné na: https://www.unodc.org/documents/human-trafficking/SOM_and_COVID-19_Publication_final_EN_final.pdf.

⁸⁹ United Nations High Commissioner for Refugees (Úřad Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky).

⁹⁰ Katrien Luyten and Stephanie Brenda Smialowski: Understanding EU action against migrant smuggling, European Parliamentary Research Service, dostupné na: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2021/659450/EPRS_BRI\(2021\)659450_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2021/659450/EPRS_BRI(2021)659450_EN.pdf)

UNODC - 30. zasedání Komise OSN pro prevenci kriminality a trestní spravedlnost

Problematice nelegální migrace se věnovalo i 30. zasedání Komise OSN pro prevenci kriminality a trestní spravedlnost⁹¹. Komise, zřízená rezolucí Hospodářské a sociální rady OSN (ECOSOC) 1991/1 v roce 1992, působí jako hlavní orgán OSN pro tvorbu politik v oblasti předcházení trestné činnosti a boje s národní i nadnárodní kriminalitou včetně její prevence. V roce 2021 byl v japonském Kjótu úspěšně ukončen čtrnáctý trestní kongres OSN, který Komisi předložil politické prohlášení ke schválení a stanovil mezinárodní priority v oblasti prevence kriminality a trestní spravedlnosti na další roky. Členské státy přijaly Kjótskou deklaraci⁹², v jejímž rámci se vlády dohodly na konkrétních krocích k dosažení pokroku v reakcích zaměřených na předcházení trestné činnosti, posílení trestního soudnictví a podporu právního státu a mezinárodní spolupráce, a to i s ohledem na pandemii COVID-19.

V rámci zasedání byly pořádány tematické semináře k problematice jak obchodování s lidmi, tak k problematice nelegální migrace. Z těchto seminářů lze uvést například následující:

- **Účinná opatření k ochraně práv migrujících dětí bez doprovodu**

Odhaduje se, že v posledních několika letech byly po celém světě přes hranice pašovány desítky tisíc nezletilých osob bez doprovodu. Tento problém má mnohostranný charakter, protože zasahuje do základních práv a ochrany dětí, jakož i do řízení migračních toků a azylu. Žádná země není vůči tomuto jevu imunní. Jedině prostřednictvím mezinárodní spolupráce a politické vůle lze globálně bojovat proti této trestné činnosti, která postihuje nejzranitelnější skupiny v naší společnosti.

Klíčové poznatky:

- v průměru jedna z osmi migrujících osob je osoba nezletilá, převažují chlapci ve věku 15–17 let, od nichž se očekává, že již budou rodině finančně přispívat, což na ně vyvíjí velký tlak a stávají se tak zranitelnějšími
- nutnost zajištění bezpečnějšího digitálního prostředí pro děti, zejména ochrany před online sexuálním vykořisťováním
- klíčový je sběr informací o osobách pobývajících v detenčních zařízeních a jiných centrech určených pro nelegální migranty a tím zajištění ochrany zejména dětí
- nutnost zajištění správného posouzení věku a případné ustanovení opatrovníka této osobě
- při posuzování rozdílu mezi obchodováním s lidmi a nelegální migrací je velmi tenká hranice, která se často překrývá a nelze proto tyto dva problémy od sebe navzájem oddělovat

⁹¹ Dále také jako CCPCJ („Commission on Crime Prevention and Criminal Justice“).

⁹² Dostupná na: <https://undocs.org/A/CONF.234/L.6>

- **UNODC – spuštění online platformy týkající se pašování migrantů**

UNODC „*Observatory*“⁹³ o pašování migrantů představuje pilotní projekt k posouzení charakteristik, faktorů a dopadů pašování migrantů v rychle se měnících kontextech. Tento metodologický materiál shromažďuje a šíří údaje, informace a analýzy týkající se převaděčství migrantů. Informace jsou shromažďovány prostřednictvím pravidelného terénního výzkumu v zemích původu, tranzitu a cílových zemích s lidmi v pohybu, donucujícími orgány, občanskou společností a s dalšími klíčovými aktéry. Materiál poskytuje aktuální důkazy a informace o *modus operandi* převaděčů migrantů, trasách převaděčství, finančních aspektů a zneužívání v souvislosti s převaděčstvím migrantů. Poskytnuté informace a analýzy jsou nezbytné pro lepší pochopení fenoménu pašování migrantů, pro lepší prevenci a boj proti pašování a souvisejících trestných činů, a pro ochranu lidských práv pašovaných osob. Údaje budou pravidelně aktualizovány, aby poskytovaly informace v reálném čase a umožnily dlouhodobý sběr těchto údajů a informací.

Internetové stránky spojené s materiálem jsou pravidelně aktualizovány, aby zahrnovaly více pašeráckých tras a obsahovaly nejnovější výsledky výzkumu. První fáze výzkumu se zaměřuje na charakteristiky pašování migrantů v západní Africe, severní Africe a v centrálním Středomoří.⁹⁴

EUROJUST – pracovní skupina Focus Group

- **Focus Group**

Za účelem dalšího posílení boje proti pašování migrantů zřídila Agentura EU pro justiční spolupráci v trestních věcech – Eurojust – v roce 2020 pracovní skupinu *Focus Group*, která sdružuje státní zástupce ze všech členských států EU, kteří se zabývají problematikou pašování migrantů a nelegální migrace, a jehož členkou jsem se za soustavu státního zastupitelství stala. Vytvoření Focus Group navazuje na iniciativu Rady EU z prosince 2018, kdy se vedoucí představitelé EU rozhodli zintenzivnit opatření proti pašování migrantů na úrovni EU.

Mezi klíčové aktivity Focus Group patří sdílení osvědčených postupů vyšetřování případů pašování migrantů, analýza trendů a nového vývoje operačních taktik organizovaných zločineckých skupin zapojených do případů pašování migrantů a nelegální migrace, studium dopadu posunů v trasách pašování migrantů a shromažďování informací o aktuálních výzvách a diskuse o možnostech mezinárodní justiční spolupráce v boji proti tomuto konkrétnímu typu přeshraniční trestné činnosti. Společné vyšetřovací týmy jsou jedním z nejefektivnějších nástrojů používaných v mezinárodní spolupráci v trestních věcech. Spolupráce mezi jednotlivými členskými státy za podpory Eurojustu je tak Eurojustem plně podporována a vítána jako efektivní způsob vyšetřování trestné činnosti s nelegální migrací spojené. Jak však vyplynulo, stále přetrvává problém se spoluprací

⁹³ UNODC: Observatory on Smuggling of Migrants, dostupné na: https://www.unodc.org/res/som/docs/Observatory_Methodological_Guide.pdf

⁹⁴ Dostupné na: <https://storymaps.arcgis.com/stories/9b5bd3d4d6624d44b5ddae6aa5af1da3>

se třetími státy (státy mimo EU), s nimiž se spolupráce navazuje obtížněji a tato skutečnost představuje pro Eurojust do budoucna výzvu.

Pozornost skupiny je též zaměřena na zneužívání správních postupů, jako jsou fiktivní sňatky. Zásadní je též brát v úvahu neustále se měnící *modus operandi* zločineckých organizací.

V roce 2021 zpracovávali členové pracovní skupiny dotazník⁹⁵, týkající se problematiky využívání informací a prohlášení poskytnutých vyslychanými migranty na vnějších hranicích v soudním řízení, jehož cílem byla analýza poznatků a praktických zkušeností z jednotlivých členských států EU.

Nově příchozí migranti na hranicích EU pravidelně poskytují cenné informace o pašeráckých trasách, způsobech fungování, úlohách a rozdělení odpovědnosti v rámci jednotlivých organizovaných zločineckých skupin. Informace migranti poskytují různým vnitrostátním orgánům, jako jsou azylové orgány, sociální pracovníci, policisté, ale také agenturám EU (např. Frontex) či nevládním organizacím. Možnost využití získaných informací v trestním řízení, zejména v řízení před soudem, se však v jednotlivých členských státech EU značně liší. Z tohoto důvodu je nutné hledat efektivní, a přitom spolehlivá řešení. Cílem dotazníku bylo získání přehledu právního rámce v jednotlivých členských státech EU, pokud jde o využívání a právní povahu prohlášení získaných od vyslychaných migrantů na vnějších hranicích EU v soudním řízení. Do budoucna má informativní přehled pomoci poskytnout osvědčené postupy, možná řešení a podporu odborníkům, kteří se touto problematikou zabývají.

Poznatky z jednotlivých členských států EU lze shrnout následovně:

- Většina států nemá speciální pravidla týkající se výsledku migrantů a shromažďování jejich prohlášení.
- Ve většině států lze prohlášení a informace poskytnuté vyslechnutým migrantem použít jako důkaz (vždy však s ohledem na čl. 6 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod).
- Právní postavení migranta je ve většině států shodné s postavením svědka (případně je přiznána zvláštní ochrana svědka) či podezřelého, a to vždy s ohledem na konkrétní okolnosti. Některé státy uvedly, že postavení migranta je považováno za shodné s postavením žadatele o azyl.
- Migranti jsou ve většině případů považováni za oběti, případně zvlášť zranitelné oběti. Nahrávka výpovědi svědka v předsoudní fázi může sloužit jako důkaz a v řízení před soudem může být její obsah pouze přečten.
- Za osvědčený postup členské státy považují vytvoření společných vyšetřovacích týmů.
- Výpověď svědka lze v předsoudní fázi provést před soudcem, přičemž v soudním řízení je následně pouze přečtena zaznamenaná výpověď, která může nahradit jeho výslech.

⁹⁵ „*Migrant smuggling – Fact-sheet analysis of the topic identified by the Focus Group in 2020: judicial use of information following debriefing of migrants at external borders*“.

- S migrantem je nutné zacházet jako s obětí, je třeba zajistit asistenci a dobře strukturovaný přístup.
- Analýza dat zachycených v mobilním telefonu migranta může přinést cenné informace.
- Je třeba institucionalizovat a zlepšit spolupráci se správními orgány a neziskovými organizacemi, které s migranty pracují již od jejich zajištění.
- Výslech migrantů je nutné provést co nejdříve, lze využívat videokonferenčních zařízení.
- Většina respondentů (státních zástupců) nemá zkušenost s otevřením případu u Eurojustu.

Setkání pracovní skupiny Focus Group (Eurojust) ve dnech 4. – 5. 11. 2021 v Haagu

„Toto setkání pořádané Eurojustem znamená důležitý krok vpřed v našem závazku v boji proti pašování migrantů a obchodování s lidmi.“

„Připravili jsme půdu pro zajištění mezinárodního a celosvětového přístupu v postupech justiční spolupráce, abychom podpořili justiční orgány v jejich nelehkém úkolu řešit převaděčství migrantů a obchodování s lidmi.“

(viceprezident Eurojustu a národní člen Eurojustu za Itálii Filippo Spiezia)

První setkání členů Focus Group v prezenční formě bylo zaměřeno zejména na tato témata:

- ***Akční plán EU proti převaděčství migrantů (2021–2025)***

Boj proti organizovaným zločineckým skupinám odpovědným za pašování migrantů přes Evropu zůstává jednou z hlavních priorit Evropské unie, jejích členských států a Eurojustu. Obnovený Akční plán EU proti pašování migrantů (2021–2025)⁹⁶ posiluje významnou úlohu Eurojustu a posiluje potřebu spolupráce mezi donucovacími orgány a justicí, příslušnými agenturami EU a třetími zeměmi původu a tranzitu.

Klíčové zůstává sankcionování pašeráků migrantů, kdy Komise bude nadále spolupracovat s členskými státy, které by měly implementovat tzv. „*Facilitator package*“⁹⁷ a uplatňovat přiměřené sankce vůči převaděčům migrantů.

Důraz je dále kladen na posílení justiční spolupráce v boji proti převaděčství migrantů. Aby bylo možné rozbít organizované zločinecké skupiny a postavit pachatele před soud, je třeba, aby se justiční orgány zapojily do případů převaděčství migrantů již v rané fázi vyšetřování. Počet případů postoupených Eurojustu je stále poměrně nízký. Členské státy by měly více využívat podpory Eurojustu, zejména společných vyšetřovacích týmů a operativních nástrojů, jako jsou koordinační schůzky a koordinační centra pro výměnu

⁹⁶ Evropská komise: Akční plán EU proti pašování migrantů (2021–2025), dostupné na: https://ec.europa.eu/home-affairs/renewed-eu-action-plan-against-migrant-smuggling-2021-2025-com-2021-591_en

⁹⁷ Jedná se o Směrnici Rady 2002/90/ES ze dne 28. listopadu 2002, kterou se definuje napomáhání k nepovolenému vstupu, přechodu a pobytu a Rámcové rozhodnutí Rady 2002/946/SVV ze dne 28. listopadu 2002 o posílení trestního rámce s cílem zabránit napomáhání k nepovolenému vstupu, tranzitu a pobytu.

informací o případech. Právě skupina Focus Group by měla posílit výměnu informací mezi odborníky z praxe ohledně stávajících problémů, trendů a možných řešení.

V neposlední řadě bylo upozorněno na důležitost výzkumu a shromažďování údajů, které mají prvořadý význam pro lepší pochopení migračních trendů, povahy a rozsahu zločineckých sítí zapojených do převaděčství migrantů, dopadu politik zaměřených proti převaděčství, úlohy a významu činností převaděčů migrantů v místních komunitách, jakož i vazeb mezi převaděčstvím migrantů a dalšími oblastmi trestné činnosti, jako je obchodování s lidmi, obchodování s drogami a terorismus. Technologický pokrok a inovativní přístupy, které podporují prevenci převaděčství migrantů a boj proti němu, včetně využití umělé inteligence, mohou umožnit efektivnější přeměnu údajů v rychle využitelné informace.

- *Kriminální trendy a vývoj v oblasti pašování migrantů*

Obecné trendy

Podle předběžných výpočtů klesl počet nelegálních překročení vnějších hranic Evropy v prvních dvou měsících roku 2021 ve srovnání s předchozím rokem o 40 % na 12 000, a to zejména v důsledku poklesu příjezdů ve východním a západním Středomoří. V únoru 2021 dosáhl počet nelegálních překročení hranic 4 650, což je zhruba o polovinu méně než ve stejném měsíci loňského roku.

Při vyšetřování se neustále objevují vazby mezi převaděčskou činností a dalšími oblastmi trestné činnosti jako je obchod s drogami, padělání dokumentů, sexuální a pracovní vykořisťování atd.

Hlavními znaky jsou sofistikovanost zločineckých sítí, rostoucí a dynamický rozvoj nových migračních tras a bezohlednější a násilnější způsoby jednání zločineckých skupin.

Specifické trendy

- *Pašování migrantů letecky*

V roce 2020 bylo zaznamenáno více než 5 000 pokusů o zprostředkování převozu z Řecka do Německa a více než 2 000 pokusů o převoz z Řecka do jiných členských států EU, jako je Rakousko, Belgie nebo Francie. Tento trend pokračuje i v roce 2021 z různých členských států EU a do nich. Jednou z hlavních výchozích zemí hlášených pro druhotné pohyby je Řecko a letiště v Aténách je často uváděno jako hlavní uzel pro uvízlé migranty, kteří pokračují v cestě směrem do jiných zemí EU. Hlášenými destinacemi byly Rakousko, Německo a Nizozemsko v případě Syřanů a Spojené království v případě Albánců. Cílem migrantů z Řecka jsou však i další země, například letiště Arlanda ve Stockholmu, kde bylo v poslední době zachyceno několik cestujících s falešnými doklady z Atén, což bylo pozorováno při stejném letu z Atén každý čtvrtek.

Sekundární pohyb leteckou cestou je často spojen se zneužíváním dokladů v různých formách. Byl například zaznamenán *modus operandi* výměny palubních vstupenek (letenky, pasy a palubní vstupenky jsou vyměněny v tranzitních zónách letiště, což umožňuje osobě nastoupit na let, který nebyl rezervován na její jméno). V mnoha

případech jsou používány padělané pasy nebo originální doklady vystavené na jiné osoby, než je současný držitel.

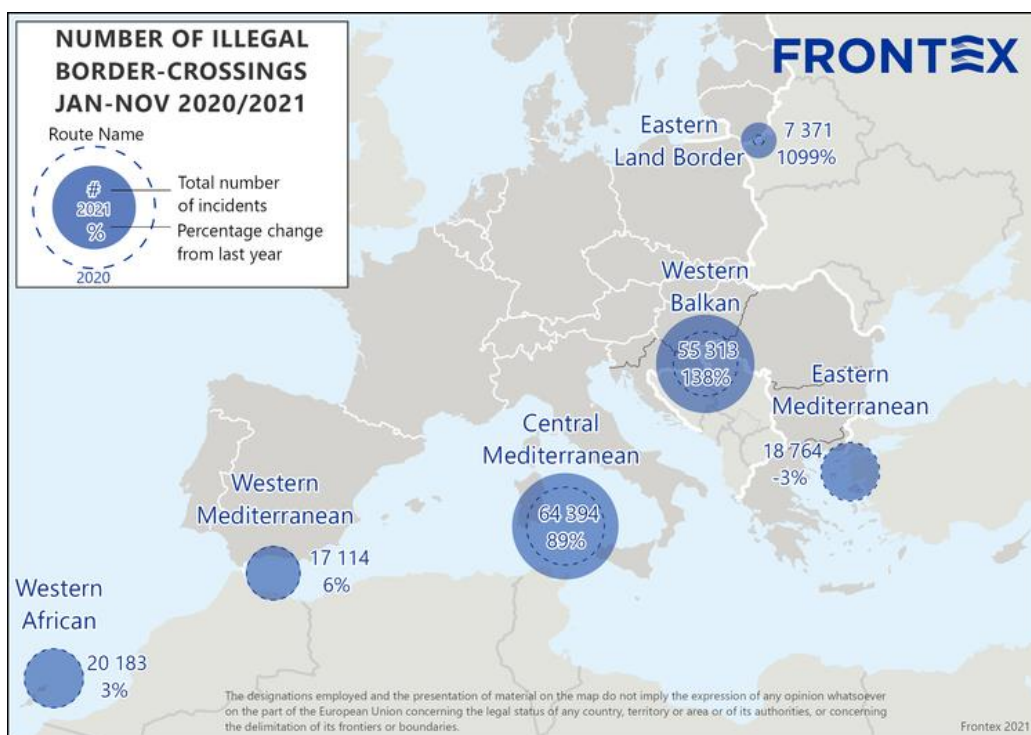
- *Padělání dokumentů*

Zločinecké sítě a padělatelé využívají legální zásilkové společnosti k doručování padělaných dokumentů po celé EU, aniž by byli odhaleni nebo museli minimalizovat riziko jejich sledování.

Zneužití víza, použití dokladů k podvodnému získání víza nebo umožnění vstupu do schengenského prostoru třetímu státnímu příslušníkovi jsou součástí opakovaného *modu operandi*, který využívají zločinecké sítě ke vstupu nelegálních migrantů do EU. V letech 2016-2019 bylo na hraničních přechodech při vstupu do EU nebo schengenského prostoru odhaleno 32 029 státních příslušníků třetích zemí, kteří použili falešné doklady.⁹⁸

- *Využívání online služeb*

Převaděči často využívají online služby a platformy k inzerování svých služeb a náboru klientů (např. prostřednictvím sociální sítě Telegram, uzavřených skupin na Facebooku či účtů WhatsApp inzerujících padělané nebo odcizené dokumenty).⁹⁹

zdroj: Frontex: Migratory situation November: The highest number of detections in November since 2015

⁹⁸ Frontex (údaje k 20. září 2021). Viz A renewed EU action plan against migrant smuggling (2021- 2025). Brussels, 29. 9. 2021 COM (2021) 591 final. [A renewed EU action plan against migrant smuggling \(2021-2025\)-COM-2021-591 \(europa.eu\)](https://european-council.europa.eu/media/en/press-communications/infographic/infographic_a-renewed-eu-action-plan-against-migrant-smuggling-(2021-2025)-COM-2021-591_(europa.eu))

⁹⁹ Eurojust: poznatky ze členství ve skupině Focus Group.

Situace na migračních trasách

- *Východní hranice*

Podle agentury Frontex dosáhl na východních hranicích EU v roce 2021 počet nelegálních překročení hranic téměř 8000, což je třináctkrát více než v roce 2020 a téměř dvanáctkrát více než v roce 2019 ve stejném období. Většina migrantů na této trase pocházela z Iráku, Afghánistánu a Sýrie.

V listopadu 2021 situace na hranicích vykazovala známky deeskalace, ale zůstávala napjatá.

- *Západobalkánská trasa*

V letošním roce bylo zjištěno přibližně 55 310 případů nelegálního překročení hranic do EU přes západobalkánskou trasu. Toto číslo je o 138 % vyšší než ve stejném období roku 2020 a o 387 % vyšší než v roce 2019 (11 362).

Pokud jde o migrační situaci v listopadu 2021, bylo na této trase zjištěno přibližně 7300 nelegálních migrantů, což je o 128 % více než v listopadu 2020. To je rovněž o 194 % více než v listopadu 2019 (2 481). Většina migrantů na této trase pocházela ze Sýrie, Afghánistánu a Maroka.

- *Trasa přes centrální Středomoří*

Za prvních jedenáct měsíců roku 2021 došlo na trase přes centrální Středomoří do Evropské unie k 64 400 nelegálním překročením hranic, což je o 89 % více než v předchozím roce a o 380 % více než v roce 2019.

Jen v listopadu bylo zaznamenáno 8 337 odhalení, což je o 55 % více než v roce 2020 a o 492 % více než v roce 2019.

Mezi hlavní národnosti na této trase patřili Tunisané, Egypťané a Bangladéšané. Egypťané se stali druhou nejčastěji registrovanou národností v Itálii v roce 2021, údajně pocházeli hlavně z Libye.

- *Trasa přes západní Středomoří*

Zatímco situace na trase přes západní Středomoří zůstala ve sledovaném období stabilní, v samotném listopadu se počet detekcí snížil o 79 % na 402 případů. V porovnání s rokem 2019 se jedná o pokles o 67 %.

Za prvních jedenáct měsíců roku 2021 bylo zaznamenáno 17 114 nelegálních překročení hranic, což je o 6 % více než v roce 2020 a o 24 % méně než v roce 2019. téměř 63 % všech migrantů zjištěných na této trase tvořili Alžířané, následovaní Maročany (30 %).

- *Trasa přes východní Středomoří*

Od ledna do listopadu bylo na trase přes východní Středomoří zaznamenáno 18 764 nelegálních překročení hranic, což odpovídá stejnému trendu v loňském roce, avšak ve srovnání se stejným obdobím roku 2019 se jednalo o pokles o 75 %.

V listopadu 2021 bylo na trase přes východní Středomoří zaznamenáno 2 965 nedovolených překročení hranic, což představuje nárůst o 87 % ve srovnání s listopadem 2020.

Počet nelegálních migrantů zjištěných v Řecku se v porovnání s listopadem 2020 snížil o 13 %, zatímco Kypr zaznamenal prudký nárůst příjezdů, konkrétně o 244 %, v porovnání s listopadem 2020, což představuje 70 % z celkového počtu příjezdů na této trase.

Většina migrantů na této trase pocházela ze Sýrie, Turecka a Konga.

- *Západoafrická trasa*

Migrační tlak na západoafrické trase byl letos srovnatelný se situací v roce 2020. Od ledna do listopadu 2021 bylo na této trase zjištěno 20 183 nelegálních překročení hranic, což je přibližně o 3 % více než v roce 2020. Přesto se jednalo o 906 % nárůst oproti roku 2019.

V listopadu 2021 bylo zaznamenáno 3 353 nelegálních překročení, což je téměř o 60 % méně než před rokem, ale o 549 % více než v listopadu 2019.

Většina migrantů na západoafrické trase pocházela ze subsaharské Afriky.¹⁰⁰

- *Trasa přes Lamanšský průliv*

První prudký nárůst byl zaznamenán v říjnu 2018 a od roku 2019 počet případů migrantů pašovaných v malých lodích (tuhé nafukovací čluny nebo nafukovací čluny s pevným trupem) přes Lamanšský průliv vzrostl. Tento trend pokračoval a počet případů se v roce 2020 dále významně zvýšil. Podle francouzských orgánů bylo v roce 2021 zaznamenáno již 92 událostí (87% nárůst oproti roku 2020) a 1689 migrantů (204% nárůst počtu oproti roku 2020).

Podle informací poskytnutých Focus Group se na poskytování levných gumových člunů a motorů podílí několik organizovaných zločineckých skupin. Působí především z Belgie, Francie, Německa, Nizozemska a Velké Británie. Nafukovací čluny a motory byly často kupovány v Německu a Nizozemsku a poté převezeny do výchozích bodů podél francouzského a belgického pobřeží.

Počet lidí, kteří v roce 2021 překonali kanál La Manche na malých člunech, byl trojnásobný oproti roku 2020. Podle údajů, které shromáždila BBC, se v roce 2021 vydalo na cestu

¹⁰⁰ Frontex: Migratory situation November: The highest number of detections in November since 2015, dostupné na: <https://frontex.europa.eu/media-centre/news/news-release/migratory-situation-november-the-highest-number-of-detections-in-november-since-2015-Vn2CSr>.

nejméně 28 431 migrantů, a to navzdory obrovským investicím Spojeného království ve Francii, které mají bránit vyplutí migrantů.¹⁰¹

Dne 24. listopadu 2021 se v Lamanšském průlivu převrátil člun s nelegálními migranty na palubě a nejméně 27 osob nehodu nepřežilo. Migranti se pokoušeli dostat z Francie do Británie. Policie zatkla pět osob, které podezírá z přímého zapojení do této převaděčské operace, která skončila smrtí většiny zúčastněných. Předpokládá se, že se jedná o nejsmrtelejší incident v Lamanšském průlivu od roku 2014, kdy Mezinárodní organizace pro migraci začala shromažďovat údaje.¹⁰²

- *Digitalizace převaděčství migrantů – digitální nástroje a aplikace umožňující zprostředkování nelegální migrace*

Materiál „*Digitalisation of migrant smuggling – Digital tools and apps enabling facilitation*“¹⁰³ si klade za cíl identifikovat nejen populární digitální služby a nástroje používané nelegálními migranty a pašeráky migrantů, ale také méně známé, specializované nástroje používané k zakrytí trestné činnosti, které často zůstávají neodhaleny při prvním kontaktu s nelegálními migranty nebo převaděči migrantů.

Zpráva propojuje zjištění týkající se digitálních produktů a služeb s trasami a aktéry zapojenými do převaděčství migrantů ve všech fázích trestné činnosti a zdůrazňuje, jak tyto nástroje podporují zločinecké sítě při realizaci převaděčských činností. Kromě toho jsou v materiálu vyhodnoceny také informace týkající se podezřelých osob a zločineckých sítí zapojených do podvodů s doklady, které využívají digitální služby a online platformy k inzerci, zprostředkování nákupu nebo doručení falešných dokladů souvisejících s převaděčstvím migrantů.

Představený materiál vychází z informací dostupných Europolu a agentuře Frontex od roku 2019, pokud jde o převaděčství migrantů v EU a na západním Balkáně. Materiál zahrnuje informace poskytnuté Europolu členskými státy EU a partnerskými zeměmi, informace získané prostřednictvím hlášení shromážděných během společných operací agentury Frontex, ale také interní zprávy a odborné poznatky, které mají obě agentury k dispozici.

Podobně jako u velké části závažné a organizované trestné činnosti v EU, i v případě převaděčství migrantů se díky rozšířenému používání sociálních sítí a digitálních nástrojů zvyšuje objem trestné činnosti na internetu a tyto služby pomáhají zprostředkovat všechny fáze převaděčství migrantů. V souvislosti s převaděčstvím migrantů byly nejčastěji odhaleny aplikace Facebook, WhatsApp, Telegram, Viber a Instagram, přičemž aplikace určené nebo přizpůsobené výlučně k převaděčství migrantů nebyly dosud identifikovány, avšak potenciální vývoj takových nástrojů by měl být považován za velmi pravděpodobný.

¹⁰¹ BBC: Channel migrants: Crossing numbers in 2021 triple 2020's figure, dostupné na: <https://www.bbc.com/news/uk-england-kent-59861376>.

¹⁰² BBC: Migrant tragedy is biggest loss of life in Channel, dostupné na: <https://www.bbc.com/news/uk-59406355>.

¹⁰³ Frontex and Europol: Digitalisation of migrant smuggling, dostupné na: <https://www.statewatch.org/media/2870/eu-frontex-europol-digitalisation-migrant-smuggling-report-12353-21.pdf>.

Zatímco reklamy na zprostředkovatelské služby se většinou objevují na sociálních sítích, konkrétní pokyny jsou poskytovány prostřednictvím mapových aplikací, přičemž pokyny jsou následně doplněny o informace sdílené skrze videa či komunikační platformy. Digitální řešení jsou často využívána jako protiopatření proti donucovacím orgánům k ukrytí, uzamčení, zašifrování, vymazání nebo úpravě obsahu zařízení nebo samotné komunikace.

Ze zprávy vyplynulo, že mnoho online nabídek na zprostředkování přepravy na západobalkánských trasách je v arabštině, zároveň se online nabídky často zaměřují na nelegální migranty ze zemí Blízkého východu, severní Afriky a jihovýchodní Asie.

II. 2 Analytická činnost NK - výběr

- *§ 340 Organizování a umožnění nedovoleného překročení státní hranice*
- *§ 348 Padělání a pozměňování veřejné listiny*
- *§ 88 trestního řádu – odposlech a záznam telekomunikačního provozu*

Protokol proti pašování přistěhovalců po zemi, po moři a letecky doplňující Úmluvu Organizace spojených národů proti nadnárodnímu organizovanému zločinu (č. 77/2013 Sb. m. s.)

čl. 6 Trestnost

Každá smluvní strana přijme taková legislativní a jiná opatření, která jsou nezbytná pro to, aby byly, pokud budou spáchány *úmyslně a s cílem získat, přímo nebo nepřímo, finanční nebo jiný hmotný prospěch*, za trestné činy pokládány:

- (a) *pašování přistěhovalců*;
- (b) pokud byly spáchány s *cílem umožnit pašování přistěhovalců*:
 - (i) *vyrobení falešného cestovního dokladu nebo dokladu totožnosti*;
 - (ii) *obstarání, poskytnutí nebo držení takového dokladu*;
- (c) *umožnění osobě*, která není státním občanem dotčeného státu nebo na jeho území nemá trvalý pobyt, *aby zůstala v tomto státě bez splnění nezbytných požadavků pro zákonný pobyt v něm*, a to způsobem uvedeným v *písmeně b) tohoto odstavce nebo jakýmkoliv jiným nezákonným způsobem*.

- *Výkladové stanovisko poř. č. 3/2015 Sb. v. s. NSZ ke sjednocení výkladu zákonů a jiných právních předpisů k výkladu trestného činu organizování a umožnění nedovoleného překročení státní hranice podle § 340 trestního zákoníku*
- *Stanovisko analytického a legislativního odboru sp. zn. 1 SL 707/2017 k otázce, zda k „neoprávněnému pobytu na území republiky“ při užití právní kvalifikace podle § 341 trestního zákoníku dochází i v případě, kdy cizinec (občan země, která není členem Evropské unie) po uzavření účelového sňatku se státním příslušníkem České republiky (který proběhne mimo území Evropské unie) následně na území Spolkové republiky Německo (která je jeho skutečným zamýšleným cílem) žádá*

o pobytovou kartu Evropské unie, čímž legalizuje svůj pobyt na území Spolkové republiky Německo“.

- *Možná úvaha o legislativní změně § 340 a § 341 trestního zákoníku*

Analytickému a legislativnímu odboru Nejvyššího státního zastupitelství byl odborem bezpečnostní politiky Ministerstva vnitra zaslán k vyjádření podnět Národní centrály proti organizovanému zločinu k rozšíření prostorové působnosti trestných činů podle § 339, 340 a 341 trestního zákoníku i na území Schengenského prostoru a zvýšení a sjednocení trestní sazby u trestných činů podle § 340 a 341 trestního zákoníku tak, aby odrážely závažnost takového jednání, kdy přepravované osoby jsou vystaveny nebezpečí a nelidskému nebo ponižujícímu zacházení a dále závažnost a škodlivost takového jednání na straně organizátorů¹⁰⁴.

Rozšíření prostorové působnosti trestných činů podle § 340 a 341 trestního zákoníku postihujících nelegální migraci i na hranice *jiného členského státu Evropské unie nebo státu, který uplatňuje Schengenský hraniční kodex v plném rozsahu*, je legislativně možné a s ohledem na vývoj trendů v oblasti nelegální migrace, kdy se jako zásadní problém jeví efektivní potírání trestné činnosti s ní spojené napříč všemi státy schengenského prostoru, nanejvýše žádoucí.

Obdobná právní úprava, tak jak je navrhována, platí i v některých jiných zemích Evropské unie. Kupříkladu Francie postihuje převaděčství i neoprávněný pobyt, pokud je vykonáno na území Francie, jiného Schengenského státu či státu, jež je smluvní stranou Protokolu proti pašování migrantů.¹⁰⁵ Dále lze zmínit např. Rakousko („členský stát EU nebo země sousedící s Rakouskem“), Německo („vedení odkazu na schengenské a unijní předpisy“) či Nizozemí („jiný členský stát EU, Island, Norsko a signatář Protokolu o pašování migrantů“).

Minimálně u skutkových podstat trestných činů podle § 340 a 341 trestního zákoníku se jeví žádoucí, aby byla po vzoru mnohých zahraničních úprav rozšířena jejich prostorová působnost i na státní hranice jiného členského státu Evropské unie či státu, který uplatňuje Schengenský hraniční kodex v plném rozsahu. Rozšíření prostorové působnosti trestného činu podle § 339 trestního zákoníku i na hranice jiných zemí Evropské unie či Schengenského prostoru je však věcí podrobnější diskuse, v úvahu přichází i případné srovnání tohoto trestného činu s právní úpravou jiných zemí Evropské unie, a proto tuto otázku prozatím ponechám otevřenou.

Současně je však třeba vzít v úvahu, že rozšířením dosahu uvedených skutkových podstat trestných činů postihujících nelegální migraci ve výše uvedeném smyslu, se současně založí pro české orgány činné v trestním řízení i povinnost trestně stíhat nelegální migraci v evropském územním rozsahu.

¹⁰⁴ Viz vyjádření analytického a legislativního odboru sp. zn. 1 SL 740/2021

¹⁰⁵ Viz sdělení Ministerstva zahraničních věcí o Protokolu proti pašování přistěhovalců po zemi, po moři a letecky doplňujícím Úmluvu OSN proti nadnárodnímu organizovanému zločinu (publikováno pod č. 77/2013 Sb. m. s.).

K návrhu zvýšení a sjednocení trestních sazeb u trestných činů § 340 a 341 trestního zákoníku uvádím, že nejsem přesvědčena o nutnosti jejich sjednocení. Jednání, která naplňují skutkovou podstatu trestného činu podle § 340 trestního zákoníku, jsou výrazněji společensky škodlivější, čemuž odpovídá diferenciací trestních sazeb de lege lata.

S trestným činem podle § 340 trestního zákoníku často souvisí i nelidské nebo ponižující zacházení¹⁰⁶ s migranty, kdy tento aspekt by neměl být přehlížen. Nelidské nebo ponižující zacházení je zacházení, při kterém pachatel svým jednáním jiného vystaví – úmyslně nebo z nedbalosti, tělesnému nebo duševnímu utrpení v důsledku způsobu transportu přes hranice nebo území státu, v důsledku nedostatku jídla, tekutin, či nevhodných hygienických podmínek. K naplnění tohoto znaku, spočívajícího ve vystavení jiného činem uvedeným v § 340 odst. 1 trestního zákoníku nelidskému nebo ponižujícímu zacházení, se nevyžaduje, aby zmíněnému zacházení byla dotčena osoba vystavena proti své vůli. Citované ustanovení totiž pojímá vystavení ponižujícímu nebo nelidskému zacházení jako objektivní stav, který je dán, i když ho dotčená osoba akceptuje, smíří se s ním apod. (např. osoby nedovoleně převážené přes území České republiky do jiného státu Evropské unie akceptují dopravu v mimořádně stísněných podmínkách a vykonávání základních hygienických potřeb neumožňujících v podmínkách skříňového nákladního automobilu, neuzpůsobeného pro přepravu lidí).

Znak kvalifikované skutkové podstaty v § 340 odst. 2 písm. b) trestního zákoníku, tzn. vystavení nelidskému nebo ponižujícímu zacházení pak vyložil Nejvyšší soud¹⁰⁷ jako „objektivní stav, kdy není rozhodující vnitřní vztah přepravovaných osob k podmínkám přepravy, ale to, jak se tyto podmínky jeví navenek“.

S návrhem na přesun kvalifikované skutkové podstaty podle § 340 odst. 2 písm. b) trestního zákoníku do odst. 3 § 340 trestního zákoníku lze souhlasit, a to zejména z důvodu závažnosti, s jakou je nutné nelidské a ponižující zacházení posuzovat a účinně postihovat pachatele, kteří nelidskému nebo ponižujícímu zacházení vystavují migranty.

- *Podvodné sňatky či sňatky s výhodou (Sham marriages or Marriages of convenience) v souvislosti s nelegální migrací¹⁰⁸*

Koncepční definice podvodného sňatku a sňatku s výhodou

„Manželství mezi státním příslušníkem EU a státním příslušníkem třetí země (nelegální migrant) uzavřené pouze za účelem umožnění nelegálnímu migrantovi vstoupit nebo pobývat v členském státě EU.“

- usilování o neoprávněné výhody (povolení k pobytu, získání občanství a případně

¹⁰⁶ Viz článek 3 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (sdělení č. 209/1992 Sb.).

¹⁰⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 4. 2016 sp. zn. 7 Tdo 503/2016 - Přečinu organizování a umožnění nedovoleného překročení státní hranice se dopustí ten, kdo jinému umožní nedovoleně překročit státní hranici nebo jinému po nedovoleném překročení státní hranice umožní přepravit se přes území České republiky, spáchá-li uvedený čin jako člen organizované skupiny a vystaví-li takovým činem jiného nelidskému nebo ponižujícímu zacházení.

¹⁰⁸ V podrobnostech viz zpráva NK za rok 2020, s. 50–51.

sjednocení rodiny)

- hlavní zúčastněné strany: nelegální migrant, státní příslušník EU a organizátor sňatků (často organizovaná zločinecká skupina)

II. 3 Rozhodovací činnost Nejvyššího soudu – výběr

- *Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. 2. 2021 sp. zn. 7 Tdo 1314/2020*

Neoprávněným pobytem se rozumí pobyt v rozporu s příslušnou právní úpravou pobytu cizinců na území České republiky. Tohoto trestného činu se lze dopustit i obcházením zákona, jímž v důsledku fingování určitých skutečností cizinec získá formální oprávnění k pobytu na území republiky, avšak protiprávnost pobytu spočívá právě v tom, že nebýt tohoto fingování, žádné takové oprávnění (povolení) k pobytu by nezískal. V případě daného trestného činu tedy jde buď o napomáhání k pobytu zcela v rozporu s právními předpisy (např. ukryvání cizinců), nebo jde o pomoc při fingování skutečností, s nimiž právní úprava spojuje oprávnění cizince k pobytu na území republiky. Znaky uvedeného trestného činu tudíž může naplňovat i jednání, které je sice formálně po právu, ale materiálně obchází požadavky právního řádu a je ryze účelové. Tento trestný čin tedy může spáchat i osoba, která je jinak oprávněna poskytovat právní či zdravotní služby, avšak z rámce jejich poskytování a z mezí zákona vykročí právě tím, že úmyslně napomáhá cizinci vytvářet podmínky pro pobyt na území republiky v rozporu s právním řádem.

- *Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. 11. 2019 sp. zn. 4 Tdo 1341/2019 (č. 26/2020 Sb. rozh. tr.)*

Trestného činu napomáhání k neoprávněnému pobytu na území republiky podle § 341 trestního zákoníku (nikoli trestného činu podle § 340 trestního zákoníku) se za splnění dalších zákonných předpokladů může dopustit ten, kdo obstará pozvání se smyšleným obsahem a nepravdivý příslib o zajištění peněžních prostředků pro vstup a následné setrvání cizince na území České republiky.

- *Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 19. 5. 2015 sp. zn. 6 Tdo 151/2015 (č. 8/2016 Sb. rozh. tr.)*

K trestní odpovědnosti pachatele za trestný čin, jehož skutková podstata je vymezena tzv. normativním znakem, z hlediska subjektivní stránky dostačuje, věděl-li o rozhodných skutkových okolnostech naplňujících tento znak. Závěr o jeho vině není podmíněn zjištěním, že v době činu znal přesný právní význam tohoto normativního znaku (např. u trestného činu organizování a umožnění nedovoleného překročení státní hranice podle § 340 trestního zákoníku znaku „státní hranice“).

- *Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 22. 6. 2017 sp. zn. 3 Tdo 631/2017*

Z hlediska subjektivní stránky trestného činu organizování a umožnění nedovoleného překročení státní hranice podle § 340 trestního zákoníku je rovněž podstatné posouzení otázky, zda se pachatel zajímal o platný cestovní doklad osoby, které pomáhal nedovoleně

překročit státní hranici, a zda mohl bez obtíží rozpoznat neplatnost tohoto dokladu.

- *Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 4. 2016 sp. zn. 7 Tdo 503/2016*

Přečinu organizování a umožnění nedovoleného překročení státní hranice se dopustí ten, kdo jinému umožní nedovoleně překročit státní hranici nebo jinému po nedovoleném překročení státní hranice umožní přepravit se přes území České republiky, spáchá-li uvedený čin jako člen organizované skupiny a vystaví-li takovým činem jiného nelidskému nebo ponižujícímu zacházení.

Pozn. Citovaným usnesením Nejvyšší soud vyložil znak kvalifikované skutkové podstaty v § 340 odst. 2 písm. b) trestního zákoníku, tzn. vystavení nelidskému nebo ponižujícímu zacházení, jako objektivní stav, kdy není rozhodující vnitřní vztah přepravovaných osob k podmínkám přepravy, ale to, jak se tyto podmínky jeví navenek.

- *Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 2. 2. 2017 sp. zn. 11 Tdo 1213/2016*

Trestného činu organizování a umožnění nedovoleného překročení státní hranice podle § 340 trestního zákoníku se lze dopustit nejen na tzv. vnějších hranicích schengenského prostoru, ale též na jeho vnitřních hranicích mezi jednotlivými členskými státy. Vstupem České republiky do schengenského prostoru nedošlo ke zrušení hranic, pouze hraničních kontrol, což ovšem neznamená, že se překročení státní hranice stalo dovoleným pro kohokoli a jakýmkoli způsobem.

Jednáním popsaným v § 340 odst. 1 trestního zákoníku může skutkovou podstatu tohoto trestného činu naplnit i osoba, které bylo přiznáno postavení uprchlíka ve smyslu např. Úmluvy o právním postavení uprchlíků (sdělení pod č. 208/1993 Sb.).

Pozn. Rozhodnutí bylo navrženo k publikaci do Sb. rozh. tr., trestní kolegium NS však rozhodlo, že rozhodnutí nebude ve Sbírce publikováno.

- *Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 14. 5. 2013 sp. zn. 6 Tdo 1560/2012*

O eventuálním úmyslu pachatele trestného činu organizování a umožnění nedovoleného překročení státní hranice podle § 340 trestního zákoníku svědčí též takové jeho jednání, kterým předal třetí osobě do dispozice pozměněné osobní doklady s vědomím, že budou těmito osobami užity jako pravé při přechodu státní hranice.

Přitom není vyloučen jednočinný souběh citovaného trestného činu s trestným činem padělání a pozměnění veřejné listiny podle § 348 trestního zákoníku. To platí rovněž pro případy, kdy pachatel odeslal padělané nebo pozměněné doklady mimo schengenský prostor.

II. 4 Rozhodovací činnost Nejvyššího správního soudu – výběr¹⁰⁹

Sledována je zejména problematika zajištění nezletilých cizinců bez doprovodu.¹¹⁰

- *Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 25. 6. 2020 sp. zn. 9 Azs 63/2020-96 (č. 9/2020 Sb.) – pobyt cizinců: umístění nezletilého cizince do zařízení pro zajištění cizinců*
- *Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 25. 6. 2020 sp. zn. 5 Azs 107/2020-46 (č. 9/2020 Sb.) – pobyt cizinců: délka zajištění nezletilé osoby bez doprovodu za účelem správního vyhoštění; žalobní důvody žaloby proti zajištění za účelem správního vyhoštění*

II. 5 Rozhodovací činnost Ústavního soudu – výběr

- *Nález Ústavního soudu ze dne 7. 7. 2021 sp. zn. II. ÚS 482/21*

Konání jednání soudu za přítomnosti osoby, jež se domáhá soudní ochrany svého ústavně zaručeného práva, aniž tato osoba jednání rozumí a má možnost se do něj účinně zapojit, nepřípustně zasahuje do lidské důstojnosti podle čl. 1 Listiny a zároveň porušuje zásady spravedlivého procesu. Ačkoliv požadavek na kontradiktornost soudního řízení týkajícího se zbavení svobody není absolutní, v situaci, kdy je dotčená osoba během jednání v důsledku absence tlumočení zbavena účinné možnosti se do jednání zapojit, uplatňovat námítky, vyjadřovat se k prováděným důkazům a například také reagovat na tvrzení týkající se své osoby, dochází k porušení jejího práva na spravedlivý proces, specificky práva účastnit se a být slyšen v řízení podle čl. 38 odst. 2 Listiny, a práva na tlumočnicka podle čl. 37 odst. 4, jakož i práva na osobní svobodu podle čl. 5 odst. 4 Úmluvy.

Je-li rozhodováno o osobní svobodě státního příslušníka třetí země bez doprovodu ve věku hraničícím se zletilostí, má určení jeho věku zásadní dopad na zákonnost jeho zbavení svobody a na splnění povinností státu poskytovat dětem zvláštní podporu, jak vyžaduje jejich zranitelné postavení. Proces určení věku musí zohlednit nejlepší zájem dítěte a právo dítěte vyjadřovat se ve všech záležitostech, které se jej dotýkají (čl. 3 odst. 1 a čl. 12 Úmluvy o právech dítěte), čemuž odpovídá přítomnost tlumočnicka i zástupce během celého procesu určení věku, seznámení dotčené osoby s výsledky určení věku a umožnění jí se k těmto výsledkům vyjádřit. S ohledem na zásadní dopad určení věku do práva na osobní svobodu je nezbytné určení věku provést důkladně, aby byly co nejvíce rozptýleny jakékoli pochyby o věku, respektive zletilosti či nezletilosti dotčené osoby; v případě přetrvávajících pochybností uplatnit zásadu v pochybnostech ve prospěch; a využít i jiné než medicínské metody určení věku, minimálně dokud nebude k dispozici metoda poskytující dostatečně přesné výsledky. Nedodržení těchto požadavků na proces určení věku u osoby, která je zajištěna (zbavena svobody) jako zletilá, v důsledku vede k porušení jejího práva na osobní svobodu podle čl. 8 odst. 1 a 2 Listiny.

¹⁰⁹ V podrobnostech viz zpráva NK za rok 2020, s. 52–53.

¹¹⁰ K Ústavnímu soudu byl podán návrh na zrušení ustanovení § 129a odst. 3 zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, věc je vedena pod sp. zn. Pl. ÚS 12/19 a je NK sledována.

- *Usnesení Ústavního soudu ze dne 1. 6. 2021 sp. zn. III. ÚS 3177/20*

Je v zásadě na stěžovateli, aby předložil důkazy způsobilé prokázat, že v případě extradice do Ruské federace existují závažné důvody domnívat se, že by byl vystaven skutečnému nebezpečí zacházení v rozporu s čl. 3 Úmluvy. Jestliže stěžovatel předloží takové důkazy, je následně úkolem státu vyvrátit pochyby o tomto nebezpečí. Obecná tvrzení stěžovatele však nelze považovat za individualizovanou hrozbu, která by stěžovateli měla hrozit, tedy ani za reálnou hrozbu, jak požaduje judikatura ESLP.

V případě čl. 6 Úmluvy ESLP určuje vysoký standard při hodnocení, zda je reálné uvažovat o jeho porušení, neboť uvádí, že porušení čl. 6 Úmluvy musí být "flagrantní", protože musí existovat „vážné důvody“, proč se domnívat, že k jeho porušení skutečně může dojít. V situaci odpírání právní pomoci advokáta, toto musí být systematické a nemůže se tak jednat o ojedinělý exces, který nelze považovat za flagrantní odepření spravedlnosti, který by zakládal oprávněnou a odůvodněnou domněnku, že stěžovateli bude po vydání do Ruské federace zcela odepřen spravedlivý proces.

- *Usnesení Ústavního soudu ze dne 22. 6. 2021 sp. zn. IV. ÚS 1721/20*

Při rozhodování o zajištění cizince jako krajním prostředku, je nutné zvážit, v čem je spatřováno tzv. vážné nebezpečí útěku, a proč nemohou být užity mírnější prostředky. Vážné nebezpečí útěku u stěžovatelů bylo naplněno, neboť stěžovatelé porušili podmínky stanovené v řízení o mezinárodní ochranu platnou pro celé území Evropské unie a opustili přijímací středisko v zahraničí. Domníval-li se proto správní orgán, že tak mohou učinit i na území České republiky, byla tato úvaha legitimní.

Na zajištění dětí v migračním kontextu jsou kladeny přísnější požadavky z důvodu existence vůdčího principu nejlepšího zájmu dítěte podle čl. 3 Úmluvy o právech dítěte. Zájem dítěte je však nutné vyvažovat s ostatními oprávněnými zájmy v každé jednotlivé věci a proto platí, že byť je nejlepší zájem dítěte hlediskem předním (s vysokou prioritou), z povahy každé věci nemůže být a není hlediskem jediným.

- *Nález Ústavního soudu ze dne 26. 7. 2021 sp. zn. II. ÚS 1184/21*

Zákonem stanovená možnost neodůvodnit soudní rozhodnutí o upuštění od výkonu trestu odnětí svobody nebo jeho zbytku za současného vyhoštění podle § 327 odst. 1 písm. b) trestního řádu musí být z pohledu práva na soudní ochranu zaručeného v čl. 36 odst. 1 Listiny interpretována restriktivně; tuto možnost lze využít v případech, pokud je žadateli vyhovováno, pokud žadatel vznáší irelevantní argumenty nebo pokud je jeho podání opakované či neodůvodněné. V takových případech je dostačující, pokud usnesení podle § 327 odst. 1 písm. b) trestního řádu neobsahuje odůvodnění, popř. pokud soud jen odkáže na předchozí zamítavé usnesení, ve kterém se s vznášenými připomínkami vypořádal. Vznáší-li však žadatel relevantní argumenty odůvodňující upuštění od výkonu zbytku trestu za současného vyhoštění, soud se s nimi musí, byť stručně, vypořádat a žadateli je sdělit.

Pozn. K možnosti neodůvodnit rozhodnutí o upuštění od výkonu trestu odnětí svobody nebo jeho zbytku za současného vyhoštění podle § 327 odst. 1 písm. b) trestního řádu

Ústavní soud vydal též nálezy ÚS ze dne 24. 3. 2021 sp. zn. III. ÚS 107/21, nálezy ÚS ze dne 23. 3. 2021 sp. zn. IV. ÚS 3389/20 či nálezy ÚS ze dne 2. 2. 2021 sp. zn. III. ÚS 2912/20.

II. 6 Rozhodovací činnost Evropského soudu pro lidská práva – výběr

- *Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva (Velký senát) ze dne 13. 2. 2020 ve věci N.D. a N.T. proti Španělsku, č. 8675/15 a 8697/15*¹¹¹

„Zajistí-li evropský stát zájemcům o politický azyl legální vstup na své území s tím, že zajistí řádný průběh azylového řízení, nemusí následně tolerovat vstup nelegální.“

Neoficiální právní věta: „V případě stěžovatelů, kteří se pokusili přelézt hraniční ploty obklopující španělskou enklávu Melilla v rámci větší skupiny osob a kteří byli následně vráceni zpět do Maroka bez individuálního posouzení jejich situace, nedošlo k porušení článku 4 Protokolu č. 4, neboť stěžovatelé mohli využít jiných legálních cest vstupu na území za účelem podání žádosti o mezinárodní ochranu, což bez naléhavých důvodů neučinili.“

II. 7 Rozhodovací činnost Soudního dvora Evropské unie – výběr

- *C-715/17, C-718/17 a C-719/17 Komise v. Polsko, Maďarsko a Česká republika (rozsudek třetího senátu ze dne 2. 4. 2020)*

Soudní dvůr konstatoval, že Polsko, Maďarsko a Česká republika tím, že odmítly postupovat v souladu s dočasným mechanismem relokace žadatelů o mezinárodní ochranu, nesplnily povinnosti, které pro ně vyplývaly z unijního práva. Tyto členské státy se nemohou dovolávat ani své odpovědnosti v oblasti udržování veřejného pořádku a ochrany vnitřní bezpečnosti, ani údajné nefunkčnosti relokačního mechanismu, aby se vyhnuly jeho uplatňování.

- *C-225/19 a C-226/19 Minister van Buitenlandse Zaken*

Ve sporech v původních řízeních podali žalobci v Nizozemsku žádost o krátkodobé vízum, kterou nizozemské orgány zamítly s odůvodněním, že jeden nebo několik členských států považuje žadatele za hrozbu ve smyslu nařízení č. 2016/399 (Schengenský hraniční kodex), aniž by na žádost žalobců podaly tyto orgány k důvodům a okolnostem zamítnutí žádosti bližší vysvětlení. Sporná je především podoba přezkumu rozhodnutí o zamítnutí žádosti o udělení víza ve smyslu čl. 32 odst. 3 nařízení č. 810/2009 (vízový kodex) ve spojení s čl. 47 Listiny. Soudní dvůr místo zrušeného ústního jednání vyzval k písemnému zodpovězení několika otázek. V odpovědi na tyto otázky připravené ve spolupráci s MV ČR bylo připomenuto, že zásadní otázkou je, které konkrétní právo vyplývající z unijního práva by mělo být v tomto přezkumu chráněno, neboť občané třetích států nemají obecné právo na udělení krátkodobého víza. Od identifikace tohoto chráněného práva se pak v souladu s čl. 47 Listiny musí odvíjet též úvahy o nezbytné podobě a rozsahu soudního přezkumu. Při ochraně práva na řádné vyřízení žádosti pak

¹¹¹ V podrobnostech viz zpráva NK za rok 2020, s. 53–56.

postačuje ověřit, že žadatel skutečně byl některým členským státem považován za hrozbu.

- *C-18/20 Bundesamt für Fremdenwesen und Asyl*

Podstatou sporu je otázka, zda je v případě, že se po zamítnutí žádosti o mezinárodní ochranu objeví okolnosti, které existovaly již před pravomocným ukončením předchozího azylového řízení, možné zahájit nové řízení. Ve spolupráci s MV ČR bylo Soudnímu dvoru odesláno písemné vyjádření v tom smyslu, že pojem „nové skutečnosti nebo zjištění“, které „se objevily nebo byly žadatelem předloženy“, jež obsahuje čl. 40 odst. 2 a 3 směrnice 2013/32 o společných řízeních pro přiznávání a odnímání statusu mezinárodní ochrany, zahrnují i takové okolnosti, které existovaly již před pravomocným ukončením předchozího azylového řízení. Pokud by však „nové“ skutečnosti byly žadatelem uváděny ryze účelově, pak by logicky nešlo o skutečnosti, které žadatel bez vlastního zavinění nemohl uvést již v předchozím řízení. Posouzení tohoto aspektu je úkolem vnitrostátního soudu.

- *C-554/19 Staatsanwaltschaft Offenburg (usnesení desátého senátu ze dne 4. 6. 2020)*

Podstatou předběžné otázky bylo, zda nařízení 2016/399, kterým se stanoví kodex Unie o pravidlech upravujících přeshraniční pohyb osob (Schengenský hraniční kodex), brání vnitrostátní právní úpravě, která policejním orgánům členského státu svěřuje pravomoc k tomu, aby v oblasti přiléhající k vnitřní hranici zjišťovaly totožnost osob bez ohledu na jejich chování a existenci zvláštních okolností z důvodu zabránění nebo ukončení nedovoleného vstupu na svrchované území tohoto členského státu nebo pobytu v něm nebo za účelem prevence určitých trestných činů, které směřují proti bezpečnosti hranice, přičemž takové kontroly podléhají rámci ministerské vyhlášky. Soudní dvůr došel k závěru, že unijní právo takové vnitrostátní právní úpravě nebrání, pokud jsou dotčené policejní pravomoci dostatečně jasné a jde o takovou intenzitu, četnost a plánování kontrol, aby praktický výkon policejních pravomocí neměl účinek rovnocenný účinku hraničních kontrol.

- *C-806/18 JZ (rozsudek pátého senátu ze dne 17. 9. 2020)*

Podstatou položené otázky bylo, zda směrnice 2008/115 o společných normách a postupech v členských státech při navrácení neoprávněně pobývajících státních příslušníků třetích zemí brání tomu, aby byl uložen trest odnětí svobody neoprávněně pobývajícím státnímu příslušníkovi třetí země, vůči němuž proběhly jednotlivé fáze řízení o navrácení a byl mu uložen zákaz vstupu, avšak ke skutečnému navrácení nedošlo. Soudní dvůr konstatoval, že směrnice nebrání, aby byl neoprávněně pobývajícím státnímu příslušníkovi třetí země, s nímž bylo vedeno řízení o navrácení, které bylo ukončeno, aniž však dotyčný území členských států skutečně opustil, uložen trest odnětí svobody. Skutková podstata však musí být vymezena tak, že míří na neoprávněný pobyt dotyčného, který ví, že mu byl uložen zákaz vstupu, zejména z důvodu jeho záznamu v rejstříku trestů či proto, že představuje ohrožení veřejného pořádku nebo národní bezpečnosti. Podmínkou dále je, že skutková podstata není vymezena tak, že její naplnění závisí na porušení tohoto zákazu vstupu, a že je právní úprava dostatečně dostupná,

presná a při svém uplatňování předvídatelná, aby se zabránilo veškerému riziku svévole, což přísluší ověřit předkládajícímu soudu.

- **C-233/19 CPAS de Liège (rozsudek prvního senátu ze dne 30. 9. 2020)**

Podstatou položené otázky bylo, zda a za jakých podmínek směrnice 2008/115 o společných normách a postupech v členských státech při navracení neoprávněně pobývajících státních příslušníků třetích zemí ve světle Listiny a rozsudku C-562/13 *Abdida* přiznává odkladný účinek opravnému prostředku proti rozhodnutí, jímž bylo vážně nemocnému státnímu příslušníkovi třetí země nařízeno, aby opustil území členského státu. Soudní dvůr došel k závěru, že je-li vnitrostátnímu soudu předložen takový spor v oblasti sociální pomoci, pak směrnice přiznává automaticky odkladný účinek opravného prostředku proti rozhodnutí, jímž bylo vážně nemocnému státnímu příslušníkovi třetí země nařízeno, aby opustil území členského státu. Podmínkou je, že výkon takového rozhodnutí může vystavit dotčenou osobu vážnému riziku, že se její zdravotní stav závažným a nezvratným způsobem zhorší a že vnitrostátní úprava nestanoví jiné opravné prostředky, které jsou upraveny přesnými, jasnými a předvídatelnými pravidly a se kterými je spojen automaticky odklad výkonu takového rozhodnutí.

- **C-402/19 CPAS de Seraing (rozsudek prvního senátu ze dne 30. 9. 2020)**

Soudní dvůr konstatoval, že státní příslušník třetí země, který je rodičem vážně nemocného zletilého dítěte, jež je na něm závislé a vůči němuž bylo přijato rozhodnutí o navrácení, jehož výkon by mohl toto zletilé dítě vystavit vážnému riziku, že se jeho zdravotní stav závažným a nevratným způsobem zhorší, musí v období přecházejícím navrácení požívat záruk dle směrnice 2008/115 o společných normách a postupech v členských státech při navracení neoprávněně pobývajících státních příslušníků třetích zemí. Na základě těchto záruk musí členské státy zajistit, aby byla co nejvíce zachována celistvost rodiny, jejíž příslušníci se nacházejí na jejich území, poskytována neodkladná zdravotní péče a základní léčba a zohledněny zvláštní potřeby zranitelných osob. Předpokladem dodržení uvedených zásad je i zabezpečení základních potřeb státního příslušníka třetí země, jehož přítomnost u zletilého dítěte je nezbytná, pokud tato osoba nemá prostředky na to, aby své potřeby zabezpečila sama. Soudní dvůr však na závěr konstatoval, že vymezení formy zabezpečování základních potřeb dotčeného státního příslušníka třetí země je věcí samotných členských států a nelze proto vyloučit, že zabezpečení potřeb může mít formu sociální pomoci poskytované přímo zletilému dítěti.

- **C-454/19 Staatsanwaltschaft Heilbronn (rozsudek čtvrtého senátu ze dne 19. 11. 2020)**

Rodičům rumunské státní příslušnosti, kteří byli příležitostně zaměstnáváni v Německu a jejichž nezletilý syn (též rumunský občan) s nimi částečně pobýval v Rumunsku nebo Německu, odebraly německé orgány z důvodu problematického chování syna jejich rodičovskou zodpovědnost, která přešla na opatrovníka. Poté vzal otec se souhlasem matky syna zpět do Rumunska. O tom nebyl příslušný opatrovník informován a podal na oba rodiče trestní oznámení pro „únos dítěte“ z důvodu jeho přemístění do Rumunska, což je v souladu s ustanovením německého vnitrostátního práva. Soudní dvůr konstatoval,

že čl. 21 SFEU brání německé právní úpravě, dle níž je skutek, kdy rodič odmítne ustanovenému opatrovníkovi vydat dítě, které se nachází v jiném členském státě, trestně postižitelný i v případě, kdy nedojde k použití násilí, pohrůžce citelné újmy nebo lstí, zatímco v případě, že se dítě nachází na území prvního členského státu, je tento stejný skutek trestný pouze tehdy, pokud při něm dojde k použití násilí, pohrůžce citelné újmy nebo ke lsti.

- *C-398/19 Generalstaatsanwaltschaft Berlin (rozsudek velkého senátu ze dne 17. 12. 2020)*

V původním řízení se jedná o osobu, jež je ukrajinským a rumunským státním příslušníkem. Narodila se na Ukrajině, kde žila až do roku 2012, kdy se přestěhovala do Německa. V roce 2014 nabyla rovněž rumunské státní občanství, nikdy však v Rumunsku nežila. V roce 2016 podalo státní zastupitelství Ukrajiny žádost o vydání této osoby za účelem trestního stíhání, která byla předána Německu. Německé státní zastupitelství informovalo rumunské ministerstvo spravedlnosti o žádosti o vydání a dotázalo se, zda rumunské orgány zamýšlejí samy trestně stíhat dotčeného jakožto rumunského státního příslušníka, který spáchal činy stíhatelné v cizině. Ministerstvo odpovědělo, že rumunské orgány mohou o provedení trestního stíhání rozhodnout pouze na žádost ukrajinských orgánů. Soudní dvůr dospěl k tomu, že články 18 a 21 SFEU se použijí na situaci občana EU, který je státním příslušníkem členského státu pobývajícím na území jiného členského státu a vztahuje se na něj žádost o vydání, kterou tento jiný členský stát obdržel od třetího státu, i když tento občan přemístil středisko svých životních zájmů do tohoto jiného členského státu v okamžiku, kdy ještě neměl status občana Unie. Jestliže dožádaný členský stát náležitě informoval členský stát, jehož je vyžádaná osoba státním příslušníkem, o existenci žádosti o vydání, o všech právních a skutkových okolnostech sdělených dožadujícím třetím státem v rámci této žádosti, jakož i o jakékoli relevantní změně situace, může dožádaný členský stát tuto osobu vydat, aniž by musel vyčkat, než členský stát, jehož je uvedená osoba státním příslušníkem, formálním rozhodnutím upustí od vydání takového zatýkacího rozkazu, pokud posledně uvedený členský stát takový zatýkací rozkaz nevydá v přiměřené lhůtě. Členský stát, který od třetího státu obdržel žádost o vydání občana Unie, který je státním příslušníkem jiného členského státu, za účelem trestního stíhání, není povinen odmítnout vydání a sám provést trestní stíhání, pokud mu to jeho vnitrostátní právo umožňuje.

- *C-441/19 TQ v. Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid (rozsudek prvního senátu ze dne 14. 1. 2021)*

Členský stát musí před vydáním rozhodnutí o navrácení nezletilé osoby bez doprovodu ověřit, že ve státě návratu existuje pro nezletilou osobu odpovídající možnost přijetí. Kromě toho platí, že pokud již není ve fázi vyhoštění zajištěno odpovídající přijetí, nebude moci členský stát rozhodnutí o navrácení vykonat.

- *C-8/20 L. R. v. Bundesrepublik Deutschland (rozsudek čtvrtého senátu ze dne 20. 5. 2021)*

Unijní právo brání právní úpravě členského státu, která umožňuje odmítnout jakožto nepřípustnou žádost o mezinárodní ochranu z důvodu, že dotýčný podal předchozí žádost

o přiznání postavení uprchlíka ve třetím státě, který v souladu s dohodou mezi Unií, Islandem a Norskem uplatňuje nařízení Dublin III, a tato žádost byla zamítnuta. I když se tento třetí stát (konkrétně Norsko) částečně účastní společného evropského azylového systému, nelze jej stavět na roveň členskému státu.

II. 8 Legislativa

Evropská unie

- *Rámcové rozhodnutí Rady č. 2002/946/SVV ze dne 28. 11. 2002 o posílení trestního rámce s cílem zabránit napomáhání k nepovolenému vstupu, tranzitu a pobytu*
- *Směrnice Rady č. 2002/90/ES ze dne 28. 11. 2002, kterou se definuje napomáhání k nepovolenému vstupu, přechodu a pobytu*

Oba dokumenty byly náležitě implementovány do české trestněprávní úpravy¹¹², čímž Česká republika dostála svým mezinárodním závazkům.

- *Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/399 ze dne 9. března 2016, kterým se stanoví kodex Unie o pravidlech upravujících přeshraniční pohyb osob (Schengenský hraniční kodex)*¹¹³
- *Směrnice 2004/81/ES o povolení k pobytu pro státní příslušníky třetích zemí, kteří jsou oběťmi obchodování s lidmi nebo obdrželi pomoc k nedovolenému přistěhovalectví, a kteří spolupracují s příslušnými orgány*
- *Směrnice EP a R 2008/115/ES o společných normách a postupech v členských státech při navracení neoprávněně pobývajících státních příslušníků třetích zemí*
- *Směrnice EP a R 2012/29/EU, kterou se zavádí minimální pravidla pro práva, podporu a ochranu obětí trestného činu a kterou se nahrazuje rámcové rozhodnutí Rady 2001/220/SVV*
- *Směrnice EP a R 2009/52/ES o minimálních normách pro sankce a opatření vůči zaměstnavatelům neoprávněně pobývajících státních příslušníků třetích zemí (sankční směrnice)*
- *Směrnice EP a R 2013/33/EU, kterou se stanoví normy pro přijímání žadatelů o mezinárodní ochranu (přepracované znění)*
- *Směrnice EP a R 2013/32/EU o společných řízeních pro přiznávání a odnímání statusu mezinárodní ochrany (přepracované znění)*
- *Rozhodnutí Rady o uzavření Protokolu proti pašování přistěhovalců po zemi, po moři a letecky, doplňujícího Úmluvu Organizace spojených národů proti nadnárodnímu organizovanému zločinu, jménem Evropského společenství, pokud jde o ustanovení protokolu, která spadají do oblasti působnosti článků 179 a 181a Smlouvy o založení Evropského společenství (2006/616/ES)*

¹¹² Srov. zákon č. 178/2007 Sb.

¹¹³ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/399 ze dne 9. března 2016, kterým se stanoví kodex Unie o pravidlech upravujících přeshraniční pohyb osob (Schengenský hraniční kodex), nahradilo nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 562/2006 ze dne 15. 3. 2006, kterým se stanoví kodex Společenství o pravidlech upravujících přeshraniční pohyb osob (Schengenský hraniční kodex).

- Akční plán EU proti pašování migrantů (2021-2025)
- Kjótská deklarace o rozvoji prevence kriminality, trestní spravedlnosti a právního státu: k dosažení Agendy 2030 pro udržitelný rozvoj

Rada Evropy

- Úmluva Rady Evropy o prevenci a potírání násilí na ženách a domácího násilí, Istanbul, 11. 5. 2011 (čl. 59 Povolení k pobytu)
- Akční plán Rady Evropy na ochranu dětských uprchlíků a dětských migrantů v Evropě (2017–2019)

OSN

- Protokol proti pašování přistěhovalců po zemi, po moři a letecky doplňující Úmluvu OSN proti nadnárodnímu organizovanému zločinu (sdělení č. 77/2013 Sb. m. s.)
- Úmluva Organizace spojených národů proti nadnárodnímu organizovanému zločinu (sdělení č. 75/2013 Sb. m. s.)
- Globální pakt OSN o migraci
- Globální pakt OSN o uprchlících

II. 9 Dokumenty

Tuzemské

- Ministerstvo vnitra: Zpráva o situaci v oblasti migrace a integrace cizinců na území České republiky v roce 2020
<https://www.mvcr.cz/migrace/clanek/vyrocní-zpravy-o-situaci-v-oblasti-migrace-a-integrace.aspx>
- Ministerstvo vnitra: Čtvrtletní zpráva o migraci, I., II., III. 2021
<https://www.mvcr.cz/migrace/clanek/ctvrtletni-zpravy-o-situaci-v-oblasti-migrace.aspx>
- Ministerstvo zahraničních věcí: Zpráva o činnosti vládního zmocněnce pro zastupování České republiky před Soudním dvorem Evropské unie za rok 2020
<https://isap.vlada.cz/homepage.nsf/esdz>
- Policie České republiky, Služba cizinecké policie: Zpravodajství
<https://www.policie.cz/sluzba-cizinecke-policie-zpravodajstvi.aspx>

Zahraniční

- Evropská komise: Statistics on migration to Europe
https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/promoting-our-european-way-life/statistics-migration-europe_en

- *Evropská komise: Akční plán EU proti pašování migrantů (2021–2025)*
https://ec.europa.eu/home-affairs/renewed-eu-action-plan-against-migrant-smuggling-2021-2025-com-2021-591_en
- *Evropská komise: Zpráva o migraci a azylu, 2021*
https://ec.europa.eu/info/files/report-migration-and-asylum_cs.
- *Europol, European Migrant Smuggling Centre: 5th Annual Report 2021*
https://www.europol.europa.eu/cms/sites/default/files/documents/emsc_5th_annual_report.pdf.
- *Europol: Use of forerunner cars in migrant smuggling*
- *Europol, EMSC: Europol Monitoring Team Report (EPMT)*
- *Frontex, Europol: Digitalisation of migrant smuggling*
<https://www.statewatch.org/media/2870/eu-frontex-europol-digitalisation-migrant-smuggling-report-12353-21.pdf>.
- *Frontex: Migratory situation November: The highest number of detections in November since 2015*
<https://frontex.europa.eu/media-centre/news/news-release/migratory-situation-november-the-highest-number-of-detections-in-november-since-2015-Vn2CSr>.
- *UNODC: COVID-19 and the smuggling of migrants – a call for safeguarding the rights of smuggled migrants facing increased risks and vulnerabilities*
https://www.unodc.org/documents/human-trafficking/SOM_and_COVID-19_Publication_final_EN_final.pdf.
- *UNODC: Observatory on Smuggling of Migrants*
https://www.unodc.org/res/som/docs/Observatory_Methodological_Guide.pdf
- *Katrien Luyten and Stephanie Brenda Smialowski: Understanding EU action against migrant smuggling, European Parliamentary Research Service*
[https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2021/659450/EPRS_BRI\(2021\)659450_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2021/659450/EPRS_BRI(2021)659450_EN.pdf)
- *Eurojust: Focus Group*
<https://www.eurojust.europa.eu/eurojust-steps-fight-against-migrant-smuggling>.
- *Judicial use of information following the debriefing of migrants at external borders,*
https://www.eurojust.europa.eu/sites/default/files/assets/eurojust_migrant_smuggling_in_focus_27_10_2021.pdf

- *BBC: Channel migrants: Crossing numbers in 2021 triple 2020's figure*
<https://www.bbc.com/news/uk-england-kent-59861376>.
- *BBC: Migrant tragedy is biggest loss of life in Channel*
<https://www.bbc.com/news/uk-59406355>.

II. 10 Statistika

Trestný čin organizování a umožnění nedovoleného překročení státní hranice § 340 (§ 171a)				
1998-2021				
Rok	Stíháno	Obžalováno	Zkrácené přípravné řízení	Návrh na potrestání
1998	221	192	-	-
1999	260	242	-	-
2000	238	205	-	-
2001	219	181	-	-
2002	215	197	12	12
2003	204	189	12	12
2004	243	217	22	22
2005	130	128	22	22
2006	70	65	29	28
2007	114	106	17	16
2008	68	61	2	2
2009	37	28	12	8
2010	34	32	5	2
2011	29	25	4	3
2012	5	4	2	1
2013	21	20	6	6
2014	5	5	8	5
2015	26	25	63	55
2016	15	14	7	6
2017	21	21	4	3
2018	7	7	3	3
2019	6	6	3	3
2020	7	3	7	7
2021	13	13	21	21

III. Domácí násilí

Mgr. Martina Klvačová

Nejvyšší státní zastupitelství věnovalo i v roce 2021 pozornost problematice spojené s objasňováním trestné činnosti spadající pod zastřešující pojem tzv. domácího násilí.

III. 1 Poznatky z přezkumné činnosti k postupu podle § 174a odst. 1 trestního řádu

Na základě analýzy provedené z přezkumné činnosti k postupu podle § 174a odst. 1 trestního řádu lze konstatovat, že si mnozí státní zástupci kvalitně osvojili specifika trestné činnosti spojené s tzv. domácím násilím, tedy dokázali rozpoznat trestně postižitelnou formu tzv. domácího násilí a v zájmu zjištění skutkového stavu věci v souladu s § 2 odst. 5 trestního řádu byli taktéž schopni přizpůsobit svůj procesní postup a užít i vhodný způsob dokazování. Uvedené atributy jsou totiž zásadní pro dosažení účelu trestního řízení na úseku tohoto typu kriminality.

Velmi kladně je namístě rovněž hodnotit fakt, že státní zástupci v rámci odůvodnění svých meritorních rozhodnutí, předložených Nejvyššímu státnímu zastupitelství podle § 173a trestního řádu a čl. 105 odst. 2 pokynu obecné povahy nejvyššího státního zástupce č. 9/2019, o postupu státních zástupců v trestním řízení, ve znění pozdějších pokynů, povětšinou pečlivě posuzovali výsledky provedeného dokazování, a to včetně znaleckých posudků opatřených v předmětných věcech. Bylo opakovaně ověřeno, že právě závěry kvalitně zpracovaných znaleckých posudků z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie, specializace klinická psychologie či z oboru školství a kultura, odvětví psychologie, umožňují orgánům činným v trestním řízení zhodnotit klíčový důkaz v podobě obsahu svědecké výpovědi poškozené, popsat vývoj a dynamiku patologického partnerského či rodinného vztahu, ev. specifikovat formu tzv. domácího násilí a popsat následky viktimizace; tedy celkově objasnit aktuální psychický stav týrané osoby a zejména posoudit její specifickou věrohodnost.

V zájmu stručnosti je možno shrnout, že ve věcech, v nichž byly opatřeny zásadní důkazní prostředky (včetně kvalitně zpracovaných znaleckých posudků), byli státní zástupci schopni náležitě vyhodnotit důkazy ve smyslu § 2 odst. 6 trestního řádu, přestože finálně muselo být přistoupeno k postoupení věci jinému orgánu podle § 171 odst. 1 trestního řádu nebo (v případech neprokázání trestně postižitelné formy tzv. domácího násilí) dokonce k zastavení trestního stíhání z důvodu jeho nepřípustnosti podle § 172 odst. 1 písm. d) trestního řádu s odkazem na § 11 odst. 1 písm. l) trestního řádu.

Nelze však pominout, že i v roce 2021 byly zjištěny v dozorové a rozhodovací činnosti státních zástupců (především začínajících státních zástupců nebo „ne-specialistů“ na posuzovaný typ kriminality) i nedostatky zásadního charakteru, které nutně vedly k závěru o nezákonnosti vydaných usnesení o zastavení trestního stíhání. Obdobně jako v předchozích letech se nejčastěji jednalo o zjištěné vady *procesního charakteru*, například o opožděné zahájení trestního stíhání obviněného, pozdní procesní fixaci výpovědi poškozené osoby a dalších podstatných svědků, nepřípustné a nedůvodně opakované vytěžování poškozených – zvláště zranitelných obětí trestných činů – splňujících kritéria § 2 odst. 4 zákona č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a změně některých zákonů (zákon o obětech trestných činů), ve znění pozdějších předpisů. Nezbyvá než znovu připomenout, že se dosud nepodařilo „vymýtit“ nesprávnou avšak pevně „zakořeněnou“ praxi policejních orgánů, spočívající v sepisování několika

(mnoha) úředních záznamů o podaném vysvětlení podle § 158 odst. 6 trestního řádu s poškozenými osobami.

Z hlediska hmotněprávního je pak nejdéle přetrvávajícím nedostatkem nepřiléhavé právní posouzení charakteru spáchané trestné činnosti v celé její (komplexní) šíři. V několika případech přezkumu k postupu podle § 174a odst. 1 trestního řádu byla totiž zjištěna absence přiléhavé právní kvalifikace skutku „zastřešujícím“ trestným činem týrání osoby žijící ve společném obydlí podle § 199 trestního zákoníku a zástupné posouzení jednání pachatele „pouze“ některým z trestných činů taxativně vyjmenovaných v § 163 odst. 1 trestního řádu, což ve svém důsledku vedlo v přezkoumaných věcech k nezákonnému zastavení trestního stíhání obviněného pro jeho nepřípustnost podle § 172 odst. 1 písm. d) trestního řádu s odkazem na § 11 odst. 1 písm. l) trestního řádu. Je ovšem nezbytné doplnit, že prvotní příčinou nesprávného právního posouzení vytýkaného jednání bylo právě nerozpoznání možné trestně postižitelné formy tzv. domácího násilí, a to na samotném počátku trestního řízení. Proto následně fakticky došlo k „vytržení“ (vyselektování) dílčího násilnického jednání z trvajících deliktu, majícího zákonné znaky trestného činu týrání osoby žijící ve společném obydlí podle § 199 trestního zákoníku.

V této souvislosti si klademe legitimní otázku, zda z důvodů shodných pochybení v průběhu přípravného řízení nedochází ze strany policejních orgánů k odkládání takových věcí podle § 159a odst. 2 trestního řádu s odkazem na § 11 odst. 1 písm. l) trestního řádu již ve stadiu prověřování, a to bez adekvátní reakce dozorových státních zástupců nebo dokonce na základě jejich pokynu.

Jako méně problematické a v praxi státních zástupců jako ukotvené (až na výjimečné excesy ze strany některých začínajících státních zástupců) se díky dostupné judikatuře jeví posuzování jednočinného souběhu trestného činu týrání osoby žijící ve společném obydlí podle § 199 trestního zákoníku s dalšími trestnými činy, nejčastěji s trestnými činy znásilnění podle § 185 trestního zákoníku, těžkého ublížení na zdraví podle § 145 trestního zákoníku, ublížení na zdraví podle § 146 trestního zákoníku, nebezpečného vyhrožování podle § 353 trestního zákoníku a dále s trestnými činy týrání svěřené osoby podle § 198 trestního zákoníku a ohrožování výchovy dítěte podle § 201 trestního zákoníku (pokud dochází k „týrání“ v tzv. kmenové rodině, jejíž součástí jsou nezletilé děti).

Za vhodné považuji upozornit, že v rámci přezkumné činnosti k postupu podle § 174a odst. 1 trestního řádu byla v roce 2021 „*nově řešena problematika*“ kvalifikace protiprávního jednání pachatele, jehož se obviněný dopustil následně po „časově“ ukončeném skutku tzv. domácího násilí, a to v období svého vykázání, provedeného podle § 44 a násl. zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů (dále též jen „policejní vykázání“).

V námi přezkoumané věci bylo obviněnému kladeno za vinu – ve stručnosti vyjádřeno – že *v době policejního vykázání přišel do místa svého bydliště, z něhož byl vykázán, držel v ruce nůž a na svoji družku opakovaně křičel, že ji zabije, protože mu zničila život, že zabije ji nebo sebe, čímž vzbudil u své družky důvodnou obavu o její zdraví a život.* Vzhledem ke skutečnosti, že vytýkané jednání obviněného nebylo možno kvalifikovat přečinem nebezpečného pronásledování podle § 354 odst. 1 trestního zákoníku (nemělo totiž souvislý a trvalý charakter), bylo státní zástupkyní posouzeno „pouze“ jako přečim nebezpečného vyhrožování podle § 353 odst. 1, 2 písm. c) trestního zákoníku. Z důvodu zpětvzetí souhlasu poškozené s trestním stíháním obviněného přistoupila státní

zástupkyně k aplikaci § 172 odst. 1 písm. d) trestního řádu s odkazem na § 11 odst. 1 písm. l) trestního zákoníku. Po prostudování kompletního spisového materiálu byl po ukončení předepsaného aprobačního procesu přijat závěr, že se jedná o usnesení nezákonné.

K tomuto závěru vedly státního zástupce zdejšího odboru trestního řízení následující zákonné předpoklady a právní úvahy:

1. *Jde-li o výhrady k právní kvalifikaci, je výše popsany skutek jednočinným souběhem přečinu nebezpečného vyhrožování podle § 353 odst. 1, 2 písm. c) trestního zákoníku a přečinu maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání podle § 337 odst. 2 trestního zákoníku.*

2. *Přečinu maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání podle § 337 odst. 2 trestního zákoníku se dopustí ten, kdo se dopustí závažného nebo opakovaného jednání, aby zmařil vykázání provedené podle jiného právního předpisu nebo rozhodnutí o předběžném opatření soudu, kterým se ukládá povinnost dočasně opustit společné obydlí a jeho bezprostřední okolí a zdržet se vstupu do něj nebo povinnost zdržet se styku s navrhovatelem a navazování kontaktů s ním.*

3. *Není sporu o tom, že předmětem ochrany tohoto ustanovení je řádný výkon vykázání provedeného podle § 44 a násl. zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů.*

4. *V rovině vlastního projednávaného skutku zde v úvahu přichází pouze varianta závažného jednání směřujícího ke zmaření vykázání, které bylo vůči obviněnému realizováno. Komentářová literatura k výkladu tohoto obecného pojmu uvádí, že (cit.) „bude-li čin postižitelný jako jiný trestný čin (...), bude intenzita zpravidla dostačovat i k naplnění znaku závažného jednání (...). Vedle intenzity jednání je třeba zvažovat i míru narušení výkonu či účelu chráněného faktického úkonu.“¹¹⁴*

5. *Porušil-li tedy obviněný pokyn Policie ČR opustit společné obydlí takovým způsobem, že se v okamžiku porušení tohoto pokynu vstupem do obydlí dopustil typově podobného trestného činu, který byl důvodem vykázání, je takřka nesporné, že spáchal současně i přečin maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání podle § 337 odst. 2 trestního zákoníku¹¹⁵.*

Aktuální judikatura ke sledované problematice

Z dostupné judikatury za rok 2021 k trestnému činu týrání osoby žijící ve společném obydlí podle § 199 trestního zákoníku, uveřejněné v ASPI, vybírám tato podnětná rozhodnutí:

- usnesení Nejvyššího soudu ze dne 6. 1. 2021 sp. zn. 7 Tdo 1316/2020
- usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. 3. 2021 sp. zn. 8 Tdo 167/2021
- usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. 5. 2021 sp. zn. 3 Tdo 277/2021
- usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 6. 2021 sp. zn. 3 Tdo 410/2021
- usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 7. 2021 sp. zn. 3 Tdo 703/2021

Závěry

Pokud se týká problematiky spojené s objasňováním trestné činnosti spadající

¹¹⁴ Srov. Ščerba, F. a kol. Trestní zákoník. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 2710–2711 a 2724; obdobně k tomu i Šámal. P. a kol. Trestní zákoník II. Komentář. § 140–421. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 3195.

¹¹⁵ Srov. rozh. Nejvyššího soudu ze dne 9. 11. 2016 sp. zn. 8 Tdo 1427/2016, publikované v ASPI.

pod zastřešující pojem tzv. domácího násilí v roce 2022, je ve věcech předmětného charakteru nezbytné i nadále pokračovat v nastoleném (již desetiletém) trendu důsledné přezkumné činnosti k postupu podle § 174a odst. 1 trestního řádu.

Navrhuji zaměřit zvýšenou pozornost na způsob, relevantnost, a především na právní posouzení výsledků dokazování, jež nachází svůj odraz v obsahu odůvodnění meritorních rozhodnutí státních zástupců předkládaných Nejvyššímu státnímu zastupitelství k přezkoumání.

III. 2 Obecně

JUDr. Jana Zezulová, Ph.D.
asistentka Mgr. Žaneta Vašíčková

Situace v oblasti domácího násilí a vliv pandemie COVID-19

Každý týden přijde v Evropské unii o život v důsledku domácího násilí přibližně 50 žen a tento počet se během tzv. lockdownu, zavedeného v důsledku omezení šíření pandemie COVID-19, zvýšil. Zavedená opatření vedla k nárůstu násilí na ženách a ke ztížení přístupu obětí získat pomoc. Současně se v důsledku většího využívání internetu během pandemie zvýšilo online násilí na základě pohlaví a online sexuální zneužívání dětí a zejména dívek.¹¹⁶

Během pandemie COVID-19 byly osoby v důsledku zavedených omezujících opatření a zvýšené izolaci vystaveny vyššímu riziku násilí ze strany intimního partnera. Rosa¹¹⁷, česká nevládní organizace specializující se na poskytování pomoci obětem domácího a genderově podmíněného násilí, uvedla, že v průběhu pandemie COVID-19 zaznamenala vysoký nárůst konzultací vedených distanční formou (o 100 %), ale i celkový nárůst poptávky po odborném poradenství pro oběti domácího násilí (téměř o 60 %). Vlivem pandemie COVID-19 došlo sice ke snížení počtu osobních konzultací a s tím spojených úkonů, ale zároveň došlo ke zvýšení počtu telefonních a distančních konzultací a jiných úkonů.¹¹⁸

Velmi dobrý zdroj informací vlivu COVID-19 na násilí na ženách v České republice poskytuje výzkumná zpráva „Násilí na ženách v souvislosti s COVID-19“¹¹⁹. Výsledky výzkumu, které byly představeny v únoru 2021 ukázaly mimo jiné na to, že izolace způsobená karanténou přispěla k četnosti, intenzitě a dopadům násilí. Výrazně se zvýšila poptávka po službách pomáhajících organizací, v některých případech i o 50 % ve srovnání se stejným obdobím roku 2019. Centrum pro oběti domácího sexuálního násilí

¹¹⁶ Evropský parlament: Understanding Covid-19's impact on women (infographics), dostupné na: <https://www.europarl.europa.eu/news/en/headlines/priorities/international-women-s-day-2021/20210225STO98702/understanding-the-impact-of-covid-19-on-women-infographics>.

¹¹⁷ ROSA Centrum pro ženy: <https://www.rosacentrum.cz/>.

¹¹⁸ ROSA Centrum pro ženy: Zájem obětí o konzultace a odbornou pomoc roste, dostupné na: <https://www.rosacentrum.cz/zajem-obeti-o-konzultace-a-odbornou-pomoc-roste/>.

¹¹⁹ Sociologický ústav AV ČR; Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy: Násilí na ženách v souvislosti s COVID-19, Výzkumná zpráva, dostupné na: https://fhs.cuni.cz/FHS-2587-version1-nasili_na_zenach_v_souvislosti_s_covid_19.pdf.

proFem¹²⁰ například zaznamenalo nárůst kontaktů především po telefonu ze 75 jednorázových kontaktů v roce 2019 na 113 kontaktů v roce 2020, přičemž nedošlo k poklesu čísel týkajících se péče o dlouhodobé klientky.

Intervenční centra, policie a OSPOD však nárůst případů nezaznamenaly. To, že různé instituce hlásí velmi odlišné výsledky, vyplývá ze způsobu, jakým data vykazují. Například policie případy domácího násilí vyhodnocuje podle hlášení trestného činu či institutu vykazání, jejichž výskyt při pandemii spíše poklesl.

Obecně výzkum ukázal, že pandemie přispěla k četnosti případů i intenzitě domácího násilí, ale zvýšil se práh pro jeho hlášení či pro vyhledání pomoci u institucí ze strany obětí. Organizace i ostatní pilíře pomoci navíc zaznamenaly výrazné zvýšení hlášení případů po skončení tzv. lockdownu.

Výzkum také ukázal, že převládají jen velmi obtížně prokazatelné formy násilí, nejčastěji psychické či ekonomické. Fyzické násilí se projevuje útoky bez viditelných následků, jako jsou například facky. Sexuální násilí je přítomno v necelé polovině případů.

Pracovnice organizací zaměřujících se na ohrožené děti také upozorňovaly, že násilí čelí v důsledku karanténních opatření a distanční školní výuky více i děti.

Pandemie COVID-19 měla dopady také v podobě zvýšené zátěže na psychiku. Podle oslovených terapeutek způsobovalo intenzivnější sdílení domácnosti s násilníkem drtivější traumatizaci obětí. Krize urychlila již tak probíhající konflikty v rodině, což se projevilo např. i v tom, že se neziskovým organizacím začaly častěji o pomoc hlásit ženy, které v problematickém vztahu žily velmi dlouhou dobu. Problémem bylo i přerušení kontaktu s psychoterapeuty, které negativně doléhalo například na ženy, které ze vztahu s násilníkem odešly.

Pandemie podle výzkumu pomohla odhalit slabá místa systému pomoci obětem. Zpočátku nebyl jasný postup, jakým mohou pomáhající organizace nabízet své služby klientkám. Problémem byl i nedostatek ochranných pomůcek. Zčásti se konzultace přesunuly do online prostoru a svůj provoz musely upravovat i instituce jako je Policie či OSPOD.

Otázka bydlení je pro oběti domácího násilí složitá dlouhodobě, v době pandemie byla však o to palčivější. Azylové domy totiž často nemohly přijímat nové klienty. U krizového bydlení se rovněž ukázaly nedostatečné kapacity lůžek a potřeba jejich navýšení.

Stěžejní závěry výzkumu:

- Pomáhající organizace zachytily okamžitý nárůst poptávky po službách o 30–40 % již v prvním nouzovém stavu. Organizace tzv. pilířů pomoci zaznamenaly naopak v první fázi pandemie stagnaci nebo pokles počtu případů a místy postupný nárůst po uvolnění opatření v létě 2020.
- Nárůst případů a intenzity násilí tam, kde k nim došlo, si pracovnice a pracovníci

¹²⁰ proFem – centrum pro oběti domácího a sexuálního násilí: <https://www.profem.cz/cs>.

PČR, OSPOD a Intervenčních center vysvětlují zvýšením počtu incidentů během pandemie – tedy situací, které nebyly vyhodnoceny jako domácí násilí zralé na vykázní, zároveň ale byly vyhodnoceny jako přestupek proti občanskému soužití.

- Intenzita násilí během pandemie v důsledku zavedených opatření i nejistotě stran budoucnosti v řadě případů vzrostla, na čemž se shodují všechny organizace pracující v systému.
- Předávání dětí se během pandemie objevilo u téměř 1/3 sledovaných případů jako závažný problém.
- Děti se během pandemie ukázaly jako obzvláště ohrožená skupina, na níž byl vyvíjen velký tlak, narůstající intenzita násilí na ně citelně dopadala. Systémem pomoci tyto děti propadají de facto zcela. Přibývá týraných dětí i oznamovatelů z řad dětí, zřejmě právě v souvislosti s vyhocením domácí situace.
- Pandemie a na ni navázané vyhlášení nouzového stavu usnadnily vznik a průběh násilných situací a zároveň zafungovaly jako brzda pro jejich řešení prostřednictvím institucí, jež mají v těchto případech zasahovat.

Možný vliv COVID-19 na trestní řízení ve věcech domácího násilí je i nadále předmětem pozornosti. Odpověď na otázku, jakým způsobem se COVID-19 promítl do vyšetřování a rozhodování v případech domácího násilí, nelze v tuto chvíli jednoznačně zodpovědět. Je třeba dbát na dodržení požadavku účinného vyšetřování a ochrany základních práv obětí domácího násilí.

Zatím nedisponuji ani žádným poznatkem o možném vlivu COVID-19 na metody jednání pachatelů domácího násilí. I za mimořádné situace, jakou je pandemie COVID-19, je však nezbytné *analyzovat výskyt nových trendů v kriminalitě spáchaných za tohoto stavu, zaměřit pozornost na účinný postih pachatelů, jakož i na poskytnutí ochrany obětem trestné činnosti.*

Publikováno bylo na webových stránkách Nejvyššího státního zastupitelství např. sdělení NSZ k postihování případů domácího a sexuálního násilí v souvislosti s nouzovým stavem.

Z materiálů národní korespondentky předkládám následující:

Akční plán prevence domácího a genderově podmíněného násilí 2019–2022^{121,122}

Každý rok je vypracována zpráva o plnění Akčního plánu, která obsahuje vyhodnocení naplňování jednotlivých úkolů Akčního plánu s termínem plnění v daném roce. Dne 25. 3. 2021 Výbor projednal a schválil Zprávu za rok 2020 o plnění Akčního plánu prevence domácího a genderově podmíněného násilí na léta 2019–2022¹²³ a jeho

¹²¹ Úřad vlády ČR: Akční plán prevence domácího a genderově podmíněného násilí 2019-2022, dostupné na: <https://www.vlada.cz/cz/ppov/rovne-prilezitosti-zen-a-muzu/aktuality/vlada-dnes-schvalila-now-akcni-plan-prevence-domaciho-a-genderove-podmineneho-nasili-173446/>.

¹²² Viz Zpráva NK za rok 2020, s. 65–66.

¹²³ Úřad vlády ČR: Zpráva za rok 2020 o plnění Akčního plánu prevence domácího a genderově podmíněného násilí na léta 2019–2022, dostupné na: https://www.vlada.cz/assets/ppov/rovne-prilezitosti-zen-a-muzu/dokumenty/Zprava_za_rok_2020_Akcniho_planu_prevence_domaciho_a_genderove_podmineneho_nasili.pdf.

aktualizaci. V rámci aktualizace Akčního plánu bylo navrženo zařazení čtyř nových opatření pokrývajících následující oblasti: prevence násilí a dalšího nevhodného jednání vůči seniorům a seniorkám, prevence kybernásilí a zvýšení ochrany a zajištění bezpečí osob ohrožených domácím a sexuálním násilím během omezení pohybu v důsledku krizových situací.

Zpráva za rok 2020 o plnění Akčního plánu obsahuje vyhodnocení naplňování jednotlivých úkolů Akčního plánu s termínem plnění v roce 2020, shrnutí statistik ohledně výskytu domácího a genderově podmíněného násilí včetně zhodnocení jejich vývoje, přehled nejdůležitějších odborných studií v této oblasti, informace o postupu při ratifikaci a implementaci Úmluvy Rady Evropy o prevenci a potírání násilí na ženách a domácího násilí a základní informace o zásadních akcích a výstupech činnosti občanského sektoru.

Informace o postupu při podpisu, ratifikaci a implementaci Úmluvy Rady Evropy o prevenci a potírání násilí na ženách a domácího násilí („Istanbulská úmluva“)

Istanbulská úmluva představuje mezinárodněprávní dokument, který stanovuje standardy v oblasti prevence a potírání domácího a genderově podmíněného násilí. Právně závazné standardy v ní obsažené mají zabránit násilí na ženách a domácímu násilí, chránit jeho oběti a trestat pachatele.

Istanbulská úmluva byla k podpisům otevřena 11. května 2011. Ke dni 11. května 2020 ze 47 států Rady Evropy ratifikovalo Istanbulskou úmluvu 34 států a dalších 11 států ji zatím jen podepsalo. Jedním z těchto států je i Česká republika, která podepsala tuto úmluvu dne 2. května 2016. Jediné státy Rady Evropy, které Istanbulskou úmluvu zatím nepodepsaly, jsou Rusko a Ázerbájdžán. Mezi státy, které se rozhodly neratifikovat Istanbulskou úmluvu se řadí Bulharsko, Slovensko a Maďarsko

Evropský parlament dne 28. listopadu 2019 přijal usnesení o přistoupení EU k Istanbulské úmluvě a vyzval Radu EU, aby bezodkladně dokončila ratifikaci Istanbulské úmluvy Evropskou unií a aby prosazovala její ratifikaci všemi členskými státy. Evropský parlament mimo jiné dále vyzval zejména Bulharsko, Česko, Maďarsko, Lotyšsko, Litvu, Slovensko a Spojené království, které úmluvu podepsaly, avšak neratifikovaly, aby tak neprodleně učinily a ostře odsoudil pokusy zvrátit již učiněné kroky k provedení Istanbulské úmluvy a potírání násilí na ženách v některých členských státech.¹²⁴

Podle zpráv z médií¹²⁵ současný ministr spravedlnosti Pavel Blažek požádal o odklad projednání Istanbulské úmluvy do konce ledna 2023, svůj záměr vysvětlil potřebou politických debat.

V souvislosti s předložením návrhu na ratifikaci se zvýšil výskyt dezinterpretací a mýtů ohledně obsahu a cílů Istanbulské úmluvy. Na obdobné obavy v roce 2019 reagovala

¹²⁴ Blíže viz: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2019-0080_CS.html.

¹²⁵ Viz např.: Český rozhlas: Česko neratifikuje Istanbulskou úmluvu. Blažek žádá odklad projednání o rok kvůli politické debatě, dostupné na: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/istanbulska-umluva-blazek-ministerstvo-spravedlnosti_2201311311_pj

*Evropská komise pro demokracii prostřednictvím práva (tzv. Benátské komise)*¹²⁶ svým stanoviskem k ústavněprávním dopadům ratifikace Istanbulské úmluvy.^{127,128}

*Pozice Nejvyššího státního zastupitelství*¹²⁹

Nejvyššímu státnímu zastupitelství byl ministryní spravedlnosti k připomínkám zaslán materiál „*Návrh na sjednání Úmluvy Rady Evropy o prevenci a potírání násilí na ženách a domácího násilí (Istanbul, 11. 5. 2011)*“. Nejvyšší státní zastupitelství je toho názoru, že Česká republika vytvořila právní prostor, v němž je způsobilá naplňovat velmi kvalitní a velmi společensky potřebnou Úmluvu Rady Evropy o prevenci a potírání násilí na ženách a domácího násilí. Platné právo má řadu nástrojů, které slouží k ochraně proti domácímu násilí, jejichž výčet je patrný z předkládací zprávy pro vládu ČR. Nejvyšší státní zastupitelství zcela podporuje ratifikaci Istanbulské úmluvy a tím založení ve vztahu k této úmluvě účinky čl. 10 Ústavy ČR.¹³⁰

Rada Evropy: Jak mohou dvě klíčové úmluvy Rady Evropy řešit násilí na ženách na internetu¹³¹

Vzhledem k tomu, že digitální technologie mají reprodukcí a zesilující účinek na stávající nerovnosti mezi ženami a muži, nedávná omezení volného pohybu osob přijatá v souvislosti s pandemií COVID-19 vedla k nárůstu kyberkriminality, neboť lidé tráví na internetu více času. V důsledku toho čelí ženy a dívky četným rizikům online sexuálního obtěžování, stalkingu¹³² a kyberkriminality na základě pohlaví.

Násilí na ženách páchané online a prostřednictvím technologií totiž prohlubuje různé formy násilí na ženách, ke kterým dochází offline. Většina forem online násilí a násilí na ženách podporovaného technologiemi již existuje a je kriminalizováno, ale prostřednictvím internetu se rozšiřuje, zesiluje a zobecňuje. Přestože dopad na oběti a na společnost jako celek je závažný, beztrestnost je spíše pravidlem než výjimkou.

Studie¹³³ zveřejněná dne 7. 12. 2021 uvádí, že Istanbulská úmluva¹³⁴ a Budapešťská úmluva¹³⁵ se mohou dynamicky doplňovat. Síla Istanbulské úmluvy spočívá v uznání

¹²⁶ Poradní orgán Rady Evropy pro ústavní a mezinárodní právo.

¹²⁷ Stanovisko v angličtině dostupné z: <https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/-/the-venice-commission-adopts-an-opinion-on-armenia-and-the-istanbul-convention>.

¹²⁸ Blíže viz Zpráva NK za rok 2020 s. 66-68.

¹²⁹ Blíže viz Zpráva NK za rok 2020 s. 68-70.

¹³⁰ Viz sp. zn. 1 SL 310/2020.

¹³¹ Rada Evropy: How two key Council of Europe conventions can tackle online violence against women, dostupné na: https://search.coe.int/directorate_of_communications/Pages/result_details.aspx?ObjectID=0900001680a4cc9b.

¹³² Za stalking lze považovat opětovné, systematické, dlouhodobé obtěžování nevyžádanými esemeskami, e-maily, skype, různé druhy chatu, telefonáty, nechtěnými pozornostmi, případně opakované cílené sledování osoby.

¹³³ Rada Evropy: PROTECTING WOMEN AND GIRLS FROM VIOLENCE IN THE DIGITAL AGE, The relevance of the Istanbul Convention and the Budapest Convention on Cybercrime in addressing online and technology-facilitated violence against women, December 2021 Adriane van der Wilk, dostupné na: <https://rm.coe.int/prems-153621-gbr-2574-study-online-a4-bat-web/1680a4cc44>.

¹³⁴ Česká republika Istanbulskou úmluvu podepsala dne 2. 5. 2016, doposud ji však neratifikovala.

¹³⁵ Sdělení č. 104/2013 Sb. m. s., Ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o počítačové kriminalitě.

genderové povahy násilí na ženách, zatímco Budapešťská úmluva poskytuje komplexní vyšetřovací nástroje k zajištění elektronických důkazů pro trestné činy spáchané online a prostřednictvím informačních technologií.

Jako nejrozsáhlejší právně závazná smlouva o lidských právech, která se vztahuje na všechny formy násilí na ženách a domácího násilí, může být Istanbulská úmluva zvláště relevantní pro řešení násilí na ženách páchaného online a prostřednictvím technologií, zatímco Budapešťská úmluva je nejrelevantnější mezinárodní právně závaznou smlouvou o kyberkriminalitě a elektronických důkazech, a tudíž poskytuje potenciál pro stíhání takového násilí na ženách. Budapešťská úmluva se totiž prostřednictvím řady ustanovení trestního práva hmotného přímo i nepřímo zabývá některými druhy násilí na ženách páchaného online či za použití informačních a komunikačních technologií.

Od sexuálního obtěžování na internetu (jako je kybernetické obtěžování¹³⁶, pomluvy a urážky na cti, vydávání se za jinou osobu pro sexuální účely, doxing¹³⁷ a flaming¹³⁸) až po sexuální obtěžování na základě fotografií, jako jsou creepshoty¹³⁹, nová studie kategorizuje a definuje různé formy násilí na ženách páchaného online či prostřednictvím technologií a rozvíjí výslovné odkazy na články 33, 34 a 40 Istanbulské úmluvy, doplněné o příslušná ustanovení Budapešťské úmluvy. Materiál dále analyzuje ustanovení Istanbulské úmluvy o integrovaných politikách, prevenci, ochraně a podpory a poskytuje komentář k jejich aplikaci s ohledem na různé aspekty fenoménu násilí na ženách na internetu.

Rada Evropy – Nové doporučení zabývající se "digitálním rozměrem" násilí na ženách a dívkách¹⁴⁰

Skupina odborníků Rady Evropy pro boj proti násilí na ženách a domácímu násilí (GREVIO) ve svém prvním doporučení o "digitálním rozměru" násilí na ženách definuje a nastiňuje problém jak genderově podmíněného násilí na ženách páchaného online, tak útoků na ženy umožněných prostřednictvím technologií, jako jsou legálně dostupná sledovací zařízení, která pachatelům umožňují pronásledovat své oběti. Společnosti zabývající se internetovou bezpečností totiž identifikují například "stalkerware" nebo "spouseware", které mohou sledovat soukromý život člověka bez jeho vědomí nebo souhlasu, a to prostřednictvím přístupu k osobním informacím, jako jsou kontakty, výpisy hovorů, fotografie, videa, SMS zprávy, a dokonce i sledování polohy osob.

Skupina GREVIO při monitorování provádění Istanbulské úmluvy zjistila velké nedostatky ve vnitrostátních právních předpisech týkajících se násilí na ženách prostřednictvím těchto technologií a v online prostředí. Její doporučení stanoví jasnou definici digitálního rozměru násilí na ženách a navrhuje konkrétní opatření, která je třeba přijmout na základě čtyř pilířů Istanbulské úmluvy: prevence, ochrany, stíhání a koordinované politiky.

¹³⁶ Tzv. *cyber flashing* – posílání obscénních obrázků cizím lidem přes AirDrop či přes Bluetooth.

¹³⁷ Akt veřejného odhalení dříve soukromých osobních informací o jednotlivci nebo organizaci, obvykle prostřednictvím internetu.

¹³⁸ Nepřátelské chování uživatelů na internetu, které obvykle doprovází urážky, nadávky či vyhrožování.

¹³⁹ Sexuálně vyzývavé nebo soukromé fotografie pořízené bez souhlasu a sdílené na internetu.

¹⁴⁰ Rada Evropy: General Recommendation No.1 on the digital dimension of violence against women, dostupné na: <https://rm.coe.int/grevio-rec-no-on-digital-violence-against-women/1680a49147>.

Dosud chybí univerzální typologie/definice chování nebo opatření, která by byla považována za skupinu všech forem násilí na ženách páchaného online nebo prostřednictvím technologií. Doporučení používá termín "digitální rozměr násilí na ženách"¹⁴¹ jako dostatečně komplexní, aby zahrnoval jak násilí páchané online, tak násilí páchané prostřednictvím technologií, včetně technologií, které se teprve vyvíjejí.

Rozsah problému odhalují statistiky. Například podle zprávy, kterou zveřejnila organizace Women's Aid, 45 % obětí domácího násilí zažilo nějakou formu zneužívání na internetu během svého vztahu, zatímco 48 % uvedlo, že po ukončení vztahu bylo vystaveno obtěžování nebo zneužívání na internetu.

Konkrétní opatření v doporučení k řešení digitálního rozměru násilí na ženách zahrnují:

- přezkoumání příslušných právních předpisů v souladu s digitálním rozměrem násilí na ženách
- podniknutí iniciativ k vymýcení genderových stereotypů a diskriminace, zejména mezi muži a chlapci
- podporu začlenění digitální gramotnosti a bezpečnosti na internetu na všech úrovních vzdělávání
- rozvíjení a šíření informací o právních a podpůrných službách
- zpřístupnění podpůrných služeb a poradenství všem obětem
- poskytování školení a zdrojů odborníkům a telefonním linkám pomoci
- motivování internetových zprostředkovatelů k zajištění moderování obsahu
- vybavení orgánů činných v trestním řízení potřebnými nástroji a znalostmi k účinnému vyšetřování a stíhání
- podporu internetových zprostředkovatelů, aby se podíleli na odpovědnosti a přijali opatření k ukončení beztrestnosti digitálních násilných činů
- zahrnutí digitálního rozměru násilí na ženách do národních strategií a akčních plánů
- vytvoření systému pro shromažďování údajů o násilí páchaném na ženách
- zajištění toho, aby údaje o sebevraždách a vraždách na základě pohlaví obsahovaly relevantní informace o obtěžování na internetu.¹⁴²

Evropský parlament: Genderově podmíněné násilí nově na seznamu trestných činů Evropské unie¹⁴³

Evropský parlament schválil 427 hlasy rozhodnutí, kterým se genderově podmíněné násilí dostává na seznam trestných činů EU podle článku 83 (1) Smlouvy o fungování Evropské unie¹⁴⁴.

Násilí na základě pohlaví, včetně násilí na LGBTIQ+ osobách, a to jak online, tak offline, doprovázené nedostatečným přístupem k odpovídající ochraně, je nejzávažnějším

¹⁴¹ Konkrétně: *Digital dimension of violence against women.*

¹⁴² Rada Evropy: New Council of Europe recommendation tackles the "digital dimension" of violence against women and girls, dostupné na: https://search.coe.int/directorate_of_communications/Pages/result_details.aspx?ObjectId=0900001680a4a67b.

¹⁴³ Dostupné na: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2021-0388_EN.html.

¹⁴⁴ Dostupné na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012E/TXT&from=FI>.

projevem diskriminace na základě pohlaví a představuje porušení základních práv zakotvených v Listině základních práv Evropské unie¹⁴⁵.

Průzkumy EU ukazují, že každá třetí žena v EU, tedy 62 milionů žen, zažila od svých 15 let fyzické a/nebo sexuální násilí a každá druhá (55 %) byla sexuálně obtěžována. Světová zdravotnická organizace (WHO) uvádí, že celosvětově téměř třetina (27 %) žen ve věku 15 až 49 let, které byly ve vztahu, uvedla, že byly vystaveny nějaké formě fyzického a/nebo sexuálního násilí ze strany svého intimního partnera. Celkově je až 38 % všech vražd žen spácháno jejich intimními partnery.

Krise COVID-19 vedla k dramatickému nárůstu genderově podmíněného násilí, přičemž počet tísňových volání žen, které se staly oběťmi násilí, vzrostl o 60 %. Díky zařazení mezi mimořádně závažné trestné činnosti bude moci Evropský parlament s Radou přijímat pravidla pro vymezení trestných činů a sankcí v dané oblasti formou směrnic, což může efektivně přispět k případné novelizaci vnitrostátních předpisů jednotlivých členských států a harmonizaci práva.¹⁴⁶

Legislativa

Zákon č. 220/2021 Sb.

Tento zákon novelizoval mimo jiné zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů ve znění pozdějších předpisů. Došlo k rozšíření kategorie zvláště zranitelných obětí o oběti trestného činu znásilnění, týrání svěřené osoby a týrání osoby ve společném obydlí, kdy již nebude zapotřebí posuzovat jejich zvýšenou zranitelnost v individuálních případech, konkrétně:

Změna zákona o obětech trestných činů (čl. XIV.)

V § 2 odst. 4 písm. c) zákona č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů, ve znění zákona č. 56/2017 Sb., se za slova „(§ 168 trestního zákoníku)“ vkládají slova „trestného činu znásilnění (§ 185 trestního zákoníku), trestného činu týrání svěřené osoby (§ 198 trestního zákoníku), trestného činu týrání osoby žijící ve společném obydlí (§ 199 trestního zákoníku)“.¹⁴⁷

Zákon č. 418/2021 Sb., kterým se mění zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 17/2012 Sb., o Celní správě České republiky, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 553/1991 Sb., o obecní policii, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony

¹⁴⁵ Listina základních práv Evropské unie, 12012P/TXT.

¹⁴⁶ Evropský parlament: Identifying gender-based violence as a new area of crime listed in Article 83(1) TFEU, dostupné na: <https://oeil.secure.europarl.europa.eu/oeil/popups/summary.do?id=1675336&t=d&l=en>.

¹⁴⁷ Zákon č. 220/2021 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě a o změně zákona č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, ve znění pozdějších předpisů, zákona č. 65/1965 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů a zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí (zákon o Probační a mediační službě), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

Změna zákona o Policii České republiky

V § 44 se na konci odstavce 1 doplňuje věta „*Pokud společné obydlí obývá nezletilé dítě, považuje se za ohroženou osobu podle této hlavy.*“

Toto ustanovení umožňuje policistovi vykázat agresora z bytu nebo domu společně obývaného s ohroženou osobou v případech domácího násilí. Ochrana se vztahuje na osoby přímo ohrožené takovým jednáním. Navržená změna spočívá v zařazení nezletilého dítěte, které také obývá společné obydlí, mezi ohrožené osoby.

Explicitní uvedení toho, že v rámci institutu vykázání, se za ohroženou osobu považuje nezletilé dítě, a to za předpokladu, že obývá společné obydlí, koresponduje s požadavkem na zajištění kroků nezbytných k zajištění ochrany dětí, které nahlásí, že dochází ke zneužívání v rámci jejich rodiny, jak požaduje směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/93/EU ze dne 13. prosince 2011 o boji proti pohlavnímu zneužívání a pohlavnímu vykořisťování dětí a proti dětské pornografii, kterou se nahrazuje rámcové rozhodnutí Rady 2004/68/SVV.

III. 3 Rozhodovací činnost obecných soudů – výběr

Z dostupné judikatury za rok 2021 k trestnému činu týrání osoby žijící ve společném obydlí podle § 199 trestního zákoníku, lze uvést zejména následující rozhodnutí:

- *Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 17. 2. 2021 sp. zn. 4 Tdo 112/2021*
- *Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 8. 9. 2021 sp. zn. 7 Tdo 874/2021*
- *Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 25. 5. 2021 sp. zn. 6 Tdo 88/2021*
- *Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 17. 3. 2021 sp. zn. 8 Tdo 167/2021*
- *Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 11. 8. 2021 sp. zn. 4 Tdo 825/2021*
- *Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 6. 2021 sp. zn. 3 Tdo 410/2021- II.*
- *Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 2. 9. 2021 sp. zn. 11 Tdo 805/2021*
- *Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 3. 3. 2021 sp. zn. 7 Tdo 174/2021*
- *Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 29. 7. 2021 sp. zn. 3 Tdo 703/2021*
- *Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 6. 1. 2021 sp. zn. 7 Tdo 1316/2020*
- *Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 19. 5. 2021 sp. zn. 3 Tdo 277/2021*
- *Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 17. 2. 2021 sp. zn. 7 Tdo 79/2021*
- *Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 13. 10. 2021 sp. zn. 7 Tdo 897/2021*
- *Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 7. 4. 2021 sp. zn. 7 Tdo 298/2021*

- *Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 29. 6. 2021 sp. zn. 7 Tdo 655/2021*

III. 4 Rozhodovací činnost Evropského soudu pro lidská práva

„Přehled judikatury Evropského soudu pro lidská práva ve věcech domácího násilí“, který zpracovává nejvýznamnější rozhodnutí tohoto soudu ve vztahu k dané problematice, je pravidelně aktualizován a vystavován na Extranetu státního zastupitelství (v sekci NK – Jana Zezulová – materiály k agendě NK). Podkladem tohoto materiálu jsou, kromě úplných znění daných rozhodnutí, i tzv. *Factsheets*¹⁴⁸. Díky těmto sumarizujícím dokumentům lze poměrně přehledně sledovat vývoj judikatury ESLP ve vztahu k problematice domácího násilí.

Zpráva národní korespondentky předkládá některá rozhodnutí v oblasti domácího násilí a násilí na ženách a dětech vydaná v průběhu roku 2021.

- *Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva (první sekce) ze dne 27. 5. 2021 ve věci J. L. proti Itálii, č. 5671/16*

"Sekundární viktimizace" oběti sexuálního útoku z důvodu komentářů v odůvodnění rozsudku, které vyvolávaly pocit viny, moralizovaly a vyjadřovaly sexistické stereotypy

„K postupu italské justice v případě sexuálního násilí, respektování soukromého života oběti“

Ve vztahu k čl. 8 Úmluvy je nezbytné, aby se soudní orgány vyvarovaly opakování genderových stereotypů v soudních rozhodnutích, minimalizovaly násilí páchané na základě pohlaví a zabránily sekundární viktimizaci oběti používáním moralizujícího jazyka vyjadřujícího předsudky o úloze žen.

- *Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva (pátá sekce) ze dne 8. 7. 2021 ve věci Tkheldze proti Gruzii, č. 33056/17*

„Policie systémově selhala při prevenci genderově podmíněného násilí“

Kdykoli existuje podezření z domácího násilí nebo násilí na ženách, je od státních orgánů v průběhu vnitrostátního řízení vyžadována zvláštní pečlivost. Pokud stát neochránil ženy před domácím násilím, porušil tím jejich právo na rovnost před zákonem.

- *Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva (třetí sekce) ze dne 14. 9. 2021 ve věci Volodina proti Rusku (č. 2), č. 40419/19*

„Ruské úřady nedokázaly ochránit oběť domácího násilí před kybernásilím ze strany jejího partnera“

Ačkoli stávající právní rámec vybavil státní orgány nástroji k trestnímu stíhání činů kybernetického násilí, jejichž obětí se stěžovatelka stala, způsob, jakým orgány ve skutečnosti věc řešily, zejména neochota zahájit trestní stíhání a pomalé tempo

¹⁴⁸ Dostupná na: <https://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=press/factsheets&c=>.

vyšetřování, které vedlo k beztrestnosti pachatele, odhalil nesplnění jejich pozitivních závazků podle článku 8 Úmluvy.

- *Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva (druhá sekce) ze dne 13. 4. 2021 ve věci E. G. proti Moldavsku, č. 33056/17*

„Nevymáhání trestu uloženého sexuálnímu delikventovi představuje porušení Úmluvy“

Státy mají pozitivní povinnost vyplývající z čl. 3 a čl. 8 Úmluvy přijmout trestněprávní ustanovení, která účinně trestají znásilnění, a uplatňovat je v praxi prostřednictvím účinného vyšetřování a stíhání. Tento pozitivní závazek rovněž vyžaduje trestání a účinné stíhání jakéhokoli sexuálního jednání bez souhlasu.

III. 5 Dokumenty

- *Akční plán prevence domácího a genderově podmíněného násilí 2019-2022*
<https://www.vlada.cz/assets/ppov/rovne-prilezitosti-zen-a-muzu/dokumenty/AP-DN---grafikaFINAL.pdf>
- *Zápisy Výboru pro prevenci domácího násilí a násilí na ženách*
https://www.vlada.cz/cz/ppov/rovne-prilezitosti-zen-a-muzu/prevence_domaciho_nasili/vybor-pro-prevenci-domaciho-nasili-a-nasili-na-zenach-121940/
- *Úmluva Rady Evropy o prevenci a potírání násilí na ženách a domácího násilí, Istanbul, 11. 5. 2011*
https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2019-0080_CS.html
- *Stanovisko Benátské komise*
<https://www.vlada.cz/assets/ppov/rovne-prilezitosti-zen-a-muzu/dokumenty/Stanovisko-Benatske-komise.pdf>

<https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/-/the-venice-commission-adopts-an-opinion-on-armenia-and-the-istanbul-convention>
- *Úřad vlády ČR: Rozbor naplňování Úmluvy Rady Evropy o prevenci a potírání násilí na ženách a domácího násilí (Istanbulské úmluvy) ve vybraných státech Rady Evropy*
https://www.vlada.cz/assets/ppov/rovne-prilezitosti-zen-a-muzu/Aktuality/Rozbor-naplnovani-Umluvy-Rady-Evropy-o-prevenci-a-potirani-nasili-na-zenach-a-domaciho-nasili-Istanbulske-umluvy_2.pdf
- *Úřad vlády ČR: Standardy kvality specializovaných sociálních služeb pro oběti domácího a genderově podmíněného násilí*
https://www.vlada.cz/assets/ppov/rovne-prilezitosti-zen-a-muzu/Aktuality/3b_Standardy_kvality_SSS_pro_obeti_DGPN_15_6_2021_rev_M_P_1.pdf

- Sociologický ústav AV ČR; *Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy: Násilí na ženách v souvislosti s COVID-19, Výzkumná zpráva*
<https://fhs.cuni.cz/FHS-2587-version1-nasilí-na-zenach-v-souvislosti-s-covid-19.pdf>.
- ROSA Centrum pro ženy: *Zájem obětí o konzultace a odbornou pomoc roste*
<https://www.rosacentrum.cz/zajem-obeti-o-konzultace-a-odbornou-pomoc-roste/>.
- *proFEM: Sexuální násilí a sexuální obtěžování: reprezentativní výzkum 2021*
<https://www.profem.cz/cs/vydali-jsme/vyzkumy/a/sexualni-nasilí-a-sexualni-obtezovani-reprezentativni-vyzkum-2021>.
- Český rozhlas: *Česko neratifikuje Istanbulskou úmluvu. Blažek žádá odklad projednání o rok kvůli politické debatě*
https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/istanbulska-umluva-blazek-ministerstvo-spravedlnosti_2201311311_pj
- Rada Evropy
<https://www.coe.int/en/web/genderequality/women-s-rights-and-covid-19>
<https://www.coe.int/en/web/genderequality/-/-we-cannot-allow-the-home-to-become-a-place-of-fear-again->
- Rada Evropy: *How two key Council of Europe conventions can tackle online violence against women*
https://search.coe.int/directorate_of_communications/Pages/result_details.aspx?ObjectId=0900001680a4cc9b.
- Rada Evropy: *PROTECTING WOMEN AND GIRLS FROM VIOLENCE IN THE DIGITAL AGE, The relevance of the Istanbul Convention and the Budapest Convention on Cybercrime in addressing online and technology-facilitated violence against women, December 2021 Adriane van der Wilk*
<https://rm.coe.int/prems-153621-gbr-2574-study-online-a4-bat-web/1680a4cc44>.
- Rada Evropy: *General Recommendation No.1 on the digital dimension of violence against women*
<https://rm.coe.int/grevio-rec-no-on-digital-violence-against-women/1680a49147>.
- Rada Evropy: *New Council of Europe recommendation tackles the “digital dimension” of violence against women and girls*
https://search.coe.int/directorate_of_communications/Pages/result_details.aspx?ObjectId=0900001680a4a67b.

- *Evropský parlament: Understanding Covid-19's impact on women (infographics)*
<https://www.europarl.europa.eu/news/en/headlines/priorities/international-women-s-day-2021/2021022>
- *Evropský parlament: Identifying gender-based violence as a new area of crime listed in Article 83(1) TFEU*
<https://oeil.secure.europarl.europa.eu/oeil/popups/summary.do?id=1675336&t=d&l=en>.

III. 6 Přílohy

***Příloha č. 1: Statistiky a grafová znázornění ve vztahu k domácímu násilí
(statistik Mgr. Tomáš Husák)***